

ØSTRE LANDSRET

DOM

afsagt den 26. oktober 2018

Sag B-1088-12
(19. afdeling)

Finansiel Stabilitet

mod

A
B
E
F
C
D
G

Sp/f Nota
(tidligere P/F Nota)

Landsdommerne Lone Kern-Jespersen, Nikolaj Aarø-Hansen og Malou Kragh Halling har deltaget i sagens afgørelse.

(side 2-382 udeladt)

KAPITEL 1 LANDSRETTENS BEGRUNDELSE OG RESULTAT

1. Spørgsmål om afvisning og overordnede anbringender om frifindelse

1.1 Rette sagsøger og søgsmålskompetence

Ved kendelse af 23. oktober 2014 traf landsretten afgørelse i et udskilt delspørgsmål om, hvorvidt overdragelsesaftalen af 30. september 2010 fra EIK Bank DK til Finansiell Stabilitet omfattede de erstatningskrav, der er rejst under denne sag. Ved kendelsen fastslog landsretten, at overdragelsesaftalen må forstås således, at den omfattede de rejste erstatningskrav. Landsretten fastslog endvidere, at Finansiell Stabilitet, uanset at der ikke er truffet en konkret generalforsamlingsbeslutning herom, havde haft fornøden kompetence til at anlægge erstatningssag mod de sagsøgte.

Under denne del af sagen er der spørgsmål om, hvorvidt Finansiell Stabilitet (via sit datterselskab Eik Bank Danmark 2010 A/S) i forbindelse med overdragelsen til Sparekassen Lolland har beholdt retten til at rejse erstatningskrav mod den tidligere bestyrelse, direktion og revision, eller om denne ret er overdraget til Sparekassen Lolland.

Ifølge aktieoverdragelsesaftalen mellem Finansiell Stabilitets datterselskab og Sparekassen Lolland angik overdragelsen alene "EIK Retail Bank". Det var en del af aktieoverdragelsesaftalen, at Finansiell Stabilitets datterselskab ved en "carve out-aftale" skulle overdrage den resterende del, "EIK Corporate Bank", til et andet selskab ejet af Finansiell Stabilitet. I overensstemmelse hermed og som forudsat, inden aktieoverdragelsesaftalen var blevet endelig, indgik Eik Bank Danmark 2010 A/S og Roskilde Bank A/S (dengang et andet datterselskab af Finansiell Stabilitet) en "carve out-aftale", der omfattede bl.a. erstatningskrav mod tredjemand og i øvrigt alle ikke særskilt undtagne aktiver. Der var ingen udtrykkelig omtale af erstatningskrav mod ledelsen og revisionen i EIK Bank DK. Efter indholdet af aktieoverdragelsesaftalen sammenholdt med "carve out-aftalen" samt overdragelsens formål finder landsretten, at de erstatningskrav, der er omfattet af denne sag, tilkommer Finansiell Stabilitet – og ikke Sparekassen Lolland.

Der er ikke grundlag for at antage, at den søgsmålskompetence, der herefter tilkommer Finansiell Stabilitet, skulle være begrænset i henhold til lov om Finansiell Stabilitet eller lov nr. 333 af 31. marts 2015 om restrukturering og afvikling af visse finansielle virksomheder. Den varetagelse af hensynet til at sikre størst mulig værdi af de overtagne aktiver, som tilsigtes efter lovgivningen ved afvikling af pengeinstitutter, findes således også at indebære en kompetence til at anlægge erstatningssag mod en banks tidligere ledelse og revision. Lovgivers vedtagelse af bankpakke I og II kan

ikke føre til, at staten eller Finansiell Stabilitet dermed må anses for at have accepteret risikoen for det tab, der er gjort gældende, og at Finansiell Stabilitet dermed ikke skulle have en erstatningsretligt værnet interesse. Udfaldet af erstatningssagen mod den eksterne revision i Roskilde Bank kan ikke føre til et andet resultat. Det forhold, at påstandsbeløbet og heraf følgende omkostninger betydeligt overstiger de mulige forsikringssummer og de sagsøgte betalingssevne, kan heller ikke føre til, at Finansiell Stabilitet ikke skulle kunne anlægge og gennemføre den foreliggende erstatningssag.

Der er derfor ikke grundlag for at tage afvisningspåstanden til følge, ligesom frifindelsespåstanden ikke af denne grund kan tages til følge.

1.2 Bevilling af statsligt kapitalindskud og individuel statsgaranti

De sagsøgte har gjort gældende, at Finanstilsynet og Finansiell Stabilitet var velorienteret om forholdene i EIK Bank DK i forbindelse med, at Økonomi- og Erhvervsministeriet i juni 2009 imødekom EIK Bank DKs ansøgning af 30. april 2009 om statsligt kapitalindskud, og i forbindelse med at Finansiell Stabilitet den 3. marts 2010 imødekom EIK Bank DKs ansøgning af 30. december 2009 om individuel statsgaranti, som der blev indgået aftale om den 26. maj 2010.

Muligheden for at opnå et statsligt kapitalindskud blev indført med lov nr. 67 af 2. marts 2009 om statsligt kapitalindskud i kreditinstitutter for at give danske kreditinstitutter mulighed for at få en finansiel stødpude og dermed sikre et tilstrækkeligt kapitalgrundlag. Samtidig indførtes med lov nr. 68 af 3. februar 2009 om ændring af lov om finansiel stabilitet (overgangsordning for statslig garanti m.v.) mulighed for danske kreditinstitutter for at opnå en individuel statsgaranti med det formål at understøtte normaliseringen af kreditgivningen i Danmark og for at skabe en 3-årig overgangsordning for statsgarantien, der udløb den 30. september 2010, jf. § 17, stk. 4, i lov nr. 1003 af 10. oktober 2008 om finansiel stabilitet. Det var i det væsentlige det samme materiale, der skulle indsendes til henholdsvis Økonomi- og Erhvervsministeriet og Finansiell Stabilitet ved ansøgning om deltagelse i ordningerne. Der skulle således bl.a. indsendes en redegørelse fra instituttet om dets økonomiske stilling og fremtidsudsigter, en opgørelse af instituttets individuelle solvensbehov og en redegørelse fra ekstern revisor.

Finanstilsynet vurderede i sin udtalelse af 2. juni 2009 vedrørende ansøgningen om statsligt kapitalindskud, at EIK Bank DK opfyldte solvenskravene i lov om finansiel stabilitet. Finanstilsynet bemærkede i den forbindelse, at der var knyttet en høj risiko til denne aktuelle risikovurdering, dels fordi der var en lille buffer mellem solvensprocent og skønnet solvensbehov, dels fordi banken fortsat kørte med underskud. Endelig bemærkede Finanstilsynet, at det var værd at hæfte sig ved, at banken indgik i en koncern, hvor der endnu ikke var taget stilling til ansøgningen fra moderbanken om statsligt kapitalindskud, og at moderbanken f.eks. kunne lukrere på en rekapitaliseret datterbank ved at lade denne tage kreditrisici og andre risici og her-

ved styrke sin egen solvenssituation, og at "safeguards" i den forbindelse kunne komme på tale ved aftaleindgåelse. Kapitalindsuddet blev da også betinget af, at EIK Bank FO tilførte 50 mio. kr. i ansvarlig kapital, at EIK Bank DK blev placeret i den dårligst ratede kategori af pengeinstitutter, og at banken måtte acceptere en høj forrentning.

Det fremgår af § 16 b i den dagældende lov om finansiel stabilitet, at ansøgende institutter skulle opfylde lovgivningens solvenskrav, instituttets individuelle solvensbehov og et eventuelt højere individuelt solvenskrav fastsat af Finanstilsynet. Det fremgår endvidere af forarbejderne til denne bestemmelse (jf. lovforslag nr. L 103 af 21. januar 2009), at Finansiell Stabilitet på baggrund af de foreliggende oplysninger skulle foretage en konkret vurdering af, om en indgåelse af en aftale om statslig garanti for simpel, usikret gæld ville være forsvarlig.

H har forklaret, at Finansiell Stabilitet forstod betingelsen om, at bevilling af individuel statsgaranti skulle være forsvarlig, sådan, at der skulle være en tilstrækkelig sandsynlighed for, at ansøgerbanken kunne refinansiere sig selv på et treårigt sigt, hvilket er et noget længere perspektiv end Finanstilsynets analyser, der normalt tager udgangspunkt i et etårigt perspektiv. Det var også Finansiell Stabilitets opgave at være mere risikovillig end en rent markedsmæssig vurdering ville føre til. Han har endvidere forklaret, at Finansiell Stabilitet ved sin behandling af ansøgningen ikke så på enkeltengagementer eller på bankens udlånsportefølje, og Finansiell Stabilitet vurderede ikke, om banken havde handlet uforsvarligt i forbindelse med bankens udlånsforretning.

Der er ved Finanstilsynets og Finansiell Stabilitets vurderinger, der som forudsat i lovgivningen er foretaget på baggrund af det materiale, som banken skulle indsende til henholdsvis Økonomi- og Erhvervsministeriet og Finansiell Stabilitet, foretaget en vurdering af bankens overlevelsesmuligheder på det pågældende tidspunkt.

Der er derimod ikke grundlag for at antage, at Finanstilsynet eller Finansiell Stabilitet har foretaget en vurdering af forsvarligheden af bankens udlån, eller at de sagsøgte ledelsesmedlemmer har haft en berettiget forventning om, at Finanstilsynet eller Finansiell Stabilitet anså bankens udlån for forsvarlige. Finansiell Stabilitets sagsbehandling i relation til bankens ansøgning er i øvrigt uden betydning for vurderingen af, om de sagsøgte ledelsesmedlemmer har handlet ansvarspådragende i forhold til banken ved bevilling af de omtvistede engagementer eller ved administrationen af disse.

1.3 Betydning af den manglende honorering af moderselskabsgaranti

De sagsøgte har gjort gældende, at et eventuelt erstatningskrav er bortfaldet som følge af, at Finansiell Stabilitet – da EIK Bank FO ikke kunne honorere den moderselskabsgaranti, som EIK Bank FO havde påtaget sig i forbindelse med EIK Bank DKs

tildeling af individuel statsgaranti i maj 2010 – ikke honorerede betalingskravet under den generelle statslige garantiordning (Bankpakke I).

Ledelsen af EIK Bank DK undersøgte på baggrund af Finanstilsynets fastsættelse af forhøjet solvenskrav muligheden for at trække på moderselskabsgarantien og – hvis moderselskabet ikke ville eller kunne honorere denne – muligheden for at få beløbet udbetalt hos Finansiell Stabilitet efter den generelle statslige garantiordning, jf. den dagældende § 1 i lov om finansiell stabilitet.

EIK Bank DK afgav den 28. september 2010 på baggrund af Finanstilsynets solvenskrav erklæring om, at man ønskede at overdrage banken til en køber anvist af Finansiell Stabilitet, hvis det ikke lykkedes EIK Bank DK inden fristens udløb den 30. september 2010 at få tilført den nødvendige kapital, jf. § 7, stk. 1, i den dagældende lov om finansiell stabilitet. Det fulgte af den dagældende § 7, stk. 2, at EIK Bank DK, hvis banken ikke kunne opfylde kapitalkravet inden udløbet af Finanstilsynets frist senest på tidspunktet for udløbet af fristen, var forpligtet til at indgå betinget overdragelsesaftale med Finansiell Stabilitet.

I forløbet meddelte Finansiell Stabilitet den 30. september 2010 kl. 17.30, at man anerkendte, at kravet, i det omfang det ikke blev betalt af EIK Bank FO, skulle betales af Finansiell Stabilitet, og at overførsel ville ske næste dag. Finansiell Stabilitet bemærkede samtidig, at man ikke umiddelbart kunne medvirke til, at beløbet blev indskudt som kapital i banken, idet det ville være et forhold mellem banken og moderbanken. Finansiell Stabilitet meddelte endvidere samme dag kl. 21.13 til EIK Bank DK, at Finansiell Stabilitet ikke havde hjemmel til at medvirke til, at midler i institutter, der havde indgået betinget overdragelsesaftale med Finansiell Stabilitet, kunne anvendes til dispositioner, der ville være til fordel for den eksisterende basiskapital – og i dette tilfælde statens hybride kernekapital. Herefter konkluderede EIK Bank DK samme aften, at det ikke ville være muligt at få tilført den nødvendige kapitalforhøjelse, og EIK Bank DK indgik herefter betinget overdragelsesaftale med Finansiell Stabilitet.

Efter § 1 i den dagældende lov om finansiell stabilitet sikrede den etablerede garantiordning simple kreditorers krav mod pengeinstitutter. Simple kreditorer var i § 1, stk. 2, defineret som indskydere og kreditorer, hvis fordringer ikke var omfattet af de dagældende bestemmelser i lov om finansiell virksomhed §§ 132 og 136 om hybrid kernekapital og ansvarlig lånekapital. EIK Bank DKs krav efter moderselskabsgarantien var et simpelt krav mod EIK Bank FO, og Finansiell Stabilitet var derfor som udgangspunkt forpligtet til at honorere garantien, jf. herved også Finansiell Stabilitets betalingstilsagn af 30. september 2010 kl. 17.30. Det lå imidlertid klart, at beløbet ville blive anvendt til kapitalisering af EIK Bank DK med henblik på at undgå lovpligtig overdragelse, jf. § 7, stk. 2. Landsretten finder derfor, at Finansiell Stabilitet ikke under disse omstændigheder har misligholdt sin forpligtelse efter den generelle

statsgarantiordning, og Finansiell Stabilitets erstatningskrav er således ikke bortfaldet af den grund.

1.4 Tab – resultatet af Bankpakke I

Som nævnt medførte Bankpakke I efter nærmere regler en garanti for simple kreditorens krav mod pengeinstitutter. Det erstatningskrav, som Finansiell Stabilitet gør gældende, er EIK Bank DKs mulige erstatningskrav mod den tidligere ledelse og revision for tab på bankens erhvervsengagementer.

Allerede af den grund kan det forhold, at det er Det Private Beredskab, som EIK Bank DK var en del af, der via kaution på 10 mia. kr. og indbetaling af garantiprovision på i alt 15 mia. til staten har dækket et samlet tab på ca. 12 mia. kr., som blev resultatet af bankpakke I, ikke føre til, at Finansiell Stabilitet ikke kan anses for at have lidt et tab ved at overtage banken som sket.

1.5 Særligt om betydningen af moderselskabets viden og decharge

Det erstatningskrav, der er rejst under denne sag, er rejst som EIK Bank DKs krav efter den dagældende aktieselskabslovs § 140 og § 141, og selskabslovens § 361, stk. 1 og 2, mod en del af bankens tidligere ledelse og revisionen, hvilket krav Finansiell Stabilitet har overtaget.

De sagsøgte ledelsesmedlemmer har gjort gældende, at de har handlet i overensstemmelse med strategien i koncernen, at bankens eneaktionær, EIK Bank FO, var fuldt ud bekendt med beslutningerne i banken, og at moderbanken således har givet samtykke til eller i hvert fald accepteret ledelsens handlinger.

Det påhvilede ledelsen af EIK Bank DK at varetage dette selskabs interesser. Det bemærkes endvidere, at fordringshaveren under denne sag ikke er moderbanken. Der er således under denne sag alene spørgsmål, om de sagsøgte ledelsesmedlemmer har handlet ansvarspådragende over for (datter)banken – og ikke spørgsmål om ansvar over for moderbanken eller moderbankens eventuelle ansvar, ligesom der ikke er spørgsmål, om der er foretaget dispositioner til fordel for moderselskabet. En eventuel erstatning vil ikke medføre en uberettiget vinding for moderselskabet.

Spørgsmålet om datterbankens forretningsstrategi som en del af EIK-koncernen er behandlet nedenfor under pkt. 3.

Det fremgår af referaterne af de ordinære generalforsamlinger i EIK Bank DK i 2006, 2009 og 2010 (afholdt henholdsvis den 20. februar 2006, 16. marts 2009 og 19. marts 2010), at generalforsamlingen meddelte decharge til bestyrelse og direktion. Der er ikke fremlagt protokollater for andre generalforsamlinger. Da det fremgik af vedtægten for EIK Bank DK, at dagsordenen for den ordinære generalforsamling skulle indeholde et punkt om "beslutning om meddelelse af decharge for bestyrelse og direk-

tion", jf. herved § 6.8 i bankens vedtægter, og henset til, at et sådant punkt blev behandlet på generalforsamlingerne i 2006, 2009 og 2010, lægger landsretten til grund, at der også på de ordinære generalforsamlinger i 2007 og 2008 har været behandlet et punkt om decharge, og at der er meddelt decharge på samme måde som i de år, hvor der foreligger generalforsamlingsreferat.

Der fremgår intet af de fremlagte generalforsamlingsreferater om drøftelse af konkrete forhold, hverken i forbindelse med beretning eller årsregnskab/årsrapport, og vedrørende punktet om decharge er der heller ikke anført andet end, at der blev meddelt decharge til bestyrelse og direktion. Der er efter bevisførelsen ikke grundlag for at antage, at konkrete forhold har været drøftet på generalforsamlingerne.

Den decharge, der er meddelt for de enkelte år, angår således alene de dispositioner, der fremgår af årsrapporterne. Årsrapporterne indeholder ikke nærmere oplysninger om de forhold, som Finansiell Stabilitet har kritiseret ledelsen for under denne sag, herunder de seks konkrete engagementer. Decharge må herefter anses for meddelt på et så generelt grundlag, at decharge ikke kan påberåbes som grundlag for ansvarsfrihed vedrørende erstatning for tab, der måtte være lidt på bankens erhvervsengagementer. Det forhold, at A på generalforsamlingerne gav møde som repræsentant for moderbanken, EIK Bank FO, kan ikke føre til et andet resultat.

1.6 Forældelse

De sagsøgte ledelsesmedlemmer og revisionen har gjort gældende, at et eventuelt erstatningsansvar er forældet. De har herunder henvist til, at (datter)banken og moderbanken (eneaktionæren) har haft viden om de forhold, som et muligt erstatningskrav støttes på.

Finansiell Stabilitet har anført, at forældelsesfristen har været suspenderet indtil det tidspunkt, hvor kravet kunne opgøres, hvilket tidligst var ved overdragelsesaftalen af 30. september 2010, og Finansiell Stabilitet skal i den forbindelse stilles som et konkursbo.

Finanstilsynet stillede den 27. september 2010 krav om, at EIK Bank DK skulle forøge sin basiskapital, og den 28. september 2010 pålagde Finanstilsynet bl.a. banken at foretage yderligere nedskrivninger. Det lykkedes ikke banken at fremskaffe den fornødne kapital inden den stillede frist. EIK Bank DK blev herefter overdraget til Finansiell Stabilitets datterselskab, EIK Bank Danmark 2010 A/S, jf. § 7 i lov om finansiell stabilitet, med henblik på afvikling. Banken blev således ikke taget under konkursbehandling, jf. § 8 i loven.

Efter forældelseslovens § 3, stk. 1, er den almindelige forældelsesfrist på tre år. Fristen regnes efter lovens § 2, stk. 1, fra det tidligste tidspunkt, til hvilket fordringshaveren kunne kræve fordringen opfyldt.

Det rejste krav angår erstatning uden for kontrakt. Forældelsesfristen for et sådant krav regnes efter § 2, stk. 4, fra tidspunktet for skadens indtræden. Det er herefter spørgsmålet, hvornår skade må anses for indtrådt, og om forældelsesfristen eventuelt har været suspenderet, jf. herved forældelseslovens § 3, stk. 2.

Finansiel Stabilitets erstatningskrav er rejst som bankens krav mod tidligere ledelsesmedlemmer og revisionen. Begyndelsestidspunktet for forældelsen af dette krav beror på, hvornår følgerne af de eventuelle ansvarspådragende forhold og handlinger har vist sig på en sådan måde, at banken eller Finansiell Stabilitet havde rimelig anledning til og mulighed for at rejse et sådant erstatningskrav, jf. forarbejderne til forældelseslovens § 2, stk. 4, og Højesterets dom af 28. august 2018 (sag 11/2018). Det ville som fastslået ved den nævnte dom i øvrigt også gælde, hvis kravet var gjort gældende af et konkursbo. Spørgsmålet om Finansiell Stabilitets stilling er derfor uden betydning.

Landsretten har på den baggrund nedenfor ved den nærmere gennemgang af de forhold, der er påberåbt som ansvarspådragende, taget stilling til spørgsmålet om forældelse, hvor det er relevant.

2. Generelt om landsrettens ansvars- og bevisvurderinger

2.1 Ansvarsnormen for de sagsøgte ledelsesmedlemmer

Finansiell Stabilitet har gjort gældende, at bestyrelse og direktion er erstatningsansvarlige over for banken efter § 140 i den dagældende aktieselskabslov. Aktieselskabslovens § 140, der med mindre sproglige justeringer er videreført i selskabslovens § 361, stk. 1, bygger på et almindeligt culpaansvar. Der er hverken i bestemmelsens ordlyd, lovgivningen i øvrigt, teori eller praksis grundlag for at fastslå, at der gælder et skærpet ansvar for direktion og bestyrelse i en bank.

Finansiell Stabilitet har i første række gjort gældende, at de sagsøgte ledelsesmedlemmer er erstatningsansvarlige for EIK Bank DKs tab på erhvervsudlån på grund af en række ansvarspådragende handlinger og undladelser vedrørende bankens generelle organisations-, styrings- og kontrolforhold. I anden række har Finansiell Stabilitet gjort gældende, at de sagsøgte ledelsesmedlemmer er ansvarlige for det tab, banken har lidt på seks konkrete låneengagementer.

Ansaret for det enkelte ledelsesmedlem må på sædvanlig vis vurderes i lyset af den særlige indsigt, den pågældende eventuelt måtte have. En direktør eller et bestyrelsesmedlem kan ikke ifalde ansvar for beslutninger, som er truffet før den pågældendes tiltræden eller indtræden, eller efter at den pågældendes virke er ophørt. Ansvar kan imidlertid pålægges for beslutninger, hvor konsekvenserne indtræder efter den pågældendes fratreden, og der kan pålægges ansvar for ikke at afværge konsekven-

ser af beslutninger truffet af andre. Dette vil navnlig kunne få betydning for vurderingen af ansvaret for F, der ophørte som direktør i slutningen af 2008, afdøde E, der ophørte som bestyrelsesmedlem i foråret 2009 samt for C og D, der først blev medlemmer af direktionen i efteråret i henholdsvis 2006 og 2008.

Et bestyrelsesmedlem kan på samme måde som udgangspunkt heller ikke pålægges ansvar for en bevilling, der er givet på et møde, hvor den pågældende ikke har deltaget, medmindre vedkommende efterfølgende har tilsluttet sig beslutningen. Dette vil navnlig kunne få særlig betydning for (boet efter) E.

2.2 Bevisbyrden

Det er Finansiell Stabilitets bevisbyrde, at der er udvist ansvarspådragende adfærd, og at de øvrige erstatningsbetingelser er opfyldt. Det er således også Finansiell Stabilitets bevisbyrde, at der er lidt et påregneligt tab på de omhandlede udlånsengagementer, og at der er årsagssammenhæng mellem den eventuelle ansvarspådragende adfærd og det tab, der kræves erstattet.

2.3 Betydningen af overtrædelser af lovgivning om selskaber og finansiell virksomhed

Finansiell Stabilitet har på en række punkter gjort gældende, at der er sket overtrædelse af den dagældende aktieselskabslovs § 54 og selskabslovens § 115, om bestyrelsens pligt til at sikre selskabets forsvarlige organisation samt §§ 70 og 71 i lov om finansiell virksomhed. Finansiell Stabilitet har i tilknytning hertil gjort gældende, at kravene i § 71 i lov om finansiell virksomhed må fortolkes i overensstemmelse med Finanstilsynets § 71-vejledning i den pågældende periode. Landsretten bemærker hertil, at bestemmelsen må undergives en sædvanlig fortolkning i overensstemmelse med navnlig lovens ordlyd, formål og forarbejder, og at en eventuel fravigelse af den nævnte vejledning – der ikke er retligt bindende – ikke i sig selv er tilstrækkelig til at anse bankens ledelsesmedlemmer for erstatningsansvarlige.

De nævnte regler regulerer krav til bestyrelsens overordnede og strategiske funktioner samt krav til effektive former for virksomhedsstyring. Vedrørende § 70 i lov om finansiell virksomhed bemærkes, at denne bestemmelse i den relevante periode alene stillede krav om, at bestyrelsen for bankens væsentligste aktivitetsområder skulle udfærdige skriftlige retningslinjer, hvori arbejdsdelingen mellem bestyrelse og direktion skulle fastlægges. Lovens § 71 indeholder (og indeholdt) i vidt omfang vage og skønmæssige bestemmelser og hviler på et proportionalitetsprincip, hvorefter det for hver enkelt virksomhed må afgøres, hvilke generelle foranstaltninger der skal træffes, for at reglerne er opfyldt. Bestemmelserne fastsætter således kun i begrænset omfang klare grænser for, hvad der konkret må anses for uforsvarlig drift af en bank som EIK Bank DK.

Dertil kommer, at en mulig overtrædelse af de nævnte generelle regler ikke i sig selv vil indebære, at de ansvarlige for overtrædelsen har pådraget sig erstatningsansvar. Det afgørende er, om en sådan overtrædelse har været årsag til et påregneligt tab for banken.

2.4 Bankens interne regler

Finansiel Stabilitet har herudover på flere punkter gjort gældende, at der er sket overtrædelse af bankens interne regler, herunder bankens kreditpolitik. Sådanne regler, der er fastsat af bankens bestyrelse med henblik på opfyldelse af kravene i henhold til §§ 70 eller 71 i lov om finansiel virksomhed, regulerer ikke i sig selv bestyrelsens bevillingskompetence, og landsretten kan ikke tiltræde Finansiell Stabilitets opfattelse, hvorefter disse regler fikserer den erstatningsretlige grænse for, hvilke bevillinger der må anses for (u)forsvarlige i EIK Bank DK. Det udelukker imidlertid ikke, at de hensyn, som den interne regulering varetager, kan indgå i vurderingen af forsvarligheden.

Blandt de påberåbte bevillinger i de seks konkrete engagementer er der alene én bevilling, som er meddelt af direktionen. Det er ikke gjort gældende, at denne skulle være foretaget i strid med bestyrelsens bemyndigelse. De resterende bevillinger er således meddelt af bestyrelsen. Bestyrelsens fravigelse af disse regler medfører allerede derfor ikke i sig selv et erstatningsansvar for de bestyrelsesmedlemmer, der har deltaget i bevillingerne.

Det afgørende i den henseende er derimod, om beslutningerne om at meddele de enkelte bevillinger konkret har været uforsvarlige, og om en sådan uforsvarlighed har været årsag til et påregneligt tab for banken.

2.4.1 Telefoniske bestyrelsesmøder

Finanstilsynet gjorde i sin rapport af 1. februar 2005 banken opmærksom på, at det kunne være forbundet med en risiko, hvis bestyrelsen på det enkelte møde skulle træffe beslutning i et stort antal engagementer. A har forklaret, at bestyrelsen som opfølgning herpå ændrede mødefrekvensen, således at der blev afholdt et ordinært (fysisk) bestyrelsesmøde hver måned, bortset fra i juli måned, og at der herudover blev afholdt telefoniske bestyrelsesmøder efter behov. Bestyrelsen havde besluttet at være tilgængelig, hvilket også var et konkurrenceparameter. B har bl.a. forklaret, at mange af bestyrelsens telefonmøder varede lige så længe som bankens fysiske bestyrelsesmøder.

Det kan ikke alene på grundlag af indholdet af Es mail af 26. august 2008 lægges til grund, at bestyrelsens telefoniske møder ikke gav mulighed for reelle drøftelser, at bestyrelsen på sådanne møder var et "rent ekspeditionskontor" eller i uforsvarlig grad har været for "large" med hensyn til at meddele bevillinger.

Finanstilsynet konstaterede den 29. januar 2009, at der i bankens forretningsorden fra 2005, § 5.3, om elektroniske bestyrelsesmøder, ikke var taget stilling til, hvilke anliggender der egnede sig til behandling på den type møder. Tilsynet bemærkede på den baggrund, at det af § 71-vejledningens pkt. 61 og 63 fremgik, at bestyrelsens beslutninger om, hvilke emner der bl.a. egnede sig til elektronisk behandling skulle fremgå af bestyrelsesprotokollen, og tilsynet meddelte banken påbud om at opfylde disse punkter senest den 30. april 2009. Bestyrelsen godkendte på bestyrelsesmødet den 16. marts 2009 en ny forretningsorden, hvor påbuddet blev efterlevet.

Uanset at det herefter må lægges til grund, at der i en længere periode af betydning for bevillingerne omfattet af sagen ikke har været truffet formelle beslutninger i bestyrelsesprotokollen om, hvilke anliggender der efter bestyrelsens opfattelse egnede sig til behandling på telefoniske møder, findes det ikke godtgjort, at det forhold, at nogle af de omtvistede bevillinger er meddelt af bestyrelsen under et telefonisk afholdt bestyrelsesmøde, i sig selv er tilstrækkeligt til at medføre erstatningsansvar for de sagsøgte ledelsesmedlemmer for ethvert engagement, som måtte være blevet bevilget på denne måde.

Det er som udgangspunkt uden betydning for landsrettens vurdering af ansvarsgrundlaget, om den telefoniske bevilling i det konkrete tilfælde indebar en fravigelse af bestemmelsen i forretningsordenens § 5.3. Det afgørende må i den forbindelse være, om det kan lægges til grund, at drøftelserne, der dannede grundlag for den konkrete bevilling, af den grund var utilstrækkelige, og at medlemmerne af bestyrelsen burde have indset dette.

Landsretten har vurderet dette forhold i forbindelse med vurderingen af et eventuelt ansvar i forhold til de seks konkrete engagementer nedenfor.

2.5 Ledelsens forretningsmæssige skøn

Landsretten finder, at der bør udvises forsigtighed med at tilsidesætte det forretningsmæssige skøn, der inden for lovgivningens rammer er udøvet af bankens bestyrelse og direktion ved bevillingen af og opfølgning på et lån. Landsretten har i den forbindelse tillige lagt vægt på oplysningerne om bankens forretningsmæssige formål med den konkrete bevilling, herunder om dispositionen kan anses for (u)egnet til at opnå det angivne formål.

Såfremt det ved en bevilling af et lån eller en anden disposition foretaget af de sagsøgte ledelsesmedlemmer kan lægges til grund, at denne ikke (kun) er foretaget ud fra forretningsmæssige hensyn til banken, finder landsretten dog, at der må stilles skærpede krav til, at de sagsøgte ledelsesmedlemmer har sikret, at hensynet til banken ikke blev tilsidesat.

Det bemærkes herved, at Finansiell Stabilitet ikke har gjort gældende, at der i banken er bevilget et lån eller i øvrigt foretaget en anden disposition til fordel for et medlem af ledelsen eller et selskab kontrolleret heraf eller for et andet selskab i EIK Bank-koncernen.

Det er ikke under sagen gjort gældende, at bankens bonusordning har været ulovlig, eller at den har givet uforsvarlige incitament for de berørte til at se bort fra bankens interesser eller blot været usædvanlig i forhold til praksis i andre banker. Finansiell Stabilitet har alene gjort gældende, at det ikke *"kan udelukkes, at mulighederne for de personlige betydelige bonusbetalinger der blev betalt til EIK Bank DK's direktører ..., særligt foranlediget af de meget høje upsides til banken, kan have påvirket direktørernes beslutninger om indstilling af udlånsengagementer til bevilling i bestyrelsen."* Der er ikke ved bevisførelsen, herunder de afgivne forklaringer, godtgjort, at de sagsøgte medlemmer af direktionen konkret har handlet i strid med bankens interesser for at opnå en højere bonus, og landsretten finder herefter, at det må lægges til grund, at dette ikke har været tilfældet.

Finansiell Stabilitet har gjort gældende, at bankens anvendelse af upside-aftaler var usædvanlig, og at den i praksis *"spærrede for en sund kreditsagsbehandling og -vurdering, idet afvejningen af bankens indtjeningsmuligheder over for bankens risikoafdækning blev skæv."*, og at der derfor ikke er grundlag for at udvise forsigtighed med at tilsidesætte bankledelsens skøn i de situationer, hvor udsigten til en sådan upside-baseret fortjeneste er tillagt betydning ved bevillingerne. Det er ikke gjort gældende, at den anvendte praksis har været ulovlig.

Landsretten finder, at ledelsens dispositioner ud fra et ønske om, at banken skulle opnå en fortjeneste, må anses for at angå sædvanlige indtjeningsmæssige, forretningsmæssige formål. Efter forklaringen fra I om, at sådanne aftaler også indebærer *"en risiko for, at banken får et andet blik på engagementet, som følge af de incitament banken har til at udvise tålmodighed, selvom engagementet viser svaghestegn"*, og forklaringen af G om, at han i sådanne sager var særlig opmærksom på, om *"banken ... tænkte som låntager frem for långiver"*, finder landsretten, at anvendelsen af upsides efter omstændighederne kan indebære en risiko for, at bankens forretningsmæssige vurderinger reelt kommer til at svare til en investors/låntagers overvejelser. Sådanne hensyn må anses for uberettigede, jf. i den retning princippet i lov om finansiell virksomhed § 7, stk. 1, 2. pkt.

Spørgsmålet om anvendelsen af up-sideaftaler i relation til det ansvar for bankens generelle drift, som Finansiell Stabilitet har gjort gældende, behandles nedenfor i pkt. 3.2.

Spørgsmålet om, hvorvidt uberettigede hensyn har foreligget og har kunnet få betydning for bevillingsprocessen, og om der således må stilles skærpede krav til, at de

sagsøgte ledelsesmedlemmer har sikret, at hensynet til banken ikke blev tilsidesat, må på den baggrund afgøres efter en konkret bevisvurdering vedrørende den enkelte bevilling.

2.6 Ingen sagkyndig bevisførelse i relation til ledelsesansvaret

Hvilke krav der skal stilles til en debtors personlige og økonomiske forhold og dokumentation herfor, for at en bevilling af et låneengagement kan anses for forsvarlig, beror på en konkret vurdering i det enkelte tilfælde. Det samme gælder krav til bankens forsvarlige opfølgning på udviklingen af allerede bevilgede engagementer.

Bankens organisatoriske, styringsmæssige og risiko- og kredithåndteringsmæssige forhold er ikke blevet belyst ved sagkyndig bevisførelse, herunder om disse kan anses for usædvanlige i forhold til andre tilsvarende banker. Finanstilsynets interventionsindlæg i ankesagen for Højesteret vedrørende landsrettens dom i Capinordic-sagen kan ikke anses for et sådant bevis. Det er herunder ikke ved syn og skøn, sagkyndige erklæringer eller udtalelser fra brancheorganisationer søgt belyst, hvilke krav der generelt kan stilles til et forsvarligt grundlag for kreditgivning i en bank eller til den løbende opfølgning på udviklingen af forskellige typer af engagementer. Det er heller ikke belyst, om bankens forretningsprofil fordrede særlige forretningsmæssige kompetencer ud over de, der normalt stilles til ledelse af en bank, eller om bemanningen i bankens erhvervs- og kreditororganisation var tilstrækkelig til at kunne foretage sædvanlige fornødne vurderinger og opfølgning på en engagementsportefølje af en tilsvarende karakter.

Et erstatningsansvar forudsætter herefter, at det på et andet grundlag kan fastslås, at den sagsøgte ledelse har måttet indse, at der var en sådan betydelig risiko for, at dispositionen ville medføre tab for banken, og derfor har handlet ansvarspådragende, herunder ved at dispositionen hvilede på et utilstrækkeligt grundlag, eller at vurderingen var usaglig eller på anden måde uforsvarlig.

2.7 Om betydningen af Finanstilsynets undersøgelser m.v.

2.7.1 Finanstilsynets udtrykkelige konklusioner i tilsynets rapporter

Som beskrevet i pkt. **Fejl! Henvisningskilde ikke fundet.** i sagsfremstillingen foretog Finanstilsynet i perioden 2003-2010 syv undersøgelser af banken. Undersøgelserne blev foretaget dels på grundlag af skriftligt materiale, som tilsynet indhentede på forhånd, dels ved inspektioner i banken, hvorved tilsynet havde mulighed for at bede om yderligere materiale og stille spørgsmål til de ansvarlige i banken, herunder C. Ved afslutningen af hver undersøgelse fremkom tilsynet med en række konklusioner, der blev drøftet med henholdsvis direktionen, bestyrelsen og revisionen. Konklusionerne for hver undersøgelse blev samlet i en rapport fra tilsynet, som ligeledes blev sendt til direktionen, bestyrelsen og revisionen. Efter

forklaringerne fra A, B, F og C lægger landsretten til grund, at banken i det store og hele var enige i tilsynets konklusioner i rapporterne fra perioden 2005-2009.

Landsretten lægger på den baggrund som udgangspunkt til grund, at de konkrete forhold, som Finanstilsynet udtrykkeligt har beskrevet i sine rapporter fra tilsynets undersøgelser i perioden 2005-2009, er korrekt beskrevet.

Derimod blev tilsynets konklusioner i 2010-rapporten på flere punkter bestridt allerede i forbindelse med gennemgangen heraf med direktionen og bestyrelsen, jf. herved Cs breve af henholdsvis den 25. og 27. september 2010 til Finanstilsynet, hvilket må indgå i landsrettens vurdering af de enkelte kritikpunkter.

2.7.2 Finanstilsynets manglende reaktioner

Det forhold, at Finanstilsynet som led i sin tilsynsvirksomhed vedrørende EIK Bank DK ikke har foretaget en reaktion eller ikke har identificeret et problem, er ikke diskulperende for bankens ledelse i relation til eventuelle overtrædelser af den finansielle lovgivning. En sådan manglende reaktion kan heller ikke anses for en (stiltiende) godkendelse fra tilsynets side af det pågældende forhold, idet man – som forklaret af I – ”generelt ikke [kan] slutte baglæns i forhold til tilsynets reaktioner”. Det samme gælder, hvis Finanstilsynet ikke har reageret på bankens redegørelse i anledning af en risikoplysning eller anden henvendelse om bestemte risikobetonede forhold.

Landsretten finder imidlertid, at det forhold, at tilsynet under et tilsynsbesøg har undersøgt et bestemt forhold, kan tillægges en bevismæssig vægt ved fastlæggelsen af de faktiske forhold i banken på undersøgelsestidspunktet, hvis det pågældende forhold faldt inden for undersøgelsens formål, og det kan lægges til grund, at tilsynet havde fornødne oplysninger til at vurdere det. I sådanne tilfælde må der som udgangspunkt gælde en formodning for, at der ikke har været forhold, som gav tilsynet anledning til en reaktion.

Efter indholdet af de fremlagte rapporter fra Finanstilsynets funktionsundersøgelser sammenholdt med forklaringen om den generelle praksis fra I lægges det endvidere til grund, at Finanstilsynet bl.a. foretog legalitetstilsyn i relation til EIK Bank DKs overholdelse af de styringsmæssige regler i lov om finansiell virksomhed §§ 70 og 71. Spørgsmål om overtrædelse af disse regler faldt således inden for tilsynets formål.

Landsretten lægger i den forbindelse som udgangspunkt til grund, at tilsynet har modtaget de dokumenter, tilsynet har udleveret i forbindelse med landsrettens editi-
onskendelse af 23. juni 2017, jf. kapitel **Fejl! Henvisningskilde ikke fundet.**,
pkt. **Fejl! Henvisningskilde ikke fundet.** Det må efter forklaringerne endvidere lægges til grund, at tilsynet har fået de dokumenter, der konkret er anmodet om i forbindelse med gennemførelsen af de enkelte undersøgelser, og at tilsynet som led i undersøgelsen kan have fået forevist yderligere materiale. Landsretten finder på den

baggrund, at det på den ene side kan lægges til grund, at tilsynet ikke har haft et lige så omfattende materiale som banken, men at det på den anden side må lægges til grund, at tilsynet har fundet det fremlagte materiale tilstrækkeligt til det formål, det skulle anvendes til.

2.7.3 Finanstilsynets rating af de enkelte engagementer

Efter bevisførelsen, herunder forklaringen fra I, må Finanstilsynets karaktergivning anses for en vurdering af lånets bonitet på undersøgelsestidspunktet på grundlag af de oplysninger, der var til rådighed for Finanstilsynet. Karaktergivningen havde således ikke til formål at vurdere, om selve bevillingen var uforsvarlig. Tilsynet kan på den baggrund ikke antages at have taget stilling til lånets forsvarlighed.

Dette udelukker imidlertid ikke, at tilsynets vurderinger kan være relevante ved landsrettens vurdering af de enkelte dispositioners forsvarlighed. Det lægges herved til grund, at Finanstilsynet ved gennemgang af de konkrete engagementer har fået de oplysninger og dokumenter, som tilsynet på daværende tidspunkt fandt tilstrækkelige til at foretage en sådan bonitetsvurdering til brug for tilsynets virksomhed, herunder typisk oplysningerne i den seneste kreditindstilling. Det kan ikke lægges til grund, at banken har givet tilsynet forkerte eller vildledende oplysninger.

Landsretten finder på den baggrund, at det ved vurderingen af, om bevillingen af et lån har været ansvarspådragende, må indgå med en ikke ubetydelig vægt, om et låneengagement har været genstand for bonitetsvurdering fra Finanstilsynets side i forbindelse med tilsynets undersøgelser af banken.

2.7.4 Den bevismæssige betydning af sammenfald mellem tilsynets kritiske konklusioner i 2005 og 2010 for bankens forhold i den mellemliggende periode

Finansiel Stabilitet har som led i bevisførelsen vedrørende de generelle ansvarspådragende forhold henvist til konklusionerne i Finanstilsynets rapport af 7. oktober 2010 efter tilsynets funktionsundersøgelse af banken den 20. – 24 september 2010 og anført, at disse forhold svarer til tilsynets kritik i tilsynets rapport af 1. februar 2005 på baggrund af undersøgelsen i november-december 2004. Finansiel Stabilitet har bl.a. på den baggrund gjort gældende, at det må anses for godtgjort, at de kritiserede forhold har været gældende i hele den mellemliggende periode.

Landsretten kan ikke generelt tiltræde dette synspunkt. I relation til hvert af de generelle kritikpunkter må det således – for det første – afgøres, om der reelt er tale om identiske kritikpunkter, og om de pågældende kritikpunkter er relevante for sagen.

For det andet kan det efter indholdet af de fremlagte rapporter fra Finanstilsynets funktionsundersøgelser i 2007 og 2008 lægges til grund, at tilsynet ikke ved disse har fundet anledning til at kritisere de pågældende forhold – eller bankens opfølgning på den tidligere kritik. Som nævnt ovenfor, må det lægges til grund, at tilsynet i de på-

gældende år foretog legalitetstilsyn i relation til EIK Bank DKs overholdelse af de styringsmæssige regler i lov om finansiel virksomhed §§ 70 og 71. Spørgsmål om overtrædelse af disse regler faldt således inden for tilsynets formål. Det må endvidere lægges til grund, at Finanstilsynet i den forbindelse har fået de oplysninger fra banken, som tilsynet har vurderet nødvendige og tilstrækkelige til dette formål. Der er ikke – heller ikke i relation til bankens erhvervs- og kreditororganisation – godtgjort, at banken har givet tilsynet forkerte eller vildledende oplysninger om de pågældende forhold.

Landsretten finder på den baggrund, at det ved vurderingen af, om EIK Bank DK har overtrådt de skønsmæssige regler i lov om finansiel virksomhed §§ 70-71, må indgå med en vis vægt, at Finanstilsynet før sammenbruddet i efteråret 2010 efter det forelagte ikke siden rapporten i anledning af tilsynsbesøget i november-december 2004 har udstedt påbud til EIK Bank DK i anledning af de overtrædelser, som Finansiell Stabilitet påberåber sig, ligesom tilsynet heller ikke har givet påtaler eller foretaget politianmeldelse af sådanne forhold.

2.7.5 Finanstilsynets og Finansiell Stabilitets kreditteams efterfølgende vurderinger

Finansiell Stabilitet har i relation til flere af engagementerne anført, at den vurdering, der blev foretaget af Finanstilsynet ved funktionsundersøgelsen den 20. – 24. september 2010, og som dannede grundlag for tilsynets nedskrivningspåbud af 28. september 2010, skal tillægges vægt ved vurderingen af bankens nedskrivningsbehov pr. 31. december 2009. Disse vurderinger er imidlertid foretaget på et langt senere tidspunkt under finanskrisen, uden at betydningen heraf er belyst ved sagkyndig bevisførelse. Set i det lys kan tilsynets efterfølgende vurdering af boniteten i de konkrete engagementer kun tillægges begrænset bevismæssig vægt i relation til bankens nedskrivningsbehov pr. 31. december 2009.

Landsretten finder endvidere ikke, at Finanstilsynets eller Finansiell Stabilitets kreditteams vurderinger af nedskrivningsbehovet fra henholdsvis 28. september og 29. oktober 2010 i sig selv kan anses for bevis for kausalitet mellem et eventuelt generelt uforsvarligt forhold og bankens tab på sin erhvervsportefølje.

2.7.6 Finanstilsynets § 352 a-redegørelse af 4. juli 2013

Finanstilsynets § 352 a-redegørelse af 4. juli 2013 er udarbejdet flere år efter bankens sammenbrud uden høring af bankens ledelse. Redegørelsen er endvidere udarbejdet på grundlag af det materiale, tilsynet har rådet over. Dette materiale udgør kun en begrænset del af det skriftlige materiale, der er fremlagt for landsretten.

Landsretten finder på den baggrund ikke at kunne tillægge redegørelsen selvstændig bevismæssig betydning i relation til eksistensen af de kritiserede forhold i banken i

perioden 2005-2009, eller i relation til dokumentation for kausalitet mellem sådanne mulige kritiske forhold og bankens tab.

2.8 Øvrige forhold vedrørende de seks konkrete engagementer

Tidspunktet for bevillingerne er indgået i vurderingen, herunder om bevillingerne er givet efter finanskrisens indtræden.

2.8.1 De enkelte ledelsesmedlemmers tilslutning til engagementerne

Landsrettens vurdering af, om de sagsøgte ledelsesmedlemmer er erstatningsansvarlige, må foretages for hver enkelt af de sagsøgte på grundlag af den enkelte sagsøgtes viden om engagementet og medvirken til bevillingen, jf. pkt. 2.1 om ansvarsnormen for de sagsøgte ledelsesmedlemmer.

Efter indholdet af referaterne fra bestyrelsens møder og efter de afgivne forklaringer lægger landsretten i den forbindelse for det første til grund, at medlemmerne af bestyrelsen i det omfang, de har deltaget i et bestyrelsesmøde, hvor en bevilling er foretaget, har stemt for denne bevilling. Spørgsmålet om, hvorvidt et bestyrelsesmedlem, der ikke har deltaget i et møde, må anses for efterfølgende at have tilsluttet sig bevillingen, behandles nedenfor i forhold til den pågældende konkrete bevilling. Ved vurderingen af, om et bestyrelsesmedlem efterfølgende har tilsluttet sig beslutningen, vil det indgå, om vedkommende har underskrevet referatet af pågældende bestyrelsesmøde. Da det fremgår af EIK Bank DKs forretningsorden, at bestyrelsens medlemmer var forpligtede til at skrive under på, at de havde læst referater af bestyrelsesmøder, de ikke havde deltaget i, kan en underskrift på et referat imidlertid ikke uden yderligere støtte i sig selv anses for tilstrækkeligt til at fastslå, at vedkommende også har tilsluttet sig bestyrelsens beslutninger.

Endvidere lægger landsretten som ubestridt til grund, at medlemmerne af direktionen i hvert enkelt tilfælde har tilsluttet sig indstillingerne.

For det andet lægger landsretten som udgangspunkt til grund, at de enkelte medlemmer af bestyrelsen, der har deltaget i en bestyrelsesbeslutning, hvor en given kreditindstilling er blevet behandlet, har været bekendt med indholdet af kreditindstillingen og med indholdet af eventuelt tidligere indstillinger om samme engagement, som vedkommende har deltaget i behandlingen af. Det må endvidere lægges til grund, at bestyrelsen har været bekendt med indholdet af referater fra bestyrelsens møder, uanset om den pågældende har deltaget i mødet eller ikke. I det omfang der i et sådant referat er anført, at direktionen eller andre er fremkommet med supplerende oplysninger, var bestyrelsen således bekendt med disse. Endvidere lægges det til grund, at medlemmerne af bestyrelsen løbende har fået bankens engagementsoversigter samt revisionens, herunder den interne revisions, protokoller og erklæringer. Det samme gælder Finanstilsynets henvendelser til banken, bankens

besvarelser heraf samt tilsynets rapporter fra dets forskellige undersøgelser af bankens forhold.

Også medlemmerne af direktionen har i det mindste været bekendt med de oplysninger, der er kommet til bestyrelsens kundskab.

2.8.2 Begrænsede oplysninger fra bankens "maskinrum"

Bevisførelsen vedrørende de seks konkrete engagementer har i væsentligt omfang bestået af en gennemgang af de skriftlige kreditindstillinger, der er blevet forelagt bestyrelsen som grundlag for de enkelte bevillinger. Som beskrevet i pkt. **Fejl! Henvisningskilde ikke fundet.** i sagsfremstillingen er disse kreditindstillinger udarbejdet på grundlag af standardiserede skemaer med en struktureret beskrivelse af den påtænkte bevilling og baggrunden for, at den blev indstillet til bevilling.

Efter forklaringerne fra F, C, J og K var der i bankens erhvervs- og kreditorganisation – det såkaldte "maskinrum" – forud for udarbejdelsen af de enkelte kreditindstillinger en proces, hvori den kundeansvarlige indhentede oplysninger til brug for vurderingen af, om bevillingen skulle ydes. I nogle tilfælde blev der indhentet eksterne vurderinger og/eller foretaget fysiske besigtigelser. Det må efter de nævnte forklaringer lægges til grund, at kreditindstillingerne indeholdt en koncentreret fremstilling heraf. Endvidere indeholdt indstillingerne bankens – dvs. den kundeansvarliges, kreditafdelingens og i sidste ende direktionens – vurdering af den ansøgte bevilling samt en indstilling til bestyrelsen.

Bankens baggrundsmateriale blev samlet i såkaldte kundemapper, men kunne eventuelt også foreligge uarkiveret uden for sådanne mapper, herunder i de pågældende medarbejders mailbokse.

Det er ubestridt, at det baggrundsmateriale, der omtales i kreditindstillingerne, har været til stede i banken, og at de deri beskrevne sikkerheder er blevet stillet. Materialet fra kundemapperne m.v. er kun fremlagt i begrænset omfang. Landsretten bemærker, at i det omfang, der synes at mangle oplysninger i kreditindstillingen, kan dette for eksempel skyldes, at oplysningerne har foreligget, men ikke er fundet relevante at videregive, eller at de ikke er indhentet.

Der er ikke grundlag for at tilsidesætte Cs forklaring om, at han som direktør med ansvaret for bankens kreditbehandling havde adgang til yderligere materiale, der i nogle tilfælde omfattede den fulde sagsmappe.

Det forhold, at Finansiell Stabilitet som beskrevet i pkt. **Fejl! Henvisningskilde ikke fundet.** i sagsfremstillingen har fremlagt seks oversigter over det materiale, som Finansiell Stabilitet efter det oplyste har kunnet lokalisere i EIK Bank DKs arkiver vedrørende de seks konkrete engagementer, og stillet dette materiale udenretligt til

rådighed for de sagsøgte, kan ikke føre til, at bevisbyrden for, at der heri kunne være relevant materiale, påhviler de sagsøgte. Heller ikke det forhold, at Finansiell Stabilitet har givet A og C adgang til hver deres mailboks og tilbudt D det samme, kan føre til en ændret bevisbyrde i denne sammenhæng.

Da indholdet i kundemapperne m.v. ikke er fremlagt, kan landsretten herefter ikke alene på grundlag af kreditindstillingerne fastslå, at sådanne oplysninger ikke er indhentet, og at det grundlag, bevillingerne er ydet på, af den grund skulle have været utilstrækkeligt. Det gælder også oplysninger i kreditindstillingerne om generelle forhold, herunder om markedsprognoser, prisudviklinger eller lignende. Der er endvidere som udgangspunkt ikke mulighed for at anfægte grundlaget for eller troværdigheden af kreditindstillingernes oplysninger om kundernes forhandlinger med potentielle lejere, eller bankens vurderinger af det realistiske fremtidsperspektiv i de finansierede projekter.

2.9 Bevisførelse vedrørende de 89 øvrige erhvervsengagementer

EIK Bank DK havde ved Finansiell Stabilitets overtagelse af bankens 95 erhvervsengagementer, jf. pkt. **Fejl! Henvisningskilde ikke fundet.** i sagsfremstillingen. Under sagen har Finansiell Stabilitet ved tilrettelæggelsen af bevisførelsen i relation til bankens erhvervsudlån ud over overordnede og generelle oplysninger alene fremlagt materiale vedrørende de seks konkrete engagementer.

Der er således – på trods af opfordring hertil fra A – ikke fremlagt sagsmateriale vedrørende de resterende 89 erhvervsengagementer i banken. Dette må indgå i landsrettens bevisbedømmelse i relation til det tab, Finansiell Stabilitet har gjort gældende vedrørende det generelle ansvar.

3. Spørgsmål om ansvar for den generelle drift og indretning af banken

3.1 EIK Bank DKS risikoprofil

EIK Bank DK havde i perioden 2004- 2007 en gennemsnitlig udlånsvækst på mere end 80 % kun overgået af to andre banker og var ultimo 2007 blandt de 22 banker i Danmark, der havde en ejendomseksponering på mere end 25 %. Bankens sum af store engagementer set i forhold til bankens basiskapital var endvidere væsentlig højere end det gennemsnitlige niveau for andre banker. Banken havde en samlet erhvervsudlånsportefølje på 95 engagementer ved bankens sammenbrud. På baggrund af den af Finansiell Stabilitet fremlagte oversigt over bankens erhvervsengagementer, der ikke er imødegået, lægger landsretten til grund, at de 79 engagementer var ejendomsrelaterede, hvoraf de 30 primært var projektf finansieringer. Der var endvidere 34 engagementer, der relaterede sig til finansiering af udenlandske aktiviteter, navnlig i Tyskland og Sverige.

Finansiell Stabilitet har gjort gældende, at EIK Bank DK havde en usædvanlig og høj risikoprofil inden for udlån til erhverv, og at dette skærpede kravene til bestyrelsens

og direktionens forpligtelser vedrørende både de generelt og konkret uforsvarlige forhold.

Efter bevisførelsen lægges det til grund, at EIK Bank DK, der var en relativt ny-etableret bank med en moderbank, der som eneaktionær løbende tilførte kapital til understøttelse af bankens vækst, havde en strategi om vækst og prioritering af ejendomsmarkedet, herunder det udenlandske, i erhvervsudlånsporteføljen, samt et ønske om at udnytte 25 %-grænsen, jf. dagældende § 145 i lov om finansiel virksomhed. Efter Ls forklaring lægges det til grund, at bankens vækststrategi fortsatte i hvert fald indtil november 2007.

Finanstilsynet sendte i 2005, 2006 og 2008 advarsler til EIK Bank DK om sammenhængen mellem stor udlånsvækst og dårlig bonitet i udlånsporteføljen, som følge af bankens store vækst i erhvervsudlån. I 2008 advarede Finanstilsynet endvidere EIK Bank DK om risikoen ved bankens store eksponering inden for ejendomsmarkedet. Banken drøftede henvendelserne i bestyrelsen og svarede tilsynet med redegørelser for bankens portefølje, kapitalgrundlag og håndteringen af den store ejendoms eksponering.

I 2006 skrev Finanstilsynet til bl.a. alle pengeinstitutter, herunder EIK Bank DK, om en mulig prisboble som følge af prisudviklingen på fast ejendom. Tilsynet henviste til dagældende § 124, stk. 3, i lov om finansiel virksomhed, hvorefter bestyrelsen og direktionen på baggrund af pengeinstituttets risikoprofil skulle opføre instituttets individuelle solvensbehov. I har forklaret, at når Finanstilsynet efterfølgende fik solvensbehovsopgørelserne ind, så tilsynet på, om banken havde taget højde for risikooplysningen i brevet. Hun har videre forklaret, at tilsynet kunne reagere, hvis der var grundlag for dette.

Det lægges efter bevisførelsen til grund, at Finanstilsynet indtil undersøgelsen i 2010 ikke har haft bemærkninger til EIK Bank DKs fastsættelse af bankens individuelle solvensbehov.

Landsretten finder, at EIK Bank DKs strategi og forretningsmodel var udtryk for bestyrelsens bevidste valg af en forretningsprofil med en høj risiko for tab, men samtidig et betydeligt indtjeningspotentiale.

Bankens udlånsvækst i perioden var bemærkelsesværdig høj og kun overgået af to andre banker, hvilket dog skal sammenholdes med, at banken var nyetableret med en klar vækststrategi.

En sådan høj risikoprofil medfører, at banken er særligt sårbar for konjunkturændringer, og derfor fordrer valget heraf, at ledelsen – udover ved fastsættelsen af det individuelle solvensbehov – også ved driften af banken, herunder navnlig kreditgiv-

ningen og engagementsopfølgningen, i tilstrækkelig grad inddrager denne forøgede risiko.

Der er imidlertid ikke ved syn og skøn, sagkyndige erklæringer eller udtalelser fra brancheorganisationer søgt belyst, hvilke krav der generelt kan stilles til et forsvarligt grundlag for kreditgivning i en bank med den anførte risikoprofil, herunder til bankens kreditorganisation.

Landsretten finder som følge heraf – og idet landsretten alene har fået forelagt kreditindstillinger og andet bevillingsgrundlag fra de seks konkrete engagementer, men ikke fra bankens øvrige 89 erhvervsudlånsengagementer – ikke at have grundlag for at fastslå, at EIK Bank DKs ledelse generelt har forsømt at tage højde for bankens høje risikoprofil ved sin drift af banken. Det er heller ikke godtgjort, at den kreditmæssige risiko, som banken havde påtaget sig forud for de enkelte bevillinger i de seks konkrete engagementer, var af en sådan karakter og svag bonitet, at de bevillinger, der indgår heri, på den baggrund skulle have været uforsvarlige.

EIK Bank DKs høje risikoprofil er imidlertid indgået som en del af grundlaget for landsrettens vurderinger nedenfor af de seks konkrete engagementer.

3.2 EIK Bank DKs anvendelse af upside-aftaler

EIK Bank DK indgik aftaler om et resultatbaseret vederlag – såkaldte upsides – i en række af bankens erhvervsengagementer i den relevante periode fra 2005 til bankens sammenbrud.

Finansiel Stabilitet har gjort gældende, at bankens anvendelse af upsides var uforsvarlig og ansvarspådragende og under alle omstændigheder skærper kravene til bestyrelsens og direktionens forpligtelser. Efter Finansiell Stabilitets opfattelse er upside-aftaler således i deres natur betænkelige og risikobetonede, og der er en betydelig risiko for, at banken lader sig friste af indtjeningen på bekostning af kreditrisikoen og creditsagsbehandlingen, hvorved banken påtager sig en overdreven risiko.

Det fremgår af et fremlagt regneark fra januar 2009, at EIK Bank DKs upside-aftaler havde indbragt ca. 128 mio. kr. i perioden 2006-2008 og havde et angivet potentiale for 2009 på ca. 189 mio. kr.

Bankens kreditpolitik fra december 2003 indeholdt under overskriften "indgåelse af særlige udlånsforretninger" nogle retningslinjer for bankens aflønning ved udlånsforretninger, der var kendetegnet ved f.eks. kortvarige kreditbehov til køb af aktiver, der erhvervedes med henblik på realisering af avance ved videresalg. I kreditpolitikken angives som et eksempel på en af disse aflønningsformer indgåelse af aftale om en upside til banken. Det fremgår endvidere, at sådanne særlige udlånsforretninger almindeligvis ville have en risikoprofil, der oversteg gennemsnittet af bankens ud-

lånsengagementer, hvorfor der i bankens kreditvurderingsproces krævedes en klar definition af bankens risiko. Kreditpolitikken fra 2007 og 2009 indeholdt tilsvarende retningslinjer.

Det lægges efter bevisførelsen til grund, at Finanstilsynet, der i flere tilfælde har fået udleveret kreditindstillinger fra nogle af de seks konkrete engagementer med omtale af indgåede upsideaftaler, ikke er fremkommet med bemærkninger til EIK Bank DKs anvendelse af upside-aftaler ved tilsynsbesøgene i 2004, 2007, 2008 eller 2010.

I har forklaret, at upside-aftaler efter hendes opfattelse er mere risikofyldte end den sædvanlige bankafløbning i form af renter og gebyrer, idet der er en risiko for, at banken får et andet blik på engagementet, som følge af de incitamenter banken har til at udvise tålmodighed, selvom engagementet udviser svaghedstegn. Upside-aftaler indgået i forbindelse med lånets stiftelse er ikke noget, som Finanstilsynet har set meget til. Hun har endvidere forklaret, at hvis Finanstilsynet under en inspektion blev bekendt med en upside-aftale, ville denne typisk blive taget med hjem til en konkret vurdering. En reaktion herpå ville afhænge af, hvilken risiko den pågældende aftale indebar.

G har forklaret overensstemmende hermed og anført, at upsides gav ham anledning til at være særligt opmærksom på, at banken ikke tænkte som en låntager frem for långiver, men kreditmæssigt forsvarligt. Han har endvidere forklaret, at han ikke var bekymret over bankens anvendelse af upsides.

Heroverfor står de sagsøgte ledelsesmedlemmers forklaringer, hvorefter upsides ikke var forbundet med en øget risiko for banken, bl.a. fordi kreditvurderingen altid gik forud for prissætningen, herunder forhandlingen om upsides.

J, K og L har alle forklaret forskelligt om bankens brug af upsides og de dermed forbundne risici. J har forklaret, at banken foretog en samlet vurdering af kreditrisici og prissætning, og at kreditvurderingen derfor ikke lå forud for processen om upsides. Ingen af de pågældende medarbejdere havde arbejdet med upside-aftaler, før de blev ansat i EIK Bank DK.

Landsretten lægger efter bevisførelsen til grund, at anvendelsen af upside-aftaler i forbindelse med en låneaftales indgåelse ikke var sædvanlig praksis i bankdrift på daværende tidspunkt. Efter selve karakteren af den vederlagsmodel, som upsides er udtryk for, hvorefter banken får del af virksomhedens eventuelle overskud, en såkaldt "succes-fee", er landsretten enig med Finansiell Stabilitet i, som også anført af både I og G, at der kan være en risiko forbundet hermed, ved at kreditvurderingen påvirkes af ejerinteresser. Endvidere lægges det til grund, at upsides var en vederlagsmodel, der typisk blev anvendt ved bevillinger, der i øvrigt havde en højere risikoprofil end gennemsnittet, jf. herved også bankens egen kreditpolitik. Det må imid-

lertid også lægges til grund, at upside-aftaler efter Finanstilsynets opfattelse ikke i sig selv var så risikofyldte, at de uden en nærmere undersøgelse og konkret vurdering medførte en reaktion fra tilsynets side.

Landsretten finder således efter en samlet vurdering, at der er grund til særlig opmærksomhed på kreditvurderingen i de seks konkrete engagementer, hvori der har været aftalt upsides, herunder hvorvidt der i tilstrækkelig grad blev taget højde for engagementets risici i forhold til indtjeningspotentialer, men at der ikke er grundlag for at anse bankens anvendelse af upsides generelt for ansvarspådragende.

3.3 Erhvervs – og kreditorganisationen

3.3.1 Indledning

Finansiel Stabilitet har gjort gældende, at EIK Bank DKs kreditafdeling var utilstrækkelig og i en længere periode ikke eksisterende, samt at erhvervs- og kreditafdelingen var utilstrækkeligt bemanded og uden de fornødne kompetencer. Finansiel Stabilitet har endvidere gjort gældende, at banken ikke havde den fornødne funktionsadskillelse mellem erhvervs- og kreditafdelingen.

Finansiel Stabilitet har i forbindelse hermed anført, at bankens indretning af erhvervs- og kreditorganisationen udgør en overtrædelse af kravene i § 54 i den da gældende aktieselskabslov og selskabslovens § 115 om, at bestyrelsen skal sikre en forsvarlig organisation af banken og påse, at der er etableret de fornødne procedurer for risikostyring og interne kontroller m.v. Forholdene udgør endvidere ifølge Finansiel Stabilitet en overtrædelse af kravene i § 71 i lov om finansiel virksomhed, hvorefter banken bl.a. skal have effektive former for virksomhedsstyring samt de krav, der har udmøntet sig i § 71-vejledningen, ligesom bankens kreditorganisation var i strid med bankens egen kreditpolitik og forretningsgange.

3.3.2 Erhvervs- og kreditafdelingens bemanning

EIK Bank DKs samlede erhvervs- og kreditorganisation voksede i perioden fra januar 2005 til september 2010 fra 5 til 10 medarbejdere. I samme periode voksede udlånsmassen til erhverv fra ca. 1,6 mia. kr. til ca. 4,6 mia. kr. fordelt på 95 engagementer, hvoraf lidt mere end en tredjedel relaterede sig til udlandet. Bankens resultat før skat for den pågældende periode udgjorde 42 mio. kr. i 2005, 94 mio. kr. i 2006, 109 mio. kr. i 2007, -244 mio. kr. i 2008, -296 mio. kr. i 2009 og -118 mio. kr. i første halvår af 2010.

Efter forklaringerne lægger landsretten til grund, at den generelle opfattelse blandt bankens ledelse, medarbejdere og revision var, at erhvervs- og kreditorganisationen havde en kompetent ledelse og kompetente medarbejdere, samt at der var struktur og "orden i tingene". Det er ubestridt, at medlemmerne af bankens bestyrelse og direktion alle levede op til kravet om "fit & proper". Arbejdspresset i banken var stort og blev i løbet af 2007 og 2008 endnu større, hvorfor der måtte "mandes op", som

forklaret af K. L blev ansat den 1. januar 2008 med henblik på at få nedbragt engagementerne og eventuelt få dem flyttet til andre banker. Yderligere medarbejdere kom til i 2009 og 2010, herunder M, N og O. N har forklaret, at det var hans opfattelse, at kreditafdelingen var meget underbemandet, da han blev ansat i januar 2010. Han har endvidere forklaret, at det kom bag på ham, at EIK Bank DK havde ydet lån til udenlandske finansieringer. Det havde man i HSH Nordbank, hvor han kom fra, kun gjort i forhold til lande, hvor banken havde lokale kontorer og dermed et kendskab til lokale forhold. Heroverfor står Js forklaring, hvorefter der, mens han var ansat, var en tilstrækkelig bemanning i banken og de nødvendige kompetencer til at håndtere sagerne, også i forhold til de udenlandske engagementer. Han har endvidere forklaret, at han – og banken – var opmærksomme på, at der var en ekstra risiko ved at finansiere udenlandske engagementer. Når banken finansierede sådanne engagementer, forsøgte de at imødegå disse risici ved at besøge de pågældende steder samt i nogle tilfælde indhente rådgivning fra ejendomsmæglere, advokater og revisorer med kendskab til de pågældende områder. G har forklaret, at der efter hans opfattelse var tilstrækkelige kreditkompetencer i banken både på ledelses- og medarbejderniveau, og at det samme gjorde sig gældende i forhold til bankens ressourcer, hvor han oplevede, at arbejdsopgaverne blev løst. Der er ingen af vidnerne, der har forklaret, at der over for ledelsen på noget tidspunkt skulle være fremsat ønske om yderligere tilførsel af ressourcer.

For så vidt angår det af erhvervs- og kreditorganisationen skriftligt udarbejdede materiale, er der bl.a. fremlagt engagementsoversigter og et betydeligt antal kreditindstillinger vedrørende de seks konkrete engagementer, der alle fremtræder udførlige, jf. også pkt. **Fejl! Henvisningskilde ikke fundet.** i sagsfremstillingen. Det er desuden ubestridt, at det materiale, der lå til grund for og blev refereret til i kreditindstillingerne, også var til stede i banken. O har om engagementsoversigterne forklaret, at de gav bedre overblik end i andre banker, og at materialets kvalitet i øvrigt var som i andre banker. B har forklaret, at materialet, som bestyrelsen blev præsenteret for, var velunderbygget og kvaliteten god.

Det er ikke ved syn og skøn, sagkyndige erklæringer eller udtalelser fra brancheorganisationer søgt belyst, hvilke krav der generelt kan stilles til bemanningen og kompetencerne i erhvervs- og kreditorganisationen i en bank af EIK Bank DKs størrelse og profil. Det samme gælder spørgsmålet om, hvor mange engagementer en medarbejder i en banks erhvervs- og kreditorganisation i almindelighed kan forventes at kunne behandle ad gangen.

Landsretten finder det herefter ikke godtgjort, at EIK Bank DK generelt manglede personalemæssige ressourcer eller kompetencer i erhvervs- og kreditorganisationen, herunder bestyrelseskompetencer; heller ikke i relation til bankens finansiering af udenlandske engagementer. At bestyrelsen ikke vedtog generelle retningslinjer for bankens finansiering af udenlandske engagementer, men i stedet vurderede enga-

gementerne "case by case", finder landsretten ikke i sig selv udgør en ansvarspådragende tilgang til de udenlandske finansieringer.

De mulige fejl og mangler, som Finansiell Stabilitet har henvist til som værende konsekvenser af en generelt mangelfuld kreditororganisation og -kompetencer, vedrører alle de seks konkrete engagementer og kan som sådan ikke udgøre tilstrækkeligt bevis for bankens generelle forhold. Landsretten har ikke fået forelagt kreditindstillinger eller andet materiale vedrørende bankens øvrige 89 erhvervsudlånsengagementer og har som følge heraf ikke grundlag for at vurdere, hvorvidt der var fejl i behandlingen af disse, eller hvorvidt sådanne mulige fejl måtte skyldes bankens indretning og/eller ressourcesituation.

Efter en samlet vurdering finder landsretten, at Finansiell Stabilitet ikke har løftet bevisbyrden for, at der generelt har manglet ressourcer eller kompetencer i bankens erhvervs- og kreditororganisation i et omfang, der har været i strid med § 71, stk. 1, i lov om finansiell virksomhed, aktieselskabslovens § 54, selskabslovens § 115 eller i øvrigt i sig selv har været ansvarspådragende for bankens ledelse. Det må i stedet bero på en nærmere afdækning af omstændighederne i forbindelse med stillingtagen til de seks konkrete engagementer, om der konkret har manglet ressourcer eller kompetencer i relation til udførelsen af en forsvarlig kreditgivning.

3.3.3 Bankens kreditfunktion og spørgsmål om funktionsadskillelse

Det følger af § 71, stk. 1, nr. 2 og 5, i lov om finansiell virksomhed som indsat ved lov nr. 527 af 7. juni 2006 (nu § 71, stk. 1, nr. 1 og 4) at en finansiell virksomhed skal have en klar organisatorisk struktur med en veldefineret gennemskuelig og konsekvent ansvarsfordeling og have effektive procedurer til at identificere, forvalte, overvåge og rapportere om de risici, virksomheden er eller kan blive udsat for. Af de specielle bemærkninger i forslaget til denne bestemmelse (lovforslag nr. L 197 af 29. marts 2006) fremgår, at der var tale om en tydeliggørelse af gældende ret. Det fremgår endvidere, at de retningslinjer, der er udarbejdet af Committee of European Banking Supervisors, CEBS, også vil finde anvendelse i relation til § 71. Det fremgår videre, at bestemmelserne i nr. 2 og 5 indebærer, at virksomheden skal sikre sig, at organisationens opbygning indrettes således, at der er klart definerede ansvarsområder, "*således at udførelse af opgaver adskilles fra kontrollen af samme*", og at de omhandlede former, procedurer og mekanismer skal være "*proportionale med arten, omfanget og kompleksitetsgraden af virksomhedens aktiviteter*." Efter CEBS' Guidelines on the Application of the Supervisory Review Process af 25. januar 2006 under Pillar 2, pkt. IG 14, litra a, bør der etableres interne kontrolfunktioner, der bør være "*independent of the business lines they monitor and control*." Det anføres dog samtidig, jf. pkt. IG 14, litra d: "*It may not [be] practical for smaller institutions to meet all of the above conditions; in such cases they may take other measures provided they can show how real or potential conflicts of interest are avoided or mitigated*."

Landsretten lægger efter forklaringerne til grund, at C fungerede som kreditchef fra sin ansættelse, til M blev ansat i april 2009 – herunder også efter den 1. oktober 2006, hvor C blev udnævnt som direktør – og igen i perioden mellem Ms sygemelding og ansættelsen af O i maj 2010. I samme periode varetog C reelt den samlede kreditfunktion i banken med hjælp fra forskellige ”produktionsmedarbejdere” og med hjælp fra M fra den 1. januar 2010. Det lægges videre til grund efter forklaringerne, at der ikke var tvivl blandt bankens medarbejdere, ledelse og revision om, at det var C, der varetog kreditfunktionen i banken.

C er bankuddannet, uddannet ejendomsmægler og valuar og har en HD i finansiering og kreditvæsen. Han har forud for sin ansættelse i EIK Bank DK været ansat i forskellige banker samt hos Ejendomsinvest I/S, og han er efter forklaringerne fra bankens øvrige ledelsesmedlemmer, medarbejdere og revision blevet beskrevet som dygtig og kompetent med stærke kreditmæssige kompetencer. P har forklaret, at C var så dybt inde i de enkelte engagementer, at han uden manuskript kunne redegøre for dem.

Landsretten finder det godtgjort, at der var en varetagelse af kreditfunktionen i banken i hele perioden, også selvom der ikke måtte have været etableret en egentlig selvstændig kreditafdeling. Landsretten finder samtidig, at den omstændighed, at det alene var C, der varetog kreditfunktionen af bankens erhvervsengagementer i den overvejende del af perioden, satte banken i en sårbar position særligt henset til væksten i udlånsmassen og EIK Bank DKs i øvrigt høje risikoprofil. Efter forklaringerne om kvaliteten af kreditarbejdet, jf. pkt. 3.3.2 om erhvervs- og kreditafdelingens bemanning, den generelt udførlige beskrivelse af engagementerne i de kreditindstillinger, der er fremlagt, samt under hensyn til EIK Bank DKs forholdsvis begrænsede størrelse, herunder antallet af udlånsengagementer til erhverv, finder landsretten imidlertid ikke grundlag for at fastslå, at bankens kreditsagsbehandling generelt har været mangelfuld eller uforsvarlig som følge af kreditororganisationen i banken.

Om sammenfald af funktioner

Efter Finanstilsynets funktionsundersøgelse af EIK Bank DK i slutningen af 2004, hvor tilsynet påbød banken at sikre klarhed over, hvem der havde ansvaret for bevilning, kontrol og opfølgning på erhvervsengagementerne, ansatte banken i april 2005 en kvalitetschef, Q, som fik ansvaret for at følge op på tilsynets påbud. Opfølgningen vedrørende påbuddet, der vedrørte bankens kreditororganisation, blev noteret som tilendebragt den 25. oktober 2005 efter en opdatering af forretningsgangen og ansættelsen af K og J. Finanstilsynet havde ikke bemærkninger til kreditororganisationen ved tilsynsbesøgene i 2007 eller 2008.

Indtil ansættelsen af K og J i sommeren 2005 varetog C på samme tid EIK Bank DKs kredit- og erhvervsfunktion, herunder kundeansvaret, ligesom det må lægges til grund, at der i hele perioden frem til bankens sammenbrud var en tæt kontakt mel-

lem erhvervsafdelingens medarbejdere og direktionen. Af revisionsplanen for 2010 fremgår endvidere under "identifikation af risikoområder", at der ikke ville være funktionsadskillelse mellem erhverv og kredit før tidligst til 3. kvartal 2010. C og A har forklaret, at de ikke husker formuleringen, men at den ikke er udtryk for de faktiske forhold, idet der var en funktionsadskillelse mellem erhverv og kredit. R, der fremstår som den, der har udarbejdet oplægget til revisionsplanen, har forklaret, at han ikke husker bemærkningen nærmere, men at revisionen opfattede C som kreditchef. R har videre forklaret, at bemærkningen kan have været udtryk for, at revisionen gerne så, at banken fik en kreditchef udover C henset til, at konjunkturerne var vendt. G har forklaret, at bemærkningen var fremadrettet og beskrev nogle risici, som revisionen skulle have med i sine overvejelser.

I har forklaret, at alle banker efter Finanstilsynets opfattelse skal have et kontrolmiljø, men at kravene til graden af funktionsadskillelse varierer med bankens størrelse. Nogle banker vil ikke have ansatte nok til, at funktionerne udføres af forskellige personer, men bankerne skal altid gøre mest muligt, og nogle ting er vigtigere end andre; det er f.eks. virkelig vigtigt, at man ikke skal kontrollere sig selv.

J har forklaret, at hans titel som erhvervschef ikke var udtryk for en lederrolle, men at han havde kundeansvaret for bankens erhvervskunder på samme vis som K og senere L. Det var de ansatte i erhvervsafdelingen, der lavede kreditindstillingerne og havde kundeansvaret. Han drøftede sagerne med F og C. Han mener, at han havde ansvaret for omkring 20-25 engagementer og K det samme.

K har forklaret overensstemmende hermed og tillige, at det var hans opfattelse, at han refererede til C. Når han havde udarbejdet en kreditindstilling, lagde han den til C med henblik på dennes bemærkninger, hvilket var normalt i samarbejdet mellem en erhvervsafdeling og kreditafdeling. Han har endvidere forklaret, at C ikke var en del af Corporate Lending, men at opdelingen mellem kredit og erhverv i praksis nok var lidt flydende. Der var nogle sager, hvor C havde kundekontakten, ligesom der var omkring en håndfuld større sager, hvor F havde den. L har forklaret bl.a., at han drøftede kreditindstillingerne med C, som han også refererede til, hvilket efter hans erfaring fra andre banker ikke var en unormal fremgangsmåde.

Også efter ansættelsen af K og J står C anført som kunderådgiver på flere kreditindstillinger, ligesom han står anført som sagsbehandler på flere engagementer på bankens bevillingsoversigt i perioden 2005-2007. C har selv forklaret, at han ikke erindringer at have haft konkret kundeansvar efter overdragelse af sagerne til K og J, men har samtidig forklaret, at det var naturligt, at en del af kunderne fortsat ville tage kontakt til ham. Uanset at han i nogle sager var angivet som kundeansvarlig, var der ingen tvivl om, at sagerne var forankret i erhvervsafdelingen og ikke i kreditafdelingen. Han husker ikke formuleringen i revisionsplanen fra 2010.

Efter navnlig Ks forklaring må det lægges til grund, at både C og F varetog kunde-kontakten i nogle af bankens engagementer, og at C i den forbindelse også har udarbejdet kreditindstillinger. Dette støttes endvidere af revisionsplanen fra 2010 og af flere af de fremlagte kreditindstillinger. Det er imidlertid ikke nærmere belyst – udover i forbindelse med de seks konkrete engagementer – hvor mange engagementer det drejede sig om, i hvilket omfang C eller F agerede som eneste kunderådgiver (kundeansvarlig), eller hvori kundekontakten bestod. Landsretten finder henset til bankens størrelse ikke grundlag for generelt at anse det for uforsvarligt, at direktionen etablerede den indledende kontakt til nogle af kunderne, som forklaret af K. Den omstændighed, at K og J har forklaret om antallet af de engagementer, som de mener, de selv og andre havde kundeansvaret i, giver ikke et tilstrækkeligt grundlag for at vurdere, hvorvidt alle bankens øvrige erhvervsengagementer blev behandlet af C eller F, eller om der i øvrigt forelå et sammenfald af funktioner.

Det må samlet lægges til grund, at der var et vist sammenfald af funktioner i erhvervs- og kreditorganisationen i EIK Bank DK, særligt i relation til Cs funktion som kreditansvarlig. Et sammenfald af funktioner er imidlertid ikke i sig selv ansvarspådragende, men kan i lyset af bankens høje risikoprofil medføre en risiko for, at der ikke er den fornødne kontrol af bankens kreditgivning og -opfølgning i de konkrete engagementer. Landsretten finder efter den skete bevisførelse, herunder at der ikke er sagkyndig bevisførelse navnlig vedrørende betydningen af bankens begrænsede størrelse, og at der alene er fremlagt kreditindstillinger for de seks konkrete engagementer, der alle fremtræder udførlige, at det ikke er godtgjort, at det sammenfald af funktioner, der var i banken, generelt har medført en uforsvarlig eller mangelfuld kreditsagsbehandling.

Samlet set finder landsretten således ikke grundlag for at fastslå, at den manglende fuldstændige funktionsadskillelse, der har været i EIK Bank DK, generelt har været i strid med § 71, stk. 1, nr. 2 eller 5 (nu nr. 1 og 4), i lov om finansiel virksomhed, aktieselskabslovens § 54, selskabslovens § 115 eller i øvrigt generelt har været ansvarspådragende for bankens ledelse. Hvorvidt der konkret har været et uforsvarligt sammenfald af funktioner, og hvorvidt dette i givet fald har medført et påregneligt tab for banken, vurderes i relation til de seks konkrete engagementer under pkt. 4 nedenfor.

3.4 Landsrettens konklusion vedrørende det generelle ansvar

Landsretten har ikke fundet, at EIK Bank DKs erhvervs- og kreditorganisation på hvert af de ovenfor behandlede kritikpunkter var utilstrækkelig eller uforsvarligt indrettet i den omhandlede periode, men alene at der har været risici ved bankens drift og indretning, herunder navnlig ved bankens sårbare kreditfunktion og i et vist omfang manglende funktionsadskillelse. Landsretten har ved vurderingen heraf således fundet, at der ikke har været forhold i strid med kravene i § 54 i dagældende

aktieselskabslov og selskabslovens § 115 samt § 71 i lov om finansiel virksomhed, eller at der i øvrigt er udvist ansvarspådragende adfærd af bankens ledelse.

Landsretten finder det endvidere efter bevisførelsen ikke godtgjort, at en eventuel fravigelse af bankens interne regulering har haft en karakter eller et omfang, der kan anses for ansvarspådragende, navnlig ikke henset til det ovenfor anførte i pkt. 2.4 om bankens interne regler.

Spørgsmålet er herefter, om de ovennævnte risici samlet set og i sammenhæng med bankens i øvrigt høje risikoprofil kan føre til, at EIK Bank DKs ledelse må anses for at have udvist ansvarspådragende adfærd ved varetagelsen af den overordnede ledelse og daglige drift af banken.

Landsretten finder efter bevisførelsen, at der ikke er grundlag for efter en sådan samlet bedømmelse at fastslå et erstatningsansvar for EIK Bank DKs direktion eller bestyrelse for bankens generelle drift og organisatoriske indretning i den omhandlede periode. Landsretten finder således, at summen af de forhold, der er fundet anledning til at fremhæve i gennemgangen ovenfor, ikke har en sådan karakter, at de ved en samlet bedømmelse indebærer, at det allerede på baggrund heraf kan fastslås, at bankens ledelse ved ethvert erhvervsengagement i banken har handlet ansvarspådragende; heller ikke i lyset af bankens risikoprofil. Hertil kommer, at der ikke er ført bevis for, at disse generelle forhold hverken enkeltvis eller samlet har ført til et påregneligt tab for banken.

Sammenfattende er det landsrettens vurdering, at det efter bevisførelsen ikke er godtgjort, at den generelle drift og indretning af EIK Bank DKs erhvervs- og kreditorganisation i den omhandlede periode har været af en sådan karakter, at EIK Bank DKs direktion eller bestyrelse er erstatningsansvarlige for ethvert tab, der er lidt på bankens erhvervsengagementer alene på det grundlag.

Spørgsmålet om, hvorvidt bankens organisation som følge af manglende nedskrivninger og/eller solvensreservationer var utilstrækkelig i uforsvarlig grad, er behandlet i pkt. 4.1 nedenfor.

4. De seks konkrete engagementer

4.1 Spørgsmål om nedskrivning og solvensbelastning

4.1.1 Spørgsmål om proceserklæring

Finansiel Stabilitet har som besvarelse af en processuel opfordring oplyst, at Finansiell Stabilitet ikke "har gjort gældende, at [EIK Bank DK] skulle have foretaget yderligere nedskrivninger og solvensbelastninger på noget tidligere tidspunkt" end pr. 31. december 2009, og Finansiell Stabilitet "har derfor ingen anledning til at besvare [opfordringen] om OIV og nedskrivningsbehov ...". De sagsøgte har gjort gældende,

at der er tale om en proceserklæring, hvoraf det følger, at det kan lægges til grund, at der pr. 31. december 2008 ikke i videre omfang end de udlånsengagementer, der var nedskrevet på i årsrapporten, var udlånsengagementer, hvor der var indtrådt begivenheder omfattet af regnskabsbekendtgørelsens § 52, stk. 2. og 3, om OIV og nedskrivning, og at der tidligst den 31. december 2009 indtrådte økonomiske vanskeligheder, der påvirkede størrelsen af de fremtidige betalinger i de seks konkrete engagementer. E har herved henvist til, at der ellers skulle have været foretaget OIV-registrering af og nedskrivning på disse engagementer. Finansiell Stabilitet har bestridt, at der foreligger en proceserklæring og anført, at besvarelsen ikke "skal tages til indtægt for, at sagsøger har "erkendt", at der ikke var OIV i nogen af de seks udlånsengagementer på noget tidligere tidspunkt end 31. december 2009".

Landsretten finder ikke, at Finansiell Stabilitet på den anførte baggrund sammenholdt med bestemmelserne i regnskabsbekendtgørelsens § 52, stk. 2 og 3, kan anses for at have afgivet proceserklæring om, at ingen af de seks konkrete erhvervsengagementer skulle have været OIV-registreret tidligere end denne dato.

4.1.2 Finansiell Stabilitets synspunkter om nedskrivning eller solvensbelastning pr. 31. december 2009

Finansiell Stabilitet har som led i anbringenderne for, at de sagsøgte ledelsesmedlemmer er ansvarlige for tabet vedrørende de seks konkrete engagementer, gjort gældende, at EIK Bank DK i disse engagementer bortset fra RGW pr. 31. december 2009 burde have foretaget yderligere nedskrivninger, subsidiært opgjort yderligere solvensbelastningsbehov. Finansiell Stabilitet har opgjort de samlede mernedskrivninger/mersolvensbelastningsbehov for de fem engagementer til i alt 282,4 mio. kr. Finansiell Stabilitet har på den baggrund gjort gældende, at de manglende nedskrivninger medførte, at bankens regnskab for 2009 og kvartalsregnskab for første kvartal 2010 ikke var retvisende, og at banken med de rette nedskrivninger ikke ville have været i stand til at leve op til solvenskravene i lov om finansiell virksomhed § 124. Banken burde således have været afviklet senest den 31. december 2009.

Finansiell Stabilitet har ikke gjort erstatningskrav gældende isoleret som følge af manglende nedskrivninger og solvensreservation, og det er derfor uforholdsmæssigt at tage

stilling til, om manglende nedskrivning eller solvensreservation ville have ført til bankens sammenbrud som anført af Finansiell Stabilitet.

Finansiell Stabilitet har imidlertid gjort gældende, at ledelsens tilsidesættelse af de centrale regler om nedskrivning og solvensreservation dokumenterer, at bankens organisation var utilstrækkelig i en uforsvarlig grad, herunder at det ikke var muligt at følge tilstrækkeligt op på udlånsengagementerne, og at ledelsen ikke har haft et tilstrækkeligt vurderingsgrundlag i sagerne.

De sagsøgte har bestridt, at der skulle have været foretaget yderligere nedskrivninger eller foretaget yderligere solvensreservations pr. 31. december 2009.

Skønsmændene har vurderet, at Schaumann-engagementet burde have været i OIV, at DK Nordic-Fastigheter-engagementet nok burde have været i OIV og vurderet 2c, hvis ledelsen og revisionen kendte til vurderingen af 9. juni 2009, og at det ikke kan udelukkes, at skønsmændene ville vurdere Hans Armand Johansen-engagementet i OIV. Skønsmændene har imidlertid ikke i nogen af de fire gennemgåede engagementer fundet grundlag for at vurdere, at der burde have været foretaget (yderligere) nedskrivninger. Vedrørende Sydporten-engagementet har skønsmændene dog anført, at nedskrivninger og solvensbelastning fremstod i "den lave ende".

Finansiell Stabilitets opgørelse af størrelsen af behovet for mernedskrivninger, subsidiært solvensreservations, baseres herudover primært på de afgørelser, der i efteråret 2010 blev truffet af Finanstilsynet. Som anført ovenfor i præmissens pkt. 2.7.5 finder landsretten imidlertid ikke, at disse efterfølgende vurderinger kan lægges til grund ved vurderingen af projekternes værdier ved udgangen af 2009 og udgangen af første kvartal 2010. Herudover har Finansiell Stabilitet i forskellige engagementer henvist til bankens egne LGD-beregninger pr. 30. juni 2010, det

efterfølgende realiserede salgsprovenu og en senere vurdering foretaget efter finanskrisens afslutning. Også disse er således opgjort på et langt senere tidspunkt og findes dermed heller ikke at kunne godtgøre, at projekternes værdier ikke var tilstrækkelige til at dække de enkelte engagementer og herunder foranstående rettighedshaveres pr. 31. december 2009. Det er allerede derfor – og således bl.a. uden at det er nødvendigt at tage stilling til, om også andre af engagementerne end Sydporten pr. 31. december 2009 burde have været OIV-registreret – ikke godtgjort, at banken burde have nedskrevet eller foretaget yderligere solvensreservationer som anført af Finansiell Stabilitet. Finanstilsynets vejledning af 18. januar 2010 kan ikke føre til en anden vurdering.

Dertil kommer, at det forhold, at banken ikke måtte have foretaget de nødvendige nedskrivninger pr. 31. december 2009 i fuldt omfang, ikke i sig selv kan føre til, at det er godtgjort, at banken ved bevillinger forud for denne dato ikke havde et tilstrækkeligt grundlag for at vurdere de omtvistede bevillinger. De tilfælde af manglende opfølgning på engagementerne, som Finansiell Stabilitet har gjort gældende under sagen, ses i øvrigt ikke at angå manglende eller forkert opgørelse af nedskrivning eller solvensbelastning.

Efter den 31. december 2009 blev der i de seks omtvistede engagementer alene meddelt to yderligere bevillinger, der begge blev givet den 21. juni 2010. Det drejer sig for det første om bevillingen på baggrund af kreditindstilling 19/2010, der angik en restrukturering af Schaumann-engagementet, som imidlertid aldrig blev effektueret. For det andet drejer det sig om bevillingen på baggrund af kreditindstilling 24/2010 i Sydporten-engagementet, som angik en mindre bevilling i anledning af, at Sydporten-koncernen var gået konkurs.

Sammenfattende finder landsretten på den baggrund ikke grundlag for af betydning for afgørelsen af denne erstatningssag at fastslå, at bankens organisation som følge af

manglende nedskrivning eller solvensreservation pr. 31. december 2009 var utilstrækkelig i uforsvarlig grad, herunder at det ikke var muligt at følge tilstrækkeligt op på udlånsengagementerne, eller at ledelsen ikke har haft et tilstrækkeligt vurderingsgrundlag i sagerne.

4.2 Tabets opgørelse

Finansiel Stabilitet og de sagsøgte er som beskrevet i kapitel 3 uenige om tabsopgørelsen.

Landsretten finder, at tabet efter almindelige erstatningsretlige principper – og i overensstemmelse med Østre Landsrets dom af 9. oktober 2015 i Capinordic-sagen (B-876-11) – må opgøres således, at Finansiel Stabilitet stilles, som om de lån, som Finansiel Stabilitet gør gældende er uforsvarlige, ikke var blevet bevilget. Herefter skal tabet opgøres som det samlede beløb, banken har udbetalt, med fradrag af kundens indbetalinger og indvundne provenuer. Som anført i den nævnte dom ville banken, hvis et uforsvarligt lån, ikke var bevilget, ikke have haft indtægter i form af renter og gebyrer på lånet, hvorfor Finansiel Stabilitet ikke kan afskrive indbetalinger og provenuer på renter og gebyrer. Finansiel Stabilitet ville i modsat fald få erstattet en fortjeneste, banken ikke ville have haft, hvis lånet ikke var bevilget.

Spørgsmålet om, hvorvidt der måtte være grundlag for ved erstatningsudmåling at tage hensyn til bankens udgift til funding og/eller til de (afledte) indtægter, som engagementerne måtte have medført, bliver behandlet i forbindelse med de enkelte engagementer, hvor det er relevant.

4.3 Sydporten

Dette engagement angik finansiering af S' fem ejendomsprojekter i København. Sagen angår 14 bevillinger i perioden september 2005 til juni 2010.

Finansiel Stabilitet har gjort et tab gældende på ca. 174 mio. kr. svarende til det udbetalte beløb. Finansiel Stabilitet har modtaget et provenu på ca. 29 mio. kr. Finansiel Stabilitets mulige krav kan således opgøres til ca. 145 mio. kr.

Særligt om bankens organisering af sagsbehandlingen af engagementet

Det fremgår af kreditindstillingerne, at F var kunderådgiver helt frem til og med bevillingen af Sydporten ApS (projekt 5). I de syv første kreditindstillinger har C tillige underskrevet indstillingen som kunderådgiver. I kreditindstillingerne 256/2006 og 45/2007 står tillige C indledningsvis anført som kunderådgiver på linje med F.

Finansiel Stabilitet har gjort gældende, at F var kunderådgiver på engagementet, indtil L overtog sagsbehandlingen. Finansiel Stabilitet har endvidere gjort gældende, at C efter sin egen forklaring alene fungerede som kreditchef, men at denne rolle var sat ud af kraft.

F og C har begge afvist at have været kunderådgivere (kundeansvarlige) for engagementet. C har forklaret, at K fra efteråret 2005 var kunderådgiver på engagementet. Dette har K imidlertid bestridt, og han har forklaret, at han mener, at han første gang blev involveret i engagementet i forbindelse med S' planer om at nedrive SFH-ejendommen for at opføre en ny kontorejendom, dvs. omkring januar 2007. K har endvidere forklaret, at det efter bevillingen af Sydporten ApS-engagementet (projekt 5) i juni/juli 2007 var F, der kørte engagementet videre og havde dialogen med S. F har forklaret, at angivelsen af, at han var kunderådgiver, alene var udtryk for, at det var ham, der talte med S. Dette stemmer imidlertid ikke med, at F i henhold til et referat af bestyrelsesmødet så sent som den 18. august 2008 arbejdede med en finansieringsplan for engagementet, og at det var F, der udarbejdede notatet af 18. november 2008 med kommentarer til brevet fra S' advokat.

Det lægges på den baggrund til grund, at F var kunderådgiver på engagementet, indtil L blev kunderådgiver, og at C ikke også var kunderådgiver efter marts 2007.

C har forklaret, at L blev kunderådgiver allerede fra sin ansættelse i januar 2008, mens L har forklaret, at dette først skete i august 2008. Ls forklaringer passer med, at han først fra kreditindstilling 202/2008 er anført som kunderådgiver, samt det ovenfor anførte om, at F også i efteråret 2008 var den, der havde en opdateret viden om engagementet. Landsretten lægger herefter til grund, at F var kundeansvarlig for engagementet i hvert fald frem til august/september 2008. Efter Ls forklaring lægges det endvidere til grund, at han i relation til engagementet refererede til F, indtil denne ophørte i banken, og at han herefter refererede til D som Fs efterfølger.

Landsretten finder, at den administrerende direktør Fs rolle som kunderådgiver – og dermed som kundeansvarlig – for engagementet har medført en yderligere svækkelse af bankens i forvejen sårbare kontrolmiljø med en kreditfunktion, der alene var baseret på C. Det skyldes, at det på baggrund af Fs rolle som den øverste daglige chef kan have været vanskeligt for bankens øvrige ansatte, herunder C som kreditansvarlig direktør, at foretage en selvstændig, korrigerende vurdering af forholdene i de enkelte projekter – uden at dette dog kan føre til, at han ikke var ansvarlig for at varetage sine kontrol- og opfølgningssopgaver som kreditansvarlig direktør. Den nævnte svækkelse af bankens kontrolmiljø må medføre, at F konkret måtte sikre sig, at der blev fulgt tilstrækkeligt op på bankens administration af engagementet, jf. § 71, stk. 1, i lov om finansiel virksomhed.

Det anførte indebærer imidlertid ikke i sig selv, at de enkelte bevillinger kan anses for ansvarspådragende. Det afgørende er, om det på grundlag af de oplysninger, der forelå på tidspunktet for bevillingen, var forsvarligt at bevilge disse lån.

S' historik og baggrund

Finansiel Stabilitet har gjort gældende, at en række personlige forhold vedrørende S, der var den ultimative ejer af de debitorselskaber, der indgår i Sydporten-engagementet, gjorde, at det i sig selv var uforsvarligt for de sagsøgte ledelsesmedlemmer at lade banken yde lån til ham og hans koncern.

Spørgsmålet om, hvorvidt dette er tilfældet, må afgøres på grundlag af de oplysninger, som de sagsøgte ledelsesmedlemmer var eller burde have været i besiddelse af på daværende tidspunkt. De efterfølgende begivenheder, som Finansiell Stabilitet har påberåbt sig, herunder S uberettigede private hævninger, kan derfor ikke i den forbindelse tillægges betydning.

Det er ubestridt, at S i begyndelsen af 1980'erne... Det må efter As, Fs og Bs forklaringer lægges til grund, at bankens ledelse i store træk var bekendt med dette forhold forud for tidspunktet for den første omtvistede bevilling i september 2005. F forelagde oplysningerne for bestyrelsen, der var enig med ham i, at det ikke ændrede noget ved kundeforholdet. Banken havde endvidere fået oplyst, at S i en periode fra 1977 til 1985 og igen siden 1996 i forskelligt regi havde beskæftiget sig med køb, udvikling og salg af ejendomme i Danmark.

Efter oplysningerne om S' erfaring inden for ejendomsudvikling måtte banken kunne gå ud fra, at han i den forbindelse igennem længere tid havde haft et forretningsmæssigt samarbejde med andre pengeinstitutter og/eller realkreditinstitutter. Dertil kommer, at der var gået mere end 20 år siden, S .... Uanset ... og den særlige kreditmæssige risiko, som de omtvistede ombygnings- og udviklingsprojekter indebar for banken, finder landsretten, at dette ikke i sig selv medfører, at det var ansvarspådragende at yde lån til S' koncernselskaber.

Det er ikke godtgjort, at de sagsøgte ledelsesmedlemmer var eller burde have været bekendt med, at nogle af S' ejendomshandler i pressen var blevet betegnet som kontroversielle, og landsretten finder endvidere, at sådanne forhold ikke kan medføre, at bevillingerne af den grund kan anses for ansvarspådragende.

Da det tab, Finansiell Stabilitet gør gældende i relation til engagementet, ikke skyldes skade på bankens image eller renommé, herunder i form af kundeflugt eller lignende, vil det allerede derfor ikke kunne anses for adækvat i forhold til en overtrædelse af bestemmelsen i bankens kreditpolitik herom.

Det er ikke godtgjort, at S' koncern manglede specifikke kompetencer, som var nødvendige til at håndtere de projekter, banken finansierede.

Bevillingerne kan heller ikke anses for uforsvarlige som følge af S' familiemæssige forhold eller hans bopæl i et andet EU-land.

Landsretten finder herefter, at de påpegede forhold hverken enkeltvis eller tilsammen kan medføre, at det i sig selv var ansvarspådragende for de sagsøgte ledelsesmedlemmer at yde lån til S og dennes koncernselskaber.

4.3.2 De første seks bevillinger (165/2005, 225/2005, 29/2006, 108/2006, 256/2006 og 45/2007)

De to første bevillinger blev meddelt af bestyrelsen henholdsvis den 2. september og 16. december 2005 på grundlag af kreditindstillingerne 165/2005 og 225/2005. De angik finansiering på i alt 91,5 mio. kr. til ombygning fra kontorformål til beboelseslejligheder af ejendomme i Fredericiagade (projekt 2) og Toldbodgade (projekt 3). Fredericiagade-projektet blev forventet afsluttet i løbet af 2005 og Toldbodgade-projektet i 2006. Om kundens soliditet var det oplyst, at koncernegenkapitalen var opgjort af S' revisor til 124,8 mio. kr. før skat baseret på den aktuelle værdi af ejendommene på Hauser Plads (projekt 1) og de vurderede salgspriser vedrørende Fredericiagade og Toldbodgade (projekt 2 og 3). Det fremgår af indstillingerne, at opgørelsen således var baseret på den forventede, fremtidige realisering af ejendommene, hvorfor der måtte tages et forbehold herfor. I kreditindstillingerne forholdt banken sig til denne oplysning. Det var bl.a. anført, at banken vurderede, at de forventede avancer var realistiske, og at der på baggrund af det meget stærke københavnske marked for ejerlejligheder og den forventede tidshorisont på ejendomsprojekterne ikke var væsentlige risikoelementer ved realisering af de forventede ejendomsavancer. Sikkerhederne bestod navnlig i 1. prioritetspant i disse ejendomme samt kaution fra moderselskabet og S personligt.

Den tredje bevilling blev meddelt på bestyrelsens møde den 20. februar 2006 på grundlag af kreditindstilling 29/2006. Denne bevilling indebar navnlig, at engagementet blev forhøjet med 35 mio. kr. til køb af den såkaldte IBO-ejendom (projekt 4). Den samlede pris på ejendommen udgjorde 39,6 mio. kr., og EIK Bank DK fik 1. prioritetspant i ejendommen. Samtidig med bevillingen blev koncernrammen i EIK Bank DK nedsat med 28 mio. kr. fra provenu ved salg af Hauser Plads-ejendommen (projekt 1). Bankens følsomhedsanalyse svarede i relation til Fredericiagade- og Toldbodgade-projekterne til de tidligere kreditindstillinger. Det forventedes, at der i løbet af 1. kvartal 2006 ville ske en afklaring af sammensætningen af et kapitalstærkt konsortium til at løfte opgaven med IBO-ejendommen. Banken fik samtidig en aflastningsgaranti fra EIK Bank FO.

Den fjerde bevilling, der blev meddelt på bestyrelsens møde den 24. april 2006 på grundlag af kreditindstilling 108/2006, indebar navnlig en forhøjelse af koncernrammen med 10 mio. kr. til dækning af liggeomkostninger. Banken vurderede stadig, at der ikke var væsentlige risikoelementer ved realisering af de forventede avancer. Særligt i relation til Toldbodgade anførtes, at der var så stor en buffer, at banken fandt risikoelementet i sagen marginalt. Arbejdet med en ny lokalplan for området

ved IBO- og SFH-ejendommene var begyndt i den kommunale forvaltning, og lokalplanen forventedes vedtaget tidligst i 2008. Det forventedes, at bl.a. Toldbodgadeprojektet inden for et år ville give koncernen et overskud, der kunne bære en flerårig projekt-/liggeperiode på eksponeringen i Københavns Sydvestkvarter.

Den femte bevilling blev meddelt på bestyrelsens telefoniske møde den 1. september 2006 på grundlag af kreditindstilling 256/2006. Denne bevilling indebar navnlig en forhøjelse på 20 mio. kr. til et nyt byggelån til Toldbodgade-ejendommen samt en forhøjelse af koncernrammen med to mio. kr. til udlodning af udbytte til S, således at han kunne nedbringe sin private kassekredit. Pantet i ejendommen i Toldbodgade blev forhøjet med 23 mio. kr. Det budgetterede overskud fra salget af ejendommen var nedsat fra 60-65 mio. kr. til mellem 32,5 og 40 mio. kr., hvilket banken vurderede realistisk. I bankens følsomhedsanalyse er det bl.a. anført, at det københavnske ejendomsmarked var stagneret hen over sommeren 2006, og at banken forventede, at boligmarkedet ville konsolidere sig sandsynligvis på et lidt lavere, men ikke markant lavere niveau. Banken vurderede endvidere, at der var god soliditet under projekterne, men at den likviditetsmæssige situation var absolut afgørende for, at koncernen på såvel mellemlangt som langt sigt kunne overleve, hvorfor det var væsentligt, at der blev genereret likviditet – først og fremmest ved succesfuld realisering af Toldbodgadeprojektet og salg af IBO-ejendommen. Banken forventede på daværende tidspunkt, at begge dele ville finde sted i første halvår af 2007, og at en lokalplan for området ville blive vedtaget i 2007.

Den sjette bevilling, som bestyrelsen den 7. februar 2007 meddelte på grundlag af kreditindstilling 45/2007, indebar navnlig, at nedbringelsen af anlægslånet vedrørende IBO-ejendommen (projekt 4) blev udskudt, og at S' personlige gæld kun blev nedbragt med 1 mio. kr. I løbet af 1. kvartal 2007 forventedes indgået en aftale om salg af IBO-ejendommen alene betinget af lokalplan og realkreditgodkendelse. Lokalplanen forventedes fortsat vedtaget i løbet af 2007. Banken vurderede trods vigende priser i bl.a. københavnsområdet, at provenuet på ejendommen i Toldbodgade og tidsperspektivet i relation hertil var uændret.

EIK Bank DK vurderede ved alle ovennævnte bevillinger kundens betalingsevne og betalingsvilje som "acceptabelt". Den stillede sikkerhed blev ved de to første bevillinger anset for "godt" og derefter som "acceptabelt".

Finansiell Stabilitet har gjort gældende, at meddelelsen af de seks bevillinger var ansvarspådragende for de sagsøgte ledelsesmedlemmer, bortset fra D; for Cs vedkommende er der dog kun gjort ansvar gældende, fra han indtrådte i direktionen.

Landsretten finder, at hverken det forhold, at der var tale om et nyere kundeforhold, eller at engagementet havde en sådan størrelse, at det på grund af reglen i § 145, stk. 1, i lov om finansiell virksomhed forudsatte inddragelse af EIK Bank FO, i sig selv

kan føre til, at det var ansvarspådragende at yde lånene. Det er heller ikke godtgjort, at banken ved indledningen af kundeforholdet ikke fik tilstrækkeligt indblik i koncernens økonomiske forhold.

Som anført af Finansiell Stabilitet var soliditeten og likviditeten i engagementerne – og dermed koncernens mulighed for at tilbagebetale lånene – i høj grad bundet op på de forventede avancer ved de finansierede projekter. Banken havde indgået upside-aftaler vedrørende S' projekter. Det må antages, at disse aftaler var udtryk for kundens betaling til banken for de ikke ubetydelige risici, banken påtog sig ved engagementerne, såfremt disse lykkedes. Landsretten finder det ikke godtgjort, at bankens upside-aftaler har medført, at banken varetog usaglige hensyn eller på anden måde medførte en uforsvarlig kreditsagsbehandling.

Det er ikke ved sagkyndig bevisførelse godtgjort, at bankens vurderinger af det daværende københavnske marked for ejerlejligheder og de forventede salgspriser, som blev foretaget længe inden finanskrisen, hvilede på et utilstrækkeligt grundlag eller var usaglige eller på anden måde uforsvarlige.

Landsretten finder heller ikke grundlag for at anse bankens vurderinger af den forventede tidshorizont for gennemførelse af projekterne, følsomhedsanalyse eller bankens vurdering af de stillede sikkerheder for ansvarspådragende. Det forhold, at de nævnte forudsætninger efterfølgende i væsentlig grad viste sig ikke at holde stik, kan under de nævnte omstændigheder ikke føre til en anden vurdering. Landsretten har herved tillige lagt vægt på, at Finanstilsynet som led i tilsynets undersøgelse af bl.a. bankens kreditrisici i februar-marts 2007 – og således et år efter udsendelsen af tilsynets brev om en mulig prisboble fra februar 2006 – bl.a. fik udleveret kreditindstilling 45/2007, og at tilsynet i april 2007 gav engagementet karakteren 2A (gode og mindre gode engagementer).

Landsretten finder på den baggrund, at det ikke er godtgjort, at de sagsøgte ledelsesmedlemmer har handlet ansvarspådragende ved at meddele bevillingerne i henhold til de seks første kreditindstillinger i engagementet.

4.3.3 De to hovedbevillinger vedrørende Sydporten ApS i juni/juli 2007, kreditindstilling 156/2007 og 197/2007

Den syvende kreditbevilling blev vedtaget af bestyrelsen den 23. marts 2007 på grundlag af kreditindstilling 84/2007. Det fremgår heraf, at banken på dette tidspunkt forventede, at der blev vedtaget en lokalplan for området ultimo maj måned 2007, og at sikkerhedsværdien af pantet i IBO-ejendommen på den baggrund blev ændret til 60 % af en DTZ-mæglervurdering, hvilket indebar, at hele engagementet i alt væsentligt var sikkerhedsmæssigt afdækket.

Finansiell Stabilitet har ikke gjort et tab gældende på baggrund af denne bevilling.

Den ottende bevilling blev vedtaget af bestyrelsen den 7. juni 2007 på baggrund af kreditindstilling 156/2007. Bevillingen indebar navnlig, at EIK Bank DK sammen med EIK Bank FO og Kaupthing Bank Luxembourg skulle stå for finansieringen på 400 mio. kr. til 100 % af udgifterne til opførelsen af første etape (etape 1B) af et nyt kontorhus på SFH-grunden (projekt 5). EIK Bank Danmarks del af finansieringen skulle efter den første bevilling udgøre 100 mio. kr. Af kreditindstillingen fremgår, at bankens overholdelse af 25 %-grænsen forudsatte, at der skete en forhøjelse af den eksisterende aflastningsgaranti fra EIK Bank FO, en kapitalforhøjelse på 100 mio. kr. inden den 30. juni 2006 og en kapitalforhøjelse som led i købet af Skandia Banken. Der var således tale om et forventet meget stort engagement i forhold til bankens størrelse.

Denne bevilling blev ca. en måned senere erstattet af bevilling 197/2007, der blev bevilget på et telefonisk afholdt bestyrelsesmøde den 6. juli 2007. Baggrunden herfor var, at der nu forelå "indikation" på belåning fra BRF Kredit, og at EIK Fonden tillige blev involveret i finansieringen mod en andel i den aftalte upside. Den samlede finansiering af projektet blev endvidere øget med 50 mio. kr. til i alt 450 mio. kr. Bevillingen indebar, at EIK Bank DKs andel af finansieringen blev nedsat til 27 mio. kr.

Finansiell Stabilitet har gjort gældende, at meddelelsen af bevillingen til Sydporten var ansvarspådragende for de sagsøgte ledelsesmedlemmer, bortset fra D.

Byggeriet var efter ønske fra S spekulativt, dvs. at byggeriet blev iværksat, uden at der på forhånd var indgået lejeaftaler vedrørende kontorejendommen, der var tegnet af arkitekt Henning Larsen. Baggrunden var, at S havde forhandlet en entreprenørkontrakt med Züblin på plads på et prisniveau, der lå væsentligt under den sædvanlige markedspris ved tilsvarende byggerier. S så således en mulighed for at opnå en særligt stor gevinst ved at bygge på daværende tidspunkt. Det er ikke med As forklaring sammenholdt med det forhold, at EIK Bank DK valgte at imødekomme S' ønske, godtgjort, at banken som anført af Finansiell Stabilitet lagde "afgørende vægt" på S' mulighed for at få en gunstig kontrakt. C har således bl.a. forklaret, at oplysningen herom ikke var afgørende for ham. Som kompensation for den risiko, bankerne løb ved at finansiere byggeriet spekulativt, var det endvidere aftalt, at bankerne i det finansierende syndikat skulle have en meget betydelig upside på samlet 40 % af overskuddet, dog højst 180 mio. kr. til deling. Med den anførte store risiko fulgte således også muligheden for en betydelig fortjeneste for banken. Det er ikke godtgjort, at bankens betydelige upside medførte, at banken varetog usaglige hensyn eller på anden vis foretog en uforsvarlig creditsagsbehandling.

Det lægges efter indholdet af Ks notat af 29. maj 2007 til bestyrelsen til grund, at sådant spekulativt byggeri til kontorformål i Danmark på daværende tidspunkt var sjældent, primært fordi det indebar en risiko for væsentlige likviditetsudgifter til

øget liggetid. Efter det anførte i kreditindstillingerne må det samtidig lægges til grund, at der ikke i S' koncern aktuelt var likviditet til at bære en sådan forlænget liggetid, og at koncernens overlevelse på mellemlangt og langt sigt var afhængig af realisering af de igangværende projekter – samt udlejning af Sydporten-ejendommen. Sydporten-engagementet (projekt 5) indebar som følge af denne kombination fra begyndelsen som udgangspunkt en usædvanlig høj risiko for, at banken enten måtte være indstillet på at tilføre yderligere likviditet som følge af forøget liggetid eller at vælge at standse engagementet for herefter at basere tilbagebetalingen af lånet på den modtagne sikkerhed i de værdier, der blev realiseret som led i projektet, herunder værdien af byggerettigheder. Eller som en tredje mulighed gøre brug af den salgsfuldmagt til IBO-ejendommen, som banken fik ved bevillingen, og som – som nævnt – forventedes at give et betydeligt overskud, og som banken i forvejen havde 1. prioritetspant i.

Bevillingerne fandt sted inden finanskrisen. Der er – uanset den senere udvikling af prisniveauerne i projektet – ikke grundlag for at anse det for ansvarspådragende, at banken på daværende tidspunkt lagde vægt på de markedsmæssige undersøgelser fra DTZ, som beskrevet i Ks notat, som lå til grund for kreditindstillingerne, herunder oplysningerne om den forventede efterspørgsel og de forventede priser på byggerettigheder i området. Oplysningerne blev støttet af det uforpligtende tilbud fra Aberdeen Properties om køb af projektet på dets daværende niveau til en pris på mere end 300 mio. kr., hvilket ville have medført en profit i forhold til den eksisterende belåning. Uanset den stagnation i relation til boligmarkedet i københavnsområdet, som banken havde konstateret siden sommeren 2006, og Finanstilsynets advarsel om en prisboble, var det herefter ikke uforvarsomt, at ledelsen lagde vægt på, at der var et underudbud af kontorbyggeri på minimum 50.000 m² på det københavnske marked frem til 2010, og at der tillige var et marked for spekulativt byggeri.

Med oplysningerne om den forventede pris på byggerettigheder, som der ikke er grundlag for at tilsidesætte, finder landsretten ikke grundlag for at anse bevillingen for uforvarsomt som følge, at værdien af ejendommen efter første etape (etape 1B) selv (dvs. uden værdien af byggerettighederne) i bedste fald måtte antages at være mere end 80 mio. kr. mindre end gælden efter opførelsen af denne etape. Det forhold, at der efterfølgende blev konstateret et betydeligt tab på projektet Sydporten, dokumenterer ikke, at finansieringen af projektet ikke burde have været bevilget, før de allerede igangværende projekter var blevet realiseret.

Det er ikke godtgjort, at EIK Bank DK på tidspunktet for bevillingen ikke havde tilstrækkelig indsigt i projektøkonomien, ligesom der ikke er godtgjort omstændigheder, der gjorde, at det var ansvarspådragende for bankens ledelse ved bevillingen at forudsætte, at Sydporten ApS selv skulle stå for bestræbelserne på at udleje byggeriet.

Det er endvidere ikke godtgjort, at bevillingen har været behandlet under så stor hast, at de sagsøgte ledelsesmedlemmer ikke havde mulighed for at sætte sig forsvarligt ind i og vurdere de risici, som banken påtog sig ved engagementet. Landsretten har herved lagt vægt på, at bestyrelsen har behandlet den første bevilling ad to omgange, herunder på et fysisk bestyrelsesmøde den 7. juni 2007; dvs. dagen efter den af kunden oplyste frist. Dertil kommer, at såvel notatet som den endelige kreditindstilling klart beskrev de risici (og fordele) for banken, som bevillingen ville kunne medføre, og at det på det sidste bestyrelsesmøde blev fremhævet, at der var tale om spekulativt byggeri. Det ses heller ikke at have haft betydning, at mødet den 1. juni 2007 vedrørende den foreløbige stillingtagen til projektet og mødet den 6. juli 2007 vedrørende den anden udgave af bevillingen blev afholdt telefonisk.

På den baggrund og efter en samlet vurdering af de øvrige foreliggende oplysninger, herunder om bygningens beliggenhed, karakteren af det planlagte byggeri og de valgte samarbejdspartnere sammenholdt med det forhold, at der forelå et eksternt tilbud om køb af projektet på dets daværende stade, finder landsretten, at det ikke er bevist, at de sagsøgte ledelsesmedlemmer har handlet ansvarspådragende ved at bevilge finansieringen som sket.

4.3.4 Overtrædelsen af 25 %-grænsen i lov om finansiel virksomhed § 145

...

Det er ubestridt, at sammatrikuleringen efterfølgende blev gennemført i 2011, hvorved garantien bortfaldt. Indeståelsen har således ikke medført et direkte tab for banken.

Som anført af Finansiell Stabilitet, må det imidlertid lægges til grund, at bankens yderligere bevillinger og forøgelsen af lånet som følge af den manglende opdeling i perioden herefter principielt medførte yderligere overtrædelser af 25 %-grænsen, og at F og C i forbindelse med deres forelæggelse af indstillingerne til bestyrelsen herom har handlet culpøst i relation til at skabe en for stor koncentrationsrisiko i bankens erhvervsportefølje.

Det er ikke gjort gældende, at de senere bevillinger i engagementet eller den manglende opdeling af lånet enkeltvis eller tilsammen ville have medført en overskridelse af 25 %-grænsen, også uden den nævnte garantiforpligtelse. Den øgede koncentrationsrisiko fik ikke i sig selv betydning for bankens risiko for ikke at få tilbagebetalt de senere bevillinger m.v. På den baggrund, og da garantiforpligtelsen som nævnt ikke førte til et tab for banken, finder landsretten, at tabene på de senere bevillinger m.v. ikke kan anses for påregnelige følger af den ulovlige koncentrationsrisiko, som de efterfølgende merovertrædelser af 25 %-grænsen på daværende tidspunkt var udtryk for.

Der er på den baggrund ikke som følge af overskridelsen af 25 %-grænsen grundlag for at pålægge F og C erstatningsansvar for de efterfølgende bevillinger og den manglende opdeling.

4.3.5 Særlige forhold ved udbetaling og etablering af lånet

S' adgang til uberettigede hævnings

Ved ovennævnte kreditbevilling 197/2007 blev det på grund af den forventede sagsbehandlingstid ved BRF Kredit bevilget, at det ansøgte kunne afdisponeres før endelig godkendelse fra BRF Kredit/BRF Bank. Afdisponeringen skete via Sydporten ApS' eksisterende driftskonto i banken. Der blev i den forbindelse i perioden fra 7. juni til ultimo november 2007 ad flere omgange bevilget adgang til yderligere at overtrække kontoen med op til ca. 86 mio. kr.

Det viste sig i løbet af efteråret 2008, at der manglede ca. 60 mio. kr. til færdiggørelsen af den første fase af byggeriet (etape 1B). Af Fs notat af 18. november 2008 fremgår bl.a., at banken havde konstateret, at Sydporten havde anvendt 13 mio. kr. til byggeriets anden fase (etape 1A), at der havde været private hævnings, og at der formentlig var afholdt udgifter til driften af Sydporten ApS.

Det lægges efter kontoudtogene og det anførte til grund, at der i overensstemmelse med Finansiell Stabilitets opgørelse har været hævnings, der ikke vedkom byggeriet for 39.372.406 kr. samt hævnings, der vedrørte etape 1A for 13 mio. kr.

Finansiell Stabilitet har herudover på baggrund af den indgående moms, der er konteret på driftskontoen, sammenholdt med en opgørelse af byggeriet vedkommende udgifter på kontoen, gjort gældende, at der må være afholdt udgifter på yderligere 18.223.834 kr. i strid med den nævnte "stopklods". Landsretten finder imidlertid ikke, at dette beløb er tilstrækkeligt godtgjort. Det samme gælder Finansiell Stabilitets opgjorte beløb på 4 mio. kr. i anledning af, at der i to måneder ikke blev indsat indgående moms på kontoen.

F har forklaret, at banken i hvert enkelt tilfælde har forestået udbetalingerne. Tilsvarende har C forklaret, at han ikke kunne forholde sig til, at der skulle have været uberettigede hævnings, idet der for hver eneste hævning på kontoen må have været en eller flere af bankens ansatte, der har godkendt betalingen af den præsenterede faktura. B har henholdt sig til dette. L har imidlertid forklaret, at S vist nok på et tidspunkt medio 2007 havde fri adgang til kontiene, idet der endnu ikke var etableret en byggekredit. Dette støttes af, at S ...forklarede, at han havde netbankadgang til driftskontoen for Sydporten ApS, men ikke til byggekontoen. Dertil kommer, at det i Fs notat fra 18. november 2008 bl.a. fastslås, at EIK Bank DK ikke har betalt andet end, hvad der har været forelagt "eller udbetalt af S og Sydporten selv." Landsretten lægger på den baggrund til grund, at finansieringen af byggeriet i perioden fra den 7.

juni 2007 og indtil etableringen af byggekontoen skete via Sydporten ApS' driftskonto, som S havde adgang til via sin netbank. Der var således reelt ingen kontrol med, at det bevilgede overtræk alene blev brugt i overensstemmelse med bevillingsforudsætningerne i bevilling nr. 197/2007.

F var som anført på dette tidspunkt kunderådgiver for Sydporten-engagementet, og han havde på den baggrund et særligt ansvar for at sikre, at der blev fulgt tilstrækkeligt op på engagementets administration. Landsretten finder, at F på den baggrund må anses for at have handlet ansvarspådragende ved ikke at have sikret sig, at udbetalingen af et så stort beløb skete under omstændigheder, hvor banken havde kontrol med, at midlerne blev anvendt til de bevilgede formål. F er derfor som udgangspunkt ansvarlig for det tab, banken har lidt som følge af de uberettigede hævnings, der fandt sted i perioden fra juni 2007 til årets udgang, jf. i øvrigt nedenfor om spørgsmålet om forældelse af erstatningskravet.

Landsretten har som anført ovenfor ikke grundlag for at fastslå, at C også i den nævnte periode var kunderådgiver for engagementet. Som kreditansvarlig direktør burde han imidlertid som led i den løbende kontrol med et så stort og risikofyldt engagement have opdaget, at S havde adgang til ukontrollerede hævnings. Landsretten finder, at han burde have opdaget dette i forbindelse med udarbejdelsen af engagementsoversigten pr. 30. juni 2007 og i hvert fald inden for ca. tre måneder efter den første bevilling, dvs. senest den 1. september 2007. Han er dermed som udgangspunkt medansvarlig for de yderligere uberettigede hævnings, der blev foretaget på kontoen efter denne dato, jf. i øvrigt nedenfor om spørgsmålet om forældelse af erstatningskravet.

Den manglende opdeling af byggelånet

Ved kreditbevillingen i henhold til ovennævnte kreditindstilling 197/2007 var det forudsat, at EIK Bank DK, EIK Bank FO og EIK-fonden hver skulle yde et lån på 27 mio. kr., i alt 81 mio. kr. Af kreditindstilling 227/2008 fremgår imidlertid, at denne opdeling aldrig var sket, idet hele anlægslånet var blevet etableret i EIK Bank DK. Efter omtalen heraf i den nævnte kreditindstilling samt forklaringerne fra A, F og C må det lægges til grund, at der var tale om en fejl i bankens ekspedition af sagen. Det er ikke efter bevisførelsen for landsretten muligt at fastslå, hvem i banken der har begået denne fejl, hvornår dette er sket eller omstændighederne i den forbindelse. Da kontoen for byggelånet først blev oprettet i januar 2008, lægger landsretten dog til grund, at fejlen ikke er begået før dette tidspunkt.

Det havde væsentlig betydning for EIK Bank DKs samlede eksponering, at byggelånet blev etableret i overensstemmelse med den forudsatte fordeling heraf på de øvrige dele af EIK-koncernen. F var ved tillige at påtage sig rollen som kunderådgiver på engagementet som nævnt forpligtet til at sikre, at bevillingen blev disponeret i overensstemmelse med forudsætningerne i den godkendte kreditindstilling.

Landsretten finder på den baggrund, at F som udgangspunkt er erstatningsansvarlig for det tab, banken måtte have lidt som følge af den manglende opdeling af lånet, jf. i øvrigt straks nedenfor om spørgsmålet om forældelse af erstatningskravet.

Det er ikke godtgjort, at C som led i sin opfølgende og kontrollerende rolle som kreditansvarlig direktør burde have opdaget, at der ikke skete den forudsatte opdeling af lånet, inden dette blev etableret. Der er herefter ikke grundlag for at anse ham for mederstatningsansvarlig for dette tab.

Spørgsmål om forældelse af erstatningskravet mod F og C

Som beskrevet i pkt. 1.6 om forældelse skal forældelsesfristen regnes fra tidspunktet for skadens indtræden, jf. forældelseslovens § 2, stk. 4. Begyndelsestidspunktet for forældelsen af Finansiell Stabilitet krav mod F og C beror derfor på, hvornår følgerne af deres manglende kontrol med S' hævninger og – for Fs vedkommende – fordelingen af lånet inden for EIK-koncernen viste sig på en sådan måde, at banken eller Finansiell Stabilitet havde rimelig anledning til og mulighed for at rejse et erstatningskrav mod dem.

A blev som bestyrelsesformand orienteret ved Fs notat af 18. november 2008 om de uberettigede hævninger. På bestyrelsesmødet den 3. december 2008 blev de konstaterede uberettigede private hævninger nærmere drøftet. Finansiell Stabilitet har opgjort de uberettigede hævninger på grundlag af Fs notat og en gennemgang af bankens kontoudtog, og det må lægges til grund, at banken på daværende tidspunkt var i besiddelse af tilsvarende oplysninger.

Oplysningerne om den manglende opdeling af lånet inden for EIK-koncernen fremgik direkte af kreditindstillingen til bestyrelsen, som også blev behandlet på bestyrelsesmødet den 3. december 2008. Der skete samtidig en vis fordeling af forøgelsen af lånet som følge af de uberettigede hævninger, men uden at dette medførte, at bankens risiko blev bragt ned til de forudsatte 27 mio. kr.

Landsretten finder herefter, at den risiko, der ved såvel den manglende kontrol med udbetalingerne som ved den manglende fordeling af lånene var blevet skabt for, at selskabet ikke ville kunne tilbagebetale lånet ved forfaldstid, senest på det tidspunkt havde manifesteret sig på en sådan måde, at banken havde rimelig anledning til og mulighed for at rejse et i hvert fald foreløbigt opgjort erstatningskrav mod F og C. Der er således ikke spørgsmål om suspension af forældelsesfristen.

Sagen er anlagt den 30. december 2011. På dette tidspunkt var kravet mod såvel F som C forældet. Der er herefter ikke grundlag for tage et erstatningskrav mod F til følge på grundlag af S' uberettigede hævninger eller den manglende opdeling af lå-

net, ligesom der ikke er grundlag for at tage et erstatningskrav mod C til følge på grundlag af de uberettigede hævnninger.

4.3.6 Kreditindstilling 227/2008 af 28. november 2008.

Finansiell Stabilitet har vedrørende denne kreditindstilling alene gjort gældende, at forhøjelsen vedrørende Sydporten (projekt 5) var ansvarspådragende for de sagsøgte ledelsesmedlemmer, og landsretten skal herefter alene forholde sig til denne del af bevillingen.

I relation til Sydporten-engagementet indebar bevillingen to ændringer, nemlig dels en nedsættelse af koncernrammen på 10 mio. kr., dels bevilling af en driftskredit på 8 mio. kr., hvoraf 2,25 mio. kr. angik formalisering af et eksisterende overtræk. For EIK Bank DK indebar bevillingen således samlet en reduktion af bevillingen på to mio. kr.

Der er herefter ikke grundlag for at anse de sagsøgte ledelsesmedlemmer erstatningsansvarlige for bevillingen heraf.

4.3.7 Kreditindstilling 44/2009 af 11. september 2009

Forud for bevillingen behandlede bestyrelsen kreditindstilling 16/2009 og et notat udarbejdet af C om bankens "plan B", dvs. om bankens behandling af engagementet med S' selskaber i tilfælde af en nedbrudssituation. Det fremgår heraf bl.a., at prisen ved et forventet salg af etape 1B på grund af størrelsen af den foranstående gæld ville medføre, at det samlede byggelån på 141 mio. kr. (for EIK Bank DK og EIK Bank FO) ville være udækket. Dertil kom, at den "break even-pris", som byggerettighederne skulle kunne sælges til, hvis banken skulle undgå et tab, var urealistisk at opnå i det daværende marked. I tilfælde af nedbrud blev der på den baggrund foreslået en proces, hvor banken skulle byde ind i BRF-lånet, "sætte sig" på ejendommen og søge at få dækket sit tilgodehavende ved salg af byggeretsmeter. Det beregnede tab udgjorde op til 80 mio. kr. i alt.

Ved kreditbevillingen den 11. september 2009 på baggrund af kreditindstilling 44/2009 bevilgede bestyrelsen en forlængelse og en forhøjelse af engagementet med i alt 21,147 mio. kr. Finansiell Stabilitet har alene gjort ansvar gældende for den del af bevillingen, der angik Sydporten (projekt 5). Bevillingen angik i denne henseende i alt 14,866 mio. kr. til betaling af ejendomsskatter, øvrige liggeomkostninger, terminer til BRF Kredit, renter til EIK Bank DK og renter på byggelån ydet af EIK Bank FO. Formålet var at fortsætte udlejningsbestræbelserne året ud i det daværende lavkonjunkturmarked. Samtidig hermed bevilgede EIK Bank FO 1,5 mio. kr. Den beregnede "break even-pris" på byggerettigheder var steget yderligere. Om udlejningssituationen var det bl.a. anført, at der havde vist sig flere interesserede lejere, men at beslutningsprocesserne som følge af den økonomiske afmatning var lange og tunge. Det måtte derfor påregnes, at der ville gå en del måneder, før de første lejekontrakter

ville komme i hus. Om IBO-ejendommen var det anført, at denne havde været udsat for hærværk, og at en strategi for denne afventede afklaring med forsikringsselskabet om erstatningens størrelse. Forhøjelserne forventedes at dække de kendte likviditetsposter i koncernen frem til starten af 2010. Betalingssevne og sikkerhed blev vurderet som "betænkeligt", mens betalingsviljen blev vurderet som "acceptabelt".

Bevillingen er meddelt under finanskrisen. Der er for landsretten hverken i kreditindstillingen eller i bevisførelsen i øvrigt oplysninger, der redegør for, på hvilket grundlag det under disse vanskelige økonomiske omstændigheder skulle være i EIK Bank DKs interesse at øge engagementet med henblik på at betale renter for EIK Bank FO, som sikkerhedsmæssigt var sidestillet EIK Bank DK. Allerede fordi der end ikke skønsmæssigt er grundlag for at fastslå størrelsen af dette formentlig mindre beløb, kan dette forhold imidlertid ikke føre til, at de sagsøgte ledelsesmedlemmer kan gøres ansvarlige for bankens tab herved.

Der er ikke i øvrigt grundlag for at fastslå, at den relativt mindre merbevilling, hvis hovedformål på den anførte baggrund må anses for at have været at bevare bankens værdier og søge at undgå et tab, har været ansvarspådragende for de sagsøgte ledelsesmedlemmer.

4.3.8 Bevillingen til køb af Kaupthing Bank Luxembourgs fordring iht. notat af 2. december 2009.

På bestyrelsesmødet den 3. december 2009 tiltrådte bestyrelsen direktionens indstilling i henhold til et notat af 2. december 2009 om at indgå en interkreditoraftale med bl.a. Kaupthing Bank Luxembourg(s efterfølger) om bl.a. RGW- og Sydporten-engagementerne. Bestyrelsen tiltrådte i den forbindelse, at banken købte Kaupthing Bank Luxembourgs fordring på nominelt 85 mio. kr. med tilhørende sikkerheder for 2 mio. kr. samt overtog S' private gæld på ca. 1,1 mio. euro. Der var således ikke tale om en bevilling af yderligere lån til Sydporten ApS, men om en tabsbegrænsende foranstaltning. En betinget aftale herom blev indgået den 7. april 2010.

Bevillingen, der angår et relativt mindre beløb set i forhold til størrelsen af det samlede engagement, er meddelt under finanskrisen. Der er ikke grundlag for at tilside sætte ledelsens skøn om, at en sådan aftale i den daværende situation samlet set ville være til bankens bedste, og at banken prioritetsmæssigt ville blive bedre stillet. Der er på den baggrund, uanset selskabernes daværende økonomiske situation, ikke grundlag for at anse bevillingen for ansvarspådragende for de sagsøgte ledelsesmedlemmer.

4.3.9 Kreditbevilling 24/2010 af 10. juni 2010

Bevillingen blev meddelt af bestyrelsen på et møde den 21. juni 2010 på baggrund af kreditindstilling 24/2010. Det fremgår af kreditindstillingen, at banken på ansøgningstidspunktet havde begæret samtlige selskaber i S' koncern konkurs. Der blev

indstillet rammebevilling på fem mio. kr. til løbende betaling af de udgifter, der påløb ejendommene i 2-3 måneder, i det omfang disse tjente til at sikre bankens panter, dvs. el-regninger, ejendomsskatter, BRF-terminer, ejendomsforsikringer mv. samt udgifter til henholdsvis gartner og vagtværn på Sydporten. Endvidere søgtes om til-ladelse til at overtage ejendommene på tvangsauktion.

Bevillingen, der angår et relativt mindre beløb set i forhold til størrelsen af det samlede engagement, blev givet under finanskrisen. Der er tale om en bevilling med et tabsbegrænsende formål, og der er ikke grundlag for at anse bevillingen for ansvars-pådragende for de sagsøgte ledelsesmedlemmer.

4.3.10 Opsummering

De sagsøgte ledelsesmedlemmer frifindes for erstatningsansvar vedrørende dette engagement.

4.4 Schaumann

Finansiell Stabilitets krav vedrørende Schaumann-engagementet angår 40 mio. kr. af den bevilling, der blev meddelt på bestyrelsesmødet den 19. februar 2009. Finansiell Stabilitet har ikke modtaget noget provenu.

4.4.1 Bevillingen

På det omtalte møde godkendte bestyrelsen for det første en bevilling på 86 mio. kr. til Schaumann-koncernens køb af ejendommen ..., Ringsted inklusiv "ligge-tid/udviklingsomkostninger". Derved overtog Schaumann-koncernen reelt det enga-gement, som Stones Invest A/S, der var gået konkurs, havde haft med banken. For det andet angik bevillingen 40 mio. kr. til ombygning og "tillægsbelåning" af ejendommen X-vej ..., Birkerød. Finansiell Stabilitets krav angår alene denne del af bevil-lingen.

Banken havde ikke tidligere haft Schaumann-koncernen som kunde.

Låntager var i kreditindstillingen (nr. 6/2009) angivet til Schaumann Development A/S, men låntager blev K/S X-vej, hvis eneste aktiv var ejendommen på X-vej.

Lånet på 40 mio. kr. blev bevilget mod sikkerhed i ejendommen på X-vej; næsteften foranstående lån på 45 mio. kr. Endvidere fik banken sikkerhed i form af selvskyld-nerkaution fra Schaumann Properties A/S og Schaumann Holding A/S.

I kreditindstillingen var der redegjort for regnskabstal i årsrapporten for 2007 for de to selskaber samt delårsrapporten for 1. halvår 2008 for Schaumann Properties A/S. Der var bl.a. redegjort for, at de to selskaber i 2007 havde et overskud på henholdsvis knap 65,5 mio. kr. og 371 mio. kr. og en meget betydelig egenkapital. Det anførtes

samtidig, at soliditeten på koncernniveau var i den lave ende i forhold til de aktuelle risici på ejendomsmarkedet. Vedrørende delårsrapporten fra Schaumann Properties A/S var det nævnt, at der i første halvår var realiseret et resultat på ca. 38,1 mio. kr. før skat. I kreditindstillingen var det oplyst, at der for Schaumann Properties A/S for 2008 forventedes et resultat på 20 mio. kr. ekskl. negative reguleringer på forventet 35 mio. kr. vedrørende renteswaps. Der var indregnet en positiv værdiregulering på 70 mio. kr. vedrørende nogle erhvervsejendomme i Tyskland.

Det fremgik af Schaumann Properties A/S' delårsrapport for 1. halvår af 2008, at der forventedes et overskud (nedjusteret) på 50-60 mio. kr. før skat. Af Schaumann Properties A/S' fondsbørsmeddelelse af 16. februar 2009 fremgik imidlertid, at resultatet for året var forringet til et overskud på ca. 20 mio. kr. før urealiserede kurstab på renteswaps, nedskrivninger og værdireguleringer af aktiver pr. 31. december 2008, og at der efter disse reguleringer forventedes underskud på 150 mio. kr. før skat og 100 mio. kr. efter skat.

C har forklaret, at banken var klar over, at Schaumann-koncernen var presset, og at nogle af Schaumann-koncernens aktiviteter havde lidt en krank skæbne. Han har videre forklaret, at de fleste eller alle ejendomsselskaber havde udfordringer på dette tidspunkt.

Det må endvidere efter hans forklaring lægges til grund, at han forud for bestyrelsesmødet den 19. februar 2009 var bekendt med Schaumann Properties A/S' fondsbørsmeddelelse om nedjustering. Han har endvidere forklaret, at kreditindstillingen ikke nåede at blive tilrettet.

Efter As og Bs forklaringer er det usikkert, om bestyrelsen havde kendskab til fondsbørsmeddelelsen af 16. februar 2009 forud for bevillingstidspunktet. Sammenholdes kreditindstillingens gengivelse af delårsrapporten for 1. halvår af 2008 med indholdet af selve delårsrapporten, fremgår det imidlertid umiddelbart, at der i kreditindstillingen må være taget højde for en vis nedregulering af forventningen til årets resultat.

Finansiell Stabilitet har gjort gældende, at de sagsøgte ledelsesmedlemmer har handlet ansvarspådragende ved bevillingen. Det gælder dog ikke F, der forinden var udtrådt af direktionen.

Lånet blev som nævnt ydet i februar 2009 – på et tidspunkt, hvor finanskrisen var indtrådt og havde udviklet sig igennem ca. et halvt år. Efter As forklaring må det lægges til grund, at bankens strategi fra oktober 2008 ikke længere var at søge efter nye ejendomsengagementer. Schaumann-engagementet (i relation til X-vej) var det eneste større ejendomsengagement, som banken påtog sig i denne periode.

Det fremgår af kreditindstillingen vedrørende bevillingen, at banken selv vurderede såvel betalingsevne, betalingsvilje og sikkerhed som betænkeligt. Af lånet på de 40 mio. kr. skulle 11,5 mio. kr. gå til ombygning af ejendommen på X-vej. Det resterende beløb på 28,5 mio. kr. benævnt som "tillægsbelåning" skulle reelt gå til likviditet. Det fremgår således også udtrykkeligt af kreditindstillingen, at kundens likviditet umiddelbart var knap, at indtjeningen var presset, og at lånet fra EIK Bank DK var nødvendigt likviditetsmæssigt. Det fremgik videre, at der ifølge kundens likviditetsbudget var styr på likviditeten frem til april 2010 – når kreditfaciliteterne fra EIK Bank DK var indregnet. Det fremgår endvidere, at koncernen risikerede at løbe ind i problemer, hvis Amagerbanken ikke klarede sig igennem finanskrisen, og at der således var betydelige risici i forhold til fremtiden. Det må lægges til grund, at bestyrelsen ved bevillingen var bevidst om risikoen ved bevillingen, idet bestyrelsen udtrykte ønske om bl.a., at X-vej-lånet skulle søges reduceret. Lånet blev imidlertid ikke reduceret.

Såvel A som C har forklaret, at lånet på de 40 mio. kr. havde sammenhæng med, at Schaumann-koncernen overtog ejendommen i Ringsted. C har i den forbindelse forklaret, at der var en risiko for, at ejendommen ved et salg på tvangsauktion iværksat af konkursboet kunne blive solgt for helt ned til 5-10 mio. kr., og at det ville være en fordel at lade ejendommen overtage af Schaumann-koncernen, der havde erfaring inden for retail-området.

Denne opfattelse støttes imidlertid ikke af de foreliggende dokumenter fra bankens behandling af sagen på daværende tidspunkt. Der forelå således en vurdering af Ringsted-ejendommen udarbejdet den 17. september 2008 af Sadolin & Albæk, hvorefter ejendommen var vurderet til 83,2 mio. kr. ved salg i fri handel og til 73,4 mio. kr. ved et tvangssalg. Det fremgår endvidere af engagementsoversigterne pr. 31. december 2008 og pr. 31. marts 2009, hvor engagementet var opgjort til ca. 85 mio. kr., at der ikke var behov for nedskrivning med hensyn til engagementet med Stones Invest A/S.

Lokalerne i ejendommen på X-vej var på bevillingstidspunktet udlejet for så vidt angår tre fjerdedele, mens den sidste fjerdedel ikke var udlejet. På baggrund af kreditindstillingens rating-skema om investeringens afkast, As forklaring om, at det fremgår af kreditindstillingen, at indtjeningen på X-vej ikke kunne servicere lånet, samt Cs forklaring om, at det aktuelle cash flow i ejendommen på X-vej ikke kunne servicere EIK Bank DKs lån, og at dette fremgik af kreditindstillingen, lægger landsretten til grund, at de aktuelle lejeindtægter fra ejendommen på X-vej ikke kunne servicere EIK Bank DKs lån.

Der forelå ikke på bevillingstidspunktet en vurdering af ejendommen på X-vej, der i årsrapporten for 2007 for låntager, K/S X-vej, Birkerød, var optaget til en værdi på 52,7 mio. kr. Som nævnt havde banken sikkerhed næstefter foranstående lån på 45

mio. kr. C har forklaret, at der ikke var behov for en mægler vurdering, idet banken havde de tilstrækkelige oplysninger til at kunne vurdere ejendommen på X-vej, og en yderligere vurdering ikke ville have givet banken bedre sikkerhed.

Landsretten finder, at beslutningen om bevilling blev truffet på et ufuldstændigt grundlag. Beslutningen blev således truffet under helt særegne markedsforhold, uden at der forelå en vurdering af ejendommen på X-vej, herunder af muligheden for at udleje den resterende fjerdedel, og selvom banken var bekendt med, at ejendommen ikke generede cash flow til servicering af lånet. Dette skal sammenholdes med, at det for så vidt angår den anden del af sikkerheden – selvskyldnerkaution fra Schaumann-koncernen – fremgik, at Schaumann-koncernen, der bl.a. beskæftigede sig med ejendomsudvikling, på dette tidspunkt manglede likviditet og hvis fremtid var beskrevet som værende forbundet med betydelige risici trods den betydelige egenkapital i 2007 om end også med muligheder i det daværende marked. Herefter og efter en samlet bedømmelse af de ovennævnte forhold, herunder navnlig bevilningstidspunktet, der lå ca. et halvt år efter, at finanskrisen var indtrådt, finder landsretten, at det i hvert fald var uforsvarligt at bevilge den del af lånet på 28,5 mio. kr., der skulle gå til likviditet for Schaumann Properties A/S. I bedømmelsen indgår også, at banken vurderede betalingsevne, betalingsvilje og sikkerhed for hele engagementet (inkl. ...-ejendommen) som "betænkeligt". Schaumann-koncernens problemer viste sig i øvrigt at være så store, at koncernen allerede i november 2009 suspenderede alle rentebetalinger og iværksatte rekonstruktion – der ikke lykkedes. Uanset at det lægges til grund, at Schaumann-koncernen kunne have forestået udlejning af ejendommen i Ringsted – hvilket imidlertid ikke skete – kan det ikke lægges til grund, at lånet på 28,5 mio. kr. ydet til likviditetstilskud til Schaumann-koncernen var nødvendigt eller forsvarligt for at afværge et tab vedrørende engagementet med Stones Invest A/S under konkurs. Tværtimod kom banken til at påtage sig en overhængende risiko for at lide et yderligere tab svarende til "tillægsbelåningen". Det forhold, at man i kreditindstillingen også lagde vægt på, at Schaumann-koncernen kunne blive en fremtidig forretningspartner, kan under hensyn til de ovennævnte forhold, herunder navnlig at også kundens betalingsvilje blev anset for betænkelig, ikke føre til anden vurdering.

Det ændrer ikke på ansvarsbedømmelsen vedrørende beløbet på 28,5 mio. kr., at Saldolin & Albæk efterfølgende i foråret 2010 vurderede X-vej-ejendommen til at have en markedsværdi på 69,5 mio. kr. under forudsætning bl.a. af en rimelig periode til markedsføring m.v. – anslået til 12-18 måneder. I solvensbelastningsopgørelse pr. 30. juni 2010 indgik ejendommen på X-vej heller ikke med nogen værdi. Cs forklaring om, at han er uforstående over for det, men at man har lov at være forsigtig, kan ikke tillægges betydning. Det bemærkes i den forbindelse, at ejendommen i 2013, hvor den foranstående gæld var på ca. 39,6 mio. kr., er solgt uden noget provenu til Finansielt Stabilitet.

Derimod finder landsretten ikke fuldt tilstrækkeligt grundlag for at anse bevillingen af beløbet på 11,5 mio. kr. for ansvarspådragende. Landsretten har herved lagt vægt på, at beløbet var bevilget til ombygning af ejendommen, og det måtte have formodningen for sig, at en ombygning ville tilføje ejendommen i hvert fald en vis værdi.

Finansiel Stabilitet har gjort gældende, at tabet er på 28.956.300 kr., hvis alene bevillingen af "tillægsbelåningen" på 28,5 mio. kr. anses for ansvarspådragende, idet der af det samlede låneprovenu på 39.756.300 kr. blev overført 28.956.300 kr. – og ikke som forudsat 28,5 mio. kr. – til styrkelse af Schaumann-koncernens likviditet. Finansiel Stabilitet har endvidere gjort gældende, at der i hvert fald skønsmæssigt skal tages hensyn til bankens omkostninger til fremskaffelse af fremmedkapital til udlån (cost of funds).

Det erstatningspådragende forhold angår bevillingen på 28,5 mio. kr. Det forhold, at der af den samlede bevilling på 40 mio. kr. alene blev afdisponeret 10,8 mio. kr. vedrørende ombygning og ikke som forudsat 11,5 mio. kr., kan ikke føre til, at erstatningsbeløbet sættes til et højere beløb end 28,5 mio. kr. Som nævnt har Finansiel Stabilitet ikke opnået noget provenu i anledning af salget af ejendommen på X-vej. Det er ikke godtgjort, at banken i øvrigt opnåede fordele, der ville kunne fratrækkes i tabsopgørelsen. Derimod må landsretten lægge til grund, at EIK Bank DK har haft udgifter til fremskaffelse af kapital til udlån. Landsretten fastsætter skønsmæssigt dette beløb til 100.000 kr. Finansiel Stabilitets tab kan herefter opgøres til 28,6 mio. kr.

Ved bedømmelsen af (boet efter) Es mulige ansvar for bevillingen finder landsretten, at E først kan anses for udtrådt af bestyrelsen på det tidspunkt, hvor dette blev registreret i Det Centrale Virksomhedsregister den 16. marts 2009. E deltog imidlertid ikke i det bestyrelsesmøde, hvor bevillingen blev meddelt. Han har heller ikke efterfølgende tiltrådt bevillingen eller i øvrigt underskrevet bestyrelsesmødereferatet. E frifindes derfor. Det lægges i den forbindelse til grund, at Cs mail af 19. marts 2009 – om at Schaumann-sagen fik et bestyrelsesmedlem til at tage sit gode tøj og gå – angår E, og at denne således tog afstand fra bevillingen.

A og B har som medlemmer af bestyrelsen begge truffet beslutning om bevillingen og er derfor erstatningsansvarlige.

Såvel C som D deltog som direktører begge i bestyrelsesmødet, hvor bevillingen blev meddelt, og de havde som sådanne anledning til at udtale sig imod bevillingen. C, der var kreditansvarlig direktør, havde også underskrevet kreditindstillingen som direktør, og han havde efter sin egen forklaring stor indsigt i Schaumann-koncernens økonomi. A har forklaret, at direktionen efter hans opfattelse var enig i indstillingerne i de sager, der blev forelagt bestyrelsen. D, der ikke har afgivet forklaring for landsretten, har i sit påstandsdokument anført, at han ikke selv har udarbejdet kreditindstillinger, men at han fra den 1. september 2008, hvor han blev medlem af di-

reaktionen, har tiltrådt alle de kreditindstillinger, bestyrelsen blev forelagt. Såvel C som D er derfor også erstatningsansvarlige.

Allerede fordi sagen er anlagt inden for den 3-årige forældelsesfrist, er kravet ikke forældet.

Landsretten finder heller ikke, at der er udvist retsfortabende passivitet.

4.4.2 Opsummering

Der er ikke grundlag for at pålægge E erstatningsansvar.

Finansiell Stabilitets påstand tages til følge for et beløb på 28,6 mio. kr. over for A, B, C og D.

De sagsøgte lempelsespåstand og indbyrdes fordelings- og friholdelsespåstande er behandlet under pkt. 6 og 7 nedenfor.

4.5 DK-Nordic Fastigheter

Engagementet, der vedrørte finansieringen af etablering af et golfresort i Sverige, blev bevilget ved syv bevillinger i perioden januar 2007 til efteråret 2010. Personerne bag projektet var T og U, hvor EIK Bank DK havde kendskab til førstnævnte fra hans rolle som investor i to af bankens andre engagementer.

Ved bankens sammenbrud var der opført et prøvefritidshus, ryddet et skovareal og iværksat planering. Bankens samlede udlån var på i alt 88.328.234 kr. Finansiell Stabilitet modtog et provenu på 8.546.577 kr. Finansiell Stabilitets mulige krav kan således opgøres til 79.781.657 kr.

4.5.1 De første fire bevillinger (kreditindstillingerne 12/2007, 121/2007, 254/2007 og 348/2007)

Den første bevilling i engagementet blev meddelt af direktionen og forelagt bestyrelsen til orientering på et bestyrelsesmøde den 7. februar 2007. De efterfølgende to bevillinger blev meddelt af bestyrelsen på bestyrelsesmøder henholdsvis den 15. maj 2007 og den 26. september 2007.

Den første bevilling vedrørte en kreditramme på 13,75 mio. svenske kr. og blev ydet til køb af en campingplads i Markaryd, Sverige for 13,4 mio. svenske kr. med henblik på ombygning til et eksklusivt golfresort. Det fremgik af kreditindstillingen (12/2007), at købet var betinget af en godkendt lokalplan og køb af tilliggende arealer med henblik på udstykning af op til 500 grunde. Kommunen havde principgodkendt projektet, og lokalplanen forventedes godkendt i marts 2008. Grundene var vurderet til mere end 180 mio. danske kr. af et dansk ejendomsmæglerfirma. Ved den anden bevilling (kreditindstilling 121/2007) blev kreditrammen forhøjet med 9,25 mio. sven-

ske kr. til brug for den resterende projektudvikling og køb af yderligere arealer, og ved den tredje bevilling (254/2007) blev engagementet forlænget til den 1. maj 2008.

Som sikkerhed modtog banken 1. prioritetsejerpant på 10 mio. kr. i grundene, håndpant i anparterne i selskabet og selvskyldnerkaution fra ejerselskaberne og ejerne heraf (T og U). Banken lagde herved navnlig vægt på Ts kaution.

Banken fik endvidere en upside på 15 % af projektavancen, dog maksimalt 8 mio. kr.

Det fremgår af kreditindstillingerne, at banken ikke havde nærmere kendskab til koncernens samlede likviditet. De to første bevillinger var baseret på kendskabet til T og dennes formue, mens de to sidste tillige var baseret på "enkeltaktiver/aktiviteter". Soliditeten i Ts holdingselskab var ifølge banken tilfredsstillende med et overskud i 2005 på ca. 19 mio. kr. og en egenkapital på ca. 14 mio. kr., og hans private formueforhold var også gode via friværdis i ejendomme og en realiseret avance på 10 mio. kr. fra ejendomsprojekter i 2005. Der var ingen regnskabsoplysninger vedrørende U eller hans selskab.

Der var en forventning om en betydelig avance på projektet på mere end 400 mio. kr.

Bankens fjerde bevilling blev meddelt på et bestyrelsesmøde den 27. november 2007 og angik en forhøjelse af kreditrammen på 136 mio. kr. til brug for den resterende projektudvikling, køb af flere grunde samt afholdelse af samtlige anlægsomkostninger i forbindelse med etablering af projektet, inden grunde/sommerhuse kunne udbydes til salg. Det fremgik af kreditindstillingen (348/2007), at det var en forudsætning for lånet, at der maksimalt kunne trækkes yderligere 20 mio. kr. (udover de allerede afdisponerede 20 mio. kr.), indtil der forelå projektsalg af huse i et omfang, så kreditrammen kunne nedbringes til en restrisiko på 70 mio. kr., der herefter var baseret på det færdige projekt. Bankens reelle risiko var således på 40 mio. kr., som var baseret på projektværdien og kautionisterne. EIK bank DK erhvervede endvidere en ejerandel i projektet på 10 % for 20 mio. kr. Nettoavancen var nu kalkuleret til ca. 500 mio. kr. ved fuld gennemførelse. Der var indgået en formidlingsaftale med Ernst & Young om frasalgs af projektet på daværende stadiet til 200 mio. kr. og 250 mio. kr., når lokalplangodkendelsen forelå. Selve golfresortet var i oktober 2007 blevet vurderet til 225 mio. kr. af en virksomhed, der designede golfbaner, mens Ernst & Young selv havde skønnet værdien til at udgøre 150 mio. kr. Hertil kom værdien af byggerettighederne.

I forlængelse af bevillingen orienterede C endvidere om status på RGW-engagementet. Han oplyste i den forbindelse om Colliers vurdering af wellness-ejendommen til 191 mio. kr., og at denne ejendom var i udbud som et K/S-projekt. Han forventede, at projektet ville blive fuldttegnet i løbet af samme uge.

Efter bevillingen blev der den 16. januar 2008 – ved træk på kreditrammen – afregnet en upside på 8 mio. kr. til banken.

Finansiel Stabilitet har gjort gældende, at direktionen har handlet ansvars-pådragende ved den første bevilling, og at alle de sagsøgte ledelsesmedlemmer – med undtagelse af D – har handlet ansvarspådragende ved de tre øvrige bevillinger og i øvrigt er erstatningsansvarlige for det samlede lidte tab.

Landsretten finder det efter bevisførelsen ikke godtgjort, at det isoleret set var ufor-svarligt at finansiere et golfresort med ferieboliger i Sverige på tidspunktet for enga-gementets etablering; heller ikke set i lyset af udviklingen i RGW-engagementet, som også i foråret 2007 havde fået karakteren 2A ved Finanstilsynets funktionsundersø-gelse.

Landsretten finder endvidere, at det ikke ved bevisførelsen er nærmere belyst, hvilke særlige kompetencer – om nogen – der manglede hos T, som den person bag projek-tet, som banken baserede engagementet på, ligesom det ikke findes godtgjort, at en-gagementet krævede særlige kompetencer i banken, som ikke var til stede.

Det må lægges til grund, at de første tre bevillinger var sikkerhedsmæssigt afdækket. Forhøjelsen af kreditrammen med betingelsen om alene at afdisponere yderligere 20 mio. kr., der blev bevilget ved den fjerde bevilling, baserede sig imidlertid sikker-hedsmæssigt på projektets værdi, der i oktober 2007 var vurderet af Ernst & Young til at udgøre 150 mio. kr. for den projekterede golfbane med klubhus. Hertil kom værdien af byggerettighederne. Landsretten finder ikke grundlag for at anse det for uforsvarligt, at banken lagde vægt på denne vurdering.

På baggrund heraf – og idet banken sikrede sig værktøjer til risikostyring med pro-jektet ved den fastsatte betingelse om projektsalg før yderligere afdisponering, som tillige skulle vise, at der var køberinteresse for projektet – finder landsretten ikke, at de sagsøgte ledelsesmedlemmer har handlet uforsvarligt ved de fire første bevillin-ger. Landsretten finder det heller ikke godtgjort, at bankens modtagelse af en upside på 8 mio. kr. og erhvervelse af en ejerandel i projektet har ført til en uforsvarlig kre-ditsagsbehandling eller på anden vis har været ansvarspådragende for de sagsøgte ledelsesmedlemmer. Det, der i øvrigt er anført af Finansiel Stabilitet, kan ikke føre til et andet resultat.

4.5.2 Udviklingen i engagementet frem til og med bevillingen den 20. oktober 2008 (213/2008).

I perioden frem til den 20. oktober 2008, hvor den femte bevilling i engagementet blev meddelt, blev der trukket yderligere på bevillingen, således at saldoen ved peri-odens afslutning var afdisponeret med i alt ca. 83 mio. kr. på kreditrammen, uden at der forelå projektsalg som forudsat. Af en mailkorrespondance i perioden april til

juni 2008 mellem J og låntager, med kopi til C, fremgår det, at der i april måned var trukket ca. 52 mio. kr., og at banken stillede krav om revisorgennemgang af foretagne betalinger og virksomhedens budget samt om løbende budgetrapporteringer. J skrev endvidere, at projektet var "så langt ude over de bestyrelsesbevilgede rammer, at kassen er lukket indtil nybevilling i bestyrelsen". Trækket på kreditrammen blev ved engagementsoversigten pr. 30. juni 2008, der blev fremlagt på bestyrelsesmødet den 18. august 2008, opgjort til 56 mio. kr., og det var anført, at yderligere træk på rammen var betinget af grundsalg for 40 mio. kr. Kort forud herfor var der yderligere mailkorrespondance mellem J og låntager med kopi til C vedrørende betaling af fakturaer. Det blev i den forbindelse meddelt låntager, at yderligere overførsler til projektet måtte afvente et statusmøde den 29. september 2008. Den 16. oktober 2008 var der imidlertid som nævnt trukket ca. 83 mio. kr. på kreditrammen, og der var fortsat ikke solgt nogen grunde.

Den af banken krævede revisorgennemgang, der alene angik virksomhedens budget, blev foretaget af Ernst & Young, der ikke havde bemærkninger. Det fremgik af budgetforudsætningerne bl.a., at køb af grunde var budgetteret til samlet 64,7 mio. svenske kr., hvoraf der allerede var bogført 34,5 mio. og de resterende 30,2 mio. forventedes at falde i juni 2008.

Bestyrelsen bevilgede på mødet den 20. oktober 2008 en ændring af betingelserne for afdisponering af kreditrammen, således, at saldoen kunne forhøjes med 25,1 mio. kr., samtidig med, at der skete en reduktion af den samlede kreditramme fra 155 mio. kr. til 126 mio. kr. Pantet i projektgrunden blev forhøjet til 75 mio. svenske kr., og banken erhvervede yderligere en ejerandel på 10 % for 1 (dansk) kr. Ejerselskabernes resultat for 2007 viste overskud alene hidrørende fra værdiregulering af ejerandel i golfprojektet. Egenkapitalen i Ts holdingselskab udgjorde ca. 25 mio. kr., og egenkapitalen i Us selskab svarede stort set til selskabets overskud, idet der ikke var andre aktiviteter. Det fremgår ikke af referatet fra bestyrelsesmødet, at overskridelsen af det bevilgede træk blev drøftet. Det samlede tilladte træk på kreditrammen udgjorde efter bevillingen ca. 108 mio. kr. med blanco opgjort til ca. 70 mio. kr.

Af kreditindstillingen (213/2008) fremgår, at der var opnået lokalplansgodkendelse, og at projektsalget var påbegyndt medio september 2008, hvorfor projektfinansieringen var forøget. Der er ikke i kreditindstillingen oplysninger om faktiske projektsalg. Derudover havde kommunen stillet krav om sikkerhedsstillelse på 15,6 mio. svenske kr. som betingelse for byggetilladelsen. Den bevilgede afdisponering skulle endvidere dække udgifter til at bringe projektet frem til udmatrikulering og finansiere fremtidigt likviditetsbehov. Det fremgår endvidere, at banken fortsat ikke havde et dybere kendskab til likviditeten i koncernen, men baserede engagementet på værdien af golfprojektet.

C har forklaret, at det var udgifterne til grundkøbene, der var underbudgetterede. Han gjorde ikke noget særligt for at sikre, at betingelserne blev overholdt, idet han havde tillid til, at bankens ansatte kunne læse og forstå det, der stod i indstillingen. Det var efter hans opfattelse ikke hans opgave, da han ikke var sagsbehandler på sagen. Der var løbende drøftelser om projektet i banken, også vedrørende de faktiske erhvervelser af de resterende grundarealer. Han har alene givet samtykke til, at der skulle købes grundarealer. Det var hans vurdering, at afdisponeringerne ikke var i strid med ånden i kreditindstillingerne, da "stopklodsen" primært var indlagt af hensyn til kunden. Han plejede dog ikke at lægge vægt på "ånden i kreditbevillingen". Han var ikke i tvivl om, at bestyrelsen var indforstået med forløbet. Han har løbende drøftet sagen med J og F, og som han husker det, orienterede han også bestyrelsen.

A har forklaret, at det ikke var hans opgave som bestyrelsesformand at følge op på, om betingelsen vedrørende projektsalg blev opfyldt. Han gik ud fra, at direktionen fulgte op på det. Han kan ikke huske, om bestyrelsen drøftede, at der var afdisponeret mere end de bevilgede 40 mio. kr. Som han fik det forklaret, var grunden til, at husene ikke var blevet solgt, at markedet var blevet sværere, idet finanskrisen lige var indtrådt. B har forklaret, at han heller ikke husker, hvorvidt bestyrelsen hæftede sig ved overskridelsen, da de behandlede bevillingen i oktober 2008. Det var efter hans opfattelse en fejl, at der ikke var blevet forelagt en ny kreditindstilling, der tog højde for afdisponeringen. Han antager, at bestyrelsen var orienteret om, at der var trukket mere end bevilget, og at det skyldtes, at købet af grundene var ved at blive effektueret, men det er gætværk fra hans side. Orienteringen kan være sket via engagementsoversigterne. Han har videre forklaret, at han er enig i Cs forklaring om, at pengene er gået til køb af grunde, at C ikke fik kritik, og at bestyrelsen var indforstået med forløbet. F har også forklaret, at han ikke kan huske, hvorvidt overskridelsen var blevet drøftet på et bestyrelsesmøde.

Finansiell Stabilitet har gjort gældende, at de sagsøgte ledelsesmedlemmer har handlet ansvarspådragende ved denne bevilling, ligesom de, bortset fra D, der endnu ikke var tiltrådt direktionen, har handlet ansvarspådragende ved ikke at sikre, at betingelsen i bevillingen fra november 2007 om forhåndssalg af projektgrunde før afdisponering af mere end 40 mio. kr. ("stopklodsen") blev overholdt.

Efter indholdet af kreditindstilling 348/2007 lægges det til grund, at bankens betingelse om forhåndssalg også i dette engagement var begrundet i hensynet til bankens risikobegrænsning og -styring. Cs forklaring om, at denne betingelse primært var indlagt af hensyn til kunden, må således tilsidesættes. Det var C som direktør og fungerende kreditchef, der havde det overordnede ansvar for at sikre kontrollen med overholdelsen af den udtrykkelige betingelse i bevillingen fra november 2007, idet J som sagsbehandler på engagementet var den, der konkret disponerede i henhold til bevillingen. Efter mailkorrespondancen mellem kunden og J vedrørende overskri-

delsen af de bevillingsmæssige rammer, som C modtog i kopi, lægges det til grund, at C senest i april 2008 blev vidende om, at der blev trukket på kreditrammen udover det tilladte beløb. Efter Cs forklaring, der støttes af den fremlagte mailkorrespondance, lægger landsretten endvidere til grund, at C accepterede de yderligere træk på kreditrammen, idet han forventede, at bestyrelsen var enig heri. Der blev således trukket yderligere ca. 31 mio. kr. i perioden fra april 2008 til den 16. oktober 2008. Det fremgår ikke af referaterne fra de mellemliggende bestyrelsesmøder, at bestyrelsen blev orienteret herom før bestyrelsesmødet den 20. oktober 2008, ligesom hverken F, A eller B har en klar erindring herom. Det må efter Cs forklaring lægges til grund, at F løbende blev informeret om sagen, men det findes ikke bevist, at F blev informeret om, at der var afdisponeret udover de bestyrelsesbevilgede rammer.

Det fremgik ikke udtrykkeligt af engagementsoversigten pr. 30. juni 2008, at betingelsen om grundsalg var overtrådt, og sådan som engagementsoversigten var formuleret, burde F og bestyrelsen ikke herved være blevet opmærksomme på dette. Efter bevisførelsen lægges det herefter til grund, at F og bestyrelsen i hvert fald på bestyrelsesmødet i oktober 2008 er blevet oplyst om, at der var trukket langt over det tilladte beløb i strid med den tidligere bevillings betingelser.

Landsretten finder herefter, at C som udgangspunkt har pådraget sig et erstatningsansvar ved at tillade træk på kreditrammen i strid med den af bestyrelsen udtrykkeligt fastsatte betingelse for yderligere træk på kreditrammen, efter han blev klar over, at betingelsen ikke blev overholdt.

Da bestyrelsen tog stilling til engagementet på mødet den 20. oktober 2008, var der hævet 83 mio. kr. på kreditrammen. Det må lægges til grund efter det reviderede budget, mailkorrespondancen mellem låntager og J samt forklaringerne i sagen, at det beløb, der var afdisponeret udover det bevilgede, var anvendt til indkøb af yderligere jord og projektudvikling. Der var endvidere opnået en endelig lokalplangodkendelse. Bevillingen på de 25,1 mio. kr. skulle således dække den af kommunen krævede sikkerhedsstillelse samt det fremadrettede likviditetsbehov indtil salg. Det var forventningen, at projektsalget, nu hvor lokalplanen forelå, ville finde sted efter den opdaterede plan.

Landsretten finder, at det ved ansvarsvurderingen må indgå, at bestyrelsen ikke ses at have forholdt sig til fravigelsen af den tidligere betingelse om projektsalg i bestyrelsesprotokollen. Det må endvidere indgå, at bankens ledelse ikke udviste større skepsis vedrørende det forventede fremadrettede projektsalg, henset også til tidspunktet for bevillingen, hvor finanskrisen var indtrådt.

Landsretten finder imidlertid samlet set ikke fuldt tilstrækkeligt grundlag for at anse bevillingen den 20. oktober 2008 for uforsvarlig. Landsretten har herved navnlig lagt vægt på, at det ved engagementets etablering var forudsat, at banken skulle medvir-

ke til finansieringen af det samlede projekt, hvor der nu lå en lokalplangodkendelse og det fulde indkøb af grunde. Banken modtog som "modydelse" en yderligere ejerandel på 10 % samt pant i grundene for 75 mio. svenske kr. Den samlede kreditramme blev endvidere justeret ned, og der var etableret løbende budgetrapportering. Bankens risiko var fortsat overvejende baseret på projektets realisering, og det er ikke ved sagkyndig bevisførelse godtgjort, at bankens vurdering hvilede på et utilstrækkeligt grundlag eller var usaglig eller i øvrigt var ansvarspådragende.

Som forklaret af A, B og C, må det lægges til grund, at erkendelsen af krisens omfang og udstrækning udviklede sig over tid. Banken havde endvidere et revideret budget og en tidligere vurdering fra Ernst & Young, der underbyggede værdien af det færdige projekt, ligesom bankens vurdering i øvrigt understøttes af den senere vurdering, der blev foretaget den 9. juni 2009 af Värderingsbyrån, jf. nedenfor. Det er endvidere indgået i landsrettens vurdering, at Finanstilsynet ved sin funktionsundersøgelse senere på året ikke fandt, at engagementet burde nedskrives.

Landsretten finder det endvidere ikke godtgjort, at det isoleret set var ansvarspådragende, at banken erhvervede en yderligere ejerandel for 1 kr. Prisen for ejerandelen må dog tages som udtryk for, som forklaret af A, at markedet for banklån var frosset til. Den var således efter As forklaring ikke udtryk for, at markedet for golfbaner skulle være faldet bort.

Da bevillingen således samlet set ikke kan anses for uforsvarlig, finder landsretten, at bankens senere tab på engagementet ikke kan anses for en påregnelig følge af Cs forudgående culpøse adfærd ved ikke at påse overholdelsen af den nævnte betingelse.

4.5.3 Udviklingen i engagementet frem til og med bevillingen den 19. november 2009 (kreditindstilling 63/2009)

Allerede dagen efter bevillingen i oktober 2008 gjorde T banken opmærksom på, at kreditrammen efter hans opfattelse ikke inkluderede garantistillelsen over for kommunen, og at der kun var lønninger til de ansatte i selskabet frem til årsskiftet.

Der blev indledt et samarbejde med Nybolig om salg af ferieboligerne, i hvilken forbindelse Nybolig i februar 2009 vurderede, at der ikke var grundlag for at justere priserne, idet markedet lå under for den globale krise, hvorfor en prisjustering ikke ville medføre den tiltænkte effekt på salget.

Finanstilsynet gav engagementet karakteren 2B (svage engagementer uden nedskrivning) i tilsynsrapporten efter funktionsundersøgelsen i november-december 2008.

Engagementet blev pr. 31. marts 2009 opgjort til ca. 106 mio. kr. med et træk på kreditrammen på ca. 73 mio. kr. Det fremgik, at engagementet blev overholdt uden anmærkninger, men at det var sandsynligt, at byggestarten blev udskudt i mindst et år.

På et bestyrelsesmøde i april 2009 blev det oplyst, at der endnu ikke var sket salg af projektgrunde, hvorfor udviklingen af golfbanen og andre "unødvendige udviklingsomkostninger" var blevet stoppet, indtil tilfredsstillende salg konstateredes. Endvidere havde revisoren konstateret underskud i DK-Nordic Fastigheter AB, hvoraf 14 mio. svenske kr. vedrørte en leverandørgæld, som undrede banken. U havde ifølge T økonomiske problemer, som dog ikke vurderedes at medføre store problemer for banken som følge af engagementets sikkerhedsstruktur.

Den 9. juni 2009 blev projektet vurderet af Värderingsbyrån, hvor værdien, baseret på at projektet blev gennemført efter de foreliggende planer, blev fastsat til 125 mio. svenske kr. i aktuel stand og en værdi på 325 mio. svenske kr. i færdig stand.

På engagementsoversigten pr. 30. juni 2009 var engagementet overgået til at være et watch-engagement. Der var ikke nedskrevet på engagementet, men det blev indregnet som solvensbelastende ved bankens opgørelse af det individuelle solvensbehov.

Moderselskabet, Europeak Investment ApS, blev erklæret konkurs i sommeren 2009, og solgte sin andel af DK-Nordic Fastigheter til et selskab ejet af Ts hustru.

Bestyrelsen bevilgede den 19. november 2009 6,9 mio. kr. til brug for at fastholde og vedligeholde den værdi, der allerede var investeret i projektet. Samtidig blev engagementet forlænget til den 1. november 2010. Det fremgik af kreditindstillingen (63/2009), at det ikke havde vist sig muligt at sælge ejendomme på projektstadiet, og at det derfor var besluttet at sætte hele projektet i bero indtil videre og kun afholde de mest nødvendige omkostninger. Sikkerhederne blev udvidet med håndpant i aktierne i DK-Nordic Fastigheter AB, samt selvskyldnerkaution fra selskabet samt det nye moderselskab.

Det fremgår af sagen, at revisor havde krævet en forlængelse af engagementet i banken, før han ville underskrive regnskabet. Af den endelige 2008-årsrapport for selskabet, der først blev offentliggjort i februar 2010, fremgik bl.a., at der var en negativ egenkapital på ca. 12,5 mio. kr., og regnskabet tydede på, at der var en væsentlig usikkerhedsfaktor, som vakte betydelig tvivl om selskabets evne til at fortsætte virksomheden.

Värderingsbyrån afgav den 19. marts 2010 en ny vurdering af projektet, hvor værdien, baseret på at projektet blev gennemført efter de foreliggende planer, blev fastsat til 100-140 mio. svenske kr. i aktuel stand og 260-340 mio. svenske kr. i færdig stand.

Engagementet blev på engagementsoversigten pr. 30. juni 2010 opgjort til at have et træk på ca. 116 mio. kr.

Finansiell Stabilitet har gjort gældende, at selve bevillingen den 19. november 2009 var ansvarspådragende for de sagsøgte ledelsesmedlemmer, dog ikke for F og (boet efter) E eftersom de var fratrukket på tidspunktet for bevillingen, men at de desuagtet er erstatningsansvarlige for det lidte tab vedrørende bevillingen.

Projektet var sat i bero på tidspunktet for bevillingen den 19. november 2009, og bevillingen blev alene ydet med henblik på at fastholde og vedligeholde den værdi, der allerede var investeret i projektet. Der var således tale om et forsøg på at sikre banken mod at lide tab på engagementet, og landsretten finder efter en samlet vurdering, herunder af det bevilgede beløb sammenholdt med engagementets størrelse, samt det af ledelsen foretagne forretningsmæssige skøn i den forbindelse, ikke grundlag for at anse bevillingen for uforsvarlig. Det, der i øvrigt er anført af Finansiell Stabilitet, kan ikke føre til et andet resultat.

4.5.4 Opsummering

De sagsøgte ledelsesmedlemmer frifindes for erstatningsansvar vedrørende dette engagement.

4.6 W

Engagementet angår opkøb af ejendomme i Tyskland.

Advokat W beskæftigede sig ved etableringen af engagementet i 2005 udelukkende med ejendomsinvestering og havde opbygget en betydelig likviditet og soliditet i såvel privat regi som i regi af sit danske ejendomsselskab, Ejendomsselskabet af 29/11 1994 ApS, med en samlet egenkapital på knap 80 mio. kr.

I engagementet indgår otte bevillinger med den første bevilling i november 2005 og den sidste bevilling i juni 2009.

Det samlede udlån var ved bankens ophør på 92.092.177 mio. kr. efter fradrag af indbetalte renter. Finansiell Stabilitet har modtaget et provenu på 71.932.159 mio. kr. vedrørende dette engagement. Finansiell Stabilitets mulige krav kan derfor opgøres til differencen mellem disse beløb; 20.160.018 kr.

4.6.1 De fire første bevillinger (kreditindstilling 228/2205, 80/2006, 181/2006 og 375/2006)

De tre første bevillinger blev ydet på bestyrelsesmøder henholdsvis den 18. november 2005 (telefonisk), den 31. marts 2006 (telefonisk) og den 30. juni 2006.

Den første bevilling på 35 mio. kr. (228/2005) blev ydet til efterfinansiering – af egenkapitalfinansieringen på 20 % – af tyske boligudlejningsejendomme i Berlin købt på tvangsauktion gennem et nystiftet tysk ejendomsselskab, W Immobilien GmbH. Det fremgår af denne og de to efterfølgende kreditindstillinger (80/2006 og 181/2006) vedrørende forhøjelse med henholdsvis 30 mio. kr. og 10 mio. kr. til yderligere ejendoms køb i Berlin, Leipzig og Dresden, at der var en forventning om erhvervelse af ejendomme i Tyskland for i alt 175 mio. kr. I den første kreditindstilling var det oplyst, at W havde opgjort den samlede merværdi af de ejendomme, som det danske ejendomsselskab ejede, til mindst 100 mio. kr., hvorfor der efter fradrag af skat af merværdier var opgjort en samlet egenkapital på ca. 147 mio. kr. Det fremgår af de kreditindstillinger, der lå til grund for henholdsvis den anden og den tredje bevilling, at der var købt henholdsvis 44 og ca. 50 ejendomme for henholdsvis ca. 150 og 170 mio. kr., heraf for 100 mio. kr. i regi af W Immobilien GmbH.

Det fremgår af referatet af bestyrelsesmødet vedrørende den tredje bevilling, at kunderådgiver J forinden havde været på besigtigelse i Tyskland.

Banken fik i forbindelse med disse bevillinger håndpant i aktierne i det tyske ejendomsselskab, selvskyldnerkaution fra W og håndpant i depot med børsnoterede aktier, hvis kursværdi var opgjort til 30 mio. kr. Banken fik således ikke pant i ejendommene, der skulle belånes hos FIH med 1. prioritetspant på 80 % af ejendommens værdi.

Det fremgår af kreditindstillingen vedrørende den tredje bevilling (181/2006), at banken overvejede at etablere et fælles ejendomsselskab med W, hvor banken skulle have en ejerandel på 40 %.

Banken bevilgede på et bestyrelsesmøde den 23. november 2006 en ny kreditramme på 75 mio. kr. med henblik på, at der i regi af et nyt tysk ejendomsselskab, EJ Immobilien GmbH, skulle opkøbes boligudlejningsejendomme for 300 mio. kr. Det fremgår af kreditindstillingen til denne bevilling (375/2006), at der var foretaget besigtigelse af en betydelig del af den tyske ejendomsportefølje med et meget tilfredsstillende indtryk af denne. Det fremgår af en senere kreditindstilling og af Js forklaring, at det var kunderådgiveren J, der havde besigtiget ejendommene. I forbindelse med denne bevilling blev der opstillet vilkår for ejendoms købene. De enkelte ejendomme skulle således indkøbes efter bankens telefoniske accept, og banken skulle også godkende ejendomsselskabets administrator og revisor, ligesom W skulle udarbejde kvartårslige driftsrapporter. Der blev i forbindelse med denne udvidelse af kreditten stillet yderligere sikkerhed i form af håndpant i aktierne i det nystiftede ejendomsselskab, EJ Immobilien GmbH. Banken fik endvidere en upside på 40 %, og W stillede tabskaution på 60 % pro rata. Denne kreditramme blev kun udnyttet delvist, og bevillingen blev senere – i juni 2009 – nedskrevet med den ikke udnyttede del på knap 67,5 mio. kr.

Finansiell Stabilitet har anført, at de sagsøgte ledelsesmedlemmer, bortset fra D har handlet ansvarspådragende ved alle fire bevillinger. Det gælder også, selvom den første bevilling isoleret set var godt sikkerhedsmæssigt afdækket. For Cs vedkommende er der først gjort ansvar gældende fra hans tiltræden som direktør.

Det må lægges til grund, at W var en erfaren ejendomsinvestor, der dog hidtil alene havde investeret i ejendomme i Danmark. Da engagementet blev etableret, havde W allerede købt fire ejendomme i Berlin. Det må endvidere lægges til grund, at W-koncernen havde en god likviditet og soliditet. På den baggrund og henset til bevillingernes størrelse sammenholdt med de ydede sikkerheder og det forhold, at bevillingerne er meddelt længe før den internationale finanskrise, finder landsretten ikke, at de sagsøgte ledelsesmedlemmer handlede ansvarspådragende ved disse bevillinger. Det er indgået i vurderingen, at Finanstilsynet i tilsynsrapporten efter funktionsundersøgelsen i februar-marts 2007 gav engagementet karakteren 2A, som efter den daværende skala omfattede "gode og mindre gode engagementer". Det er også indgået i vurderingen, at der var tale om ejendomme, der skulle erhverves på tvangsauktion. På baggrund af dette forretningskoncept sammenholdt med de ovennævnte forhold er der heller ikke grundlag for at anse det for ansvarspådragende, at banken ikke i forbindelse med de tre første bevillinger indhentede nærmere oplysninger om de enkelte ejendomme, driften eller administrationen af ejendommene. Det ses ikke at have haft nogen betydning for bestyrelsens behandling af bevillingerne, at de to første bevillinger blev givet på telefonisk afholdte bestyrelsesmøder. Der er heller ikke grundlag for at antage, at der ikke i banken har været de tilstrækkelige kompetencer til at håndtere kundeforholdet med W. Landsretten finder det heller ikke godtgjort, at bankens upside har medført, at banken varetog usaglige hensyn eller på anden vis en foretog en uforsvarlig creditsagsbehandling. Det, der i øvrigt er anført af Finansiell Stabilitet, kan ikke føre til et andet resultat.

4.6.2 Den femte bevilling (kreditindstilling 85/2007)

Bestyrelsen bevilgede på et bestyrelsesmøde den 11. april 2007 1 mio. euro til køb af en ejendom, der var udlejet til et Netto-supermarked i Egelnd-Magdeburg, Tyskland på en lejekontrakt med 15 års uopsigelighed. Ejendommen var købt for 1,25 mio. euro med en egenfinansiering på 0,25 mio. euro. Banken fik ved denne udvidelse af engagementet 1. prioritetspant i ejendommen og selvskyldnerkaution fra Ejendomsselskabet af 29/11 1994 ApS.

Det fremgår af Finansiell Stabilitets opgørelse af tabet, at der ved afhændelsen af ejendommen er indgået et provenu på ca. 7,5 mio. kr.

Finansiell Stabilitet har gjort gældende, at alle de sagsøgte ledelsesmedlemmer, bortset fra D, har handlet ansvarspådragende ved bevillingen.

Af de grunde, der er anført ovenfor om de tre første bevillinger, og navnlig henset til den stillede sikkerhed i ejendommen finder landsretten, at de sagsøgte ledelsesmedlemmer ikke har handlet ansvarspådragende i forbindelse med denne bevilling.

4.6.3 De tre sidste bevillinger (kreditindstilling 299/2007, 148/2008 og 31/2009)

Den sjette og den syvende bevilling (299/2007 og 148/2008) vedtaget på bestyrelsesmøderne henholdsvis den 27. november 2007 og den 18. august 2008 angik forlængelser af engagementet til henholdsvis den 1. september 2008 og den 1. september 2009. Det fremgår af engagementsoversigten pr. 31. december 2008, at der var et accepteret overtræk, og af engagementsoversigten pr. 1. marts 2009 fremgår, at der var identificeret betalingsproblemer i forbindelse med marts-terminen, men banken anså kunden for solvent.

Den ottende bevilling (31/2009) vedtaget på bestyrelsesmødet den 22. juni 2009 angik formaliseringer af overtræk, manglende betaling af afdrag og renter samt kommende rentetilskrivning, i alt knap 7 mio. kr. Endvidere angik bevillingen betaling i april 2009 af ydelse til FIH på ca. 1,3 mio. kr. Endelig angik bevillingen nedskrivning af den fjerde bevilling (375/2006) med ca. 67,5 mio. kr.

Det fremgår af kreditindstillingen vedrørende den sidste bevilling (31/2009), at der var indgået en mundtlig stilstandsaf tale imellem de finansielle kreditorer. Der var ikke likviditet til servicering af gælden, og egenkapitalen i koncernen forventedes stærkt reduceret. Endvidere vurderede banken såvel betalingsevne som sikkerhed til "alvorligt", mens betalingsvilje vurderedes til "acceptabelt".

I forbindelse med denne bevilling blev bankens sikkerhed udvidet med pant i Ws private ejendom.

Der blev i november 2009 indgået en rammeaftale mellem W, Ejendomsselskabet af 29/11 1994 og W Immobilien GmbH på den ene side og disses "væsentlige finansielle kreditorer", herunder EIK Bank DK på den anden side. Det indgik i denne aftale, at ejendommene så vidt muligt skulle afhændes.

Finansiel Stabilitet har vedrørende disse bevillinger anført, at tabet er en påregnelig følge af de tidligere bevillinger – som landsretten ikke har fundet uforsvarlige. Finansiel Stabilitet har derimod ikke gjort gældende, at de tre sidste bevillinger konkret har været ansvarspådragende, bortset fra bevillingen til betaling af renter til FIH, ligesom det ikke er gjort gældende, at bankens tiltræden af kreditoraftalen var ansvarspådragende.

Det må lægges til grund, at bevillingen på ca. 1,3 mio. kr. til betaling af renter til FIH, der var foranstående panthaver, skete i forbindelse med indgåelsen af den mundtlige stilstandsaf tale og den senere rammeaftale. Herefter og henset til merbevillingens

relativt begrænsede størrelse finder landsretten, at de sagsøgte ledelsesmedlemmer ikke har handlet ansvarspådragende i forbindelse med denne bevilling.

4.6.4 Opsummering

De sagsøgte ledelsesmedlemmer frifindes for erstatningskravet vedrørende dette engagement.

4.7 RGW

Engagementet, der vedrørte finansiering af golfbane, wellness-center og 200 ferieboliger på Rømø, blev bevilget af bestyrelsen ved 12 bevillinger i perioden januar 2005 til december 2009.

Personerne bag etableringen af RGW-projektet var V og Y, der begge havde en byggeteknisk baggrund. Banken havde kendskab til dem fra finansieringen af Silkegade Invest ApS' konvertering af en kontorejendom til ejerlejligheder.

C står anført som kunderådgiver på alle kreditindstillingerne i engagementet. Herefter og efter Ks, Js og Ls forklaringer lægger landsretten til grund, at C var kunderådgiver på projektet frem til i hvert fald efteråret 2008, hvor L blev tilknyttet engagementet. Landsretten lægger endvidere til grund, at L ikke var med til at udarbejde kreditindstillingen af 11. september 2008 (199/2008). C fungerede i samme periode som bankens kreditansvarlige.

Ved bankens sammenbrud var der etableret en golfbane, et wellness-center og solgt i alt 60 feriehuse. Der er udbetalt i alt 63.928.685 kr. vedrørende engagementet. Finansiell Stabilitet har ikke modtaget noget provenu ved afvikling af engagementet.

4.7.1 De første tre bevillinger (kreditindstillingerne 85/2004, 57/2005 og 106/2005)

Bestyrelsens første bevilling af engagementet den 10. januar 2005 vedrørte en kreditramme på 25,5 mio. kr. til jordkøb og anlæg af golfbane med sikkerhed i form af 1. prioritetsjerpant i den finansierede jord for 5 mio. kr. med pantsætningsforbud, selvskyldnerkautioner fra låntagerne og deres selskaber samt transport i provenuet fra salg af Silkegade-projektet og øvrig ejendomsportefølje i 2S Ejendomsinvest ApS. Silkegade-projektet forventedes at realisere en avance på 20 mio. kr., hvilket dog senere blev nedjusteret til 15 mio. kr. Som følge af engagementets størrelse stillede EIK Bank FO aflastningsgaranti.

Bevillingen blev indstillet (kreditindstilling 85/2004) på vilkår om en egenfinansiering på 5 mio. kr. og med en forpligtelse for banken til alene at deltage i finansieringen af 1. fase af projektet – køb af arealer og anlæg af golfbane – men med mulighed for yderligere deltagelse og i så fald en upside på 15 %, hvis finansieringen kunne tilvejebringes af banken. Projektet var på daværende tidspunkt budgetteret til 355 mio. kr. med en avance på 133 mio. kr. Af kreditindstillingen fremgik endvidere, at

der inden juli 2005 skulle være solgt mindst 140 feriehuse, idet banken ellers havde mulighed for frigørelse. Denne betingelse blev fastholdt ved bankens næste bevilling den 8. april 2005 (kreditindstilling 57/2005), hvor kreditrammen blev forøget til 30,5 mio. kr. (efter at være nedbragt med 5 mio. kr. som følge af salg af ejendomsportefølje i 2S Ejendomsinvest ApS). Sikkerhederne var uændrede, bortset fra en forhøjelse af ejerpanter i jorden til i alt 10 mio. kr.

Ved bevillingen den 27. juni 2005 af en kreditramme på 100,5 mio. kr., blev det, som anført i kreditindstillingen (106/2005) på baggrund af bankens break even-beregninger, besluttet, at der som forudsætning for afdisponering bl.a. skulle stilles bankgarantier/tilsagn om bankgaranti for salget af minimum 80 feriehuse og yderligere bankgarantier for salget af 20 feriehuse senest den 31. december 2005. I modsat fald skulle engagementet genforhandles ud fra et "krav om etapeopdeling/realisering af alternativt projekt med mindre antal hotellejligheder". Det fremgik, at bankens tabsrisiko ville være begrænset, når salget af 80 feriehuse var realiseret. Af kreditindstillingen fremgik endvidere, at der var købstilsagn på 113 af de 200 feriehuse og yderligere 10 reservationer, men at endelige købsaftaler af momsmæssige årsager endnu ikke var indgået. Der blev endvidere stillet krav om ekstern byggestyring samt tilfredsstillende udtalelser fra arkitekt og revisor om budgettet. Egenfinansieringen var nu angivet til 20 mio. kr., og sikkerhederne forhøjet. Det var forudsat, at Kaupthing Bank Luxembourg skulle bevilge en kreditramme på 200 mio. kr., der skulle foranstilles både EIK Bank DK og EIK Bank FO. Forhøjelsen blev indstillet bl.a. med den begrundelse, at banken med kravene til forhåndssalg, evt. etapeopdeling af projektet, samt løbende, ekstern byggestyring kunne forholde sig til kreditrisikoen i engagementet.

Finansiell stabilitet har gjort gældende, at de sagsøgte ledelsesmedlemmer, bortset fra C og D, der endnu ikke var tiltrådt direktionen, har handlet ansvarspådragende ved alle tre bevillinger.

Engagementet blev etableret på et tidspunkt, der ligger langt forud for finanskrisen. Banken havde et kendskab til personerne bag projektet fra Silkegade-engagementet, hvor der blev realiseret en avance på 15 mio. kr., og landsretten finder det ikke godtgjort, at de pågældende manglede de fornødne kompetencer. Henset til bevillingernes størrelse sammenholdt med de ydede sikkerheder og bevillingstidspunkterne samt de af banken fastsatte betingelser for afdisponering af den forøgede kreditramme finder landsretten ikke, at de sagsøgte ledelsesmedlemmer har handlet ansvarspådragende ved disse bevillinger. Landsretten finder det ikke godtgjort, at bankens betingelse om en upside på 15 % ved tilvejebringelse af fuld finansiering har medført usaglige hensyn eller på anden vis en uforsvarlig kreditsagsbehandling.

4.7.2 Den fjerde bevilling (kreditindstilling 143/2005), bevillinger baseret på kreditindstillingerne 122/2006, 160/2006, 185/2006) samt udviklingen frem til Eurotrust A/S' overtagelse af RGW i maj 2006

Forudsætningen om forhåndssalg fremgik igen af den næste bevilling den 15. august 2005 (kreditindstilling 143/2006), hvor der blev tilladt en afdisponering af kreditrammen på 20 mio. kr. til jord- og sokkelarbejde samt stillet en garanti over for kommunen på 13,7 mio. kr. til køb af projektjord, dvs. at der nu i alt kunne afdisponeres ca. 46,4 mio. kr., efter provenuet fra Silkegade på de 15 mio. kr. var fratrukket. Trækket kunne finde sted, uden at det forudsatte forhåndssalg var nået.

Af referatet fra bestyrelsesmødet den 15. august 2005 fremgår bl.a., at begrundelsen for det yderligere træk inden forhåndssalg var kundens ønske om at undgå, at salget af lejligheder skulle pålægges moms anslået til 15 mio. kr. Bestyrelsen blev oplyst om, at der var givet købstilsagn på 115 lejligheder, og B anmodede om at få købsreservationerne til gennemsyn i banken, så man sikrede sig, at efterspørgslen var til stede. Desuden fremgår det af referatet, at det var væsentligt for bestyrelsen, at banken havde en rimelig exitmulighed, hvis forhåndssalget ikke blev gennemført som forventet, hvorfor også garantien over for kommunen bl.a. blev betinget af, at grundarealet ville kunne anvendes til alternativt formål. Det vurderedes, at der var sikkerheder i golfbane, optionsjord og grundarealer for ca. 45 mio. kr., hvorfor trækket sikkerhedsmæssigt næsten var dækket ind. Som "risikotillæg" modtog banken 3 mio. kr. ved træk på kreditrammen.

F har forklaret bl.a., at banken havde vurderet risikoen og vurderet, at der forelå en række aftaler, som næsten opfyldte kravene til forhåndssalg. Upsiden på de 3 mio. kr. var bankens pris for at fravige betingelsen og gå videre.

Finansiel Stabilitet har gjort gældende, at bevillingen den 15. august 2005, hvorved der blev tilladt den yderligere afdisponering uden overholdelse af de forudsatte krav om forhåndssalg ("stopklodsens"), var ansvarspådragende for de sagsøgte ledelsesmedlemmer, bortset fra C og D, jf. ovenfor.

Landsretten lægger til grund, at kravet til forhåndssalg var en væsentlig forudsætning for engagementets bevilling og stillet med henblik på bankens risikostyring i et engagement, der havde en betydelig størrelse, og hvor såvel likviditeten som soliditeten var begrænset. Bestyrelsens ændring eller fravigelse af tidligere stillede betingelser i en bevilling er ikke i sig selv ansvarspådragende, men må afhænge af, om fravigelsen konkret er forsvarlig. Landsretten finder ikke grundlag for at tilsidesætte bankens vurdering af de stillede sikkerheder og vurderingen af udsigten til salg i efteråret. Henset hertil, til formålet med bevillingen og til den risikopræmie, som banken modtog i forbindelse med bevillingen, finder landsretten ikke, at bevillingen var uforsvarlig, eller at de sagsøgte ledelsesmedlemmer i øvrigt handlede ansvarspådragende i forbindelse hermed.

På bestyrelsesmødet den 10. oktober 2005 orienterede F bl.a. om engagementet og oplyste, at støbning af fundament var påbegyndt og underskrift af købsaftaler igangsat. Ved mødet den 16. december 2005 oplyste C, at der var modtaget 14 deponeringer à 50.000 kr. og 14 bankgarantier på fuld købesum, samt at Aktiv Gruppen havde "committet" sig til køb af 49 huse, såfremt acceptabel finansiering kunne opnås, hvilket banken ville arbejde på. Trækket på kreditten blev oplyst til at udgøre ca. 60 mio. kr. C oplyste endvidere, at der fortsat var reserveret 120 huse, men at bankens modtagelse af deponeringer/bankgarantier var trukket noget ud, og at han stadig forventede forhåndssalg realiseret, dog med nogen forsinkelse. Engagementet blev i engagementsoversigten pr. 31. december 2005 opgjort til ca. 64 mio. kr. med 25 garantier/deponeringer. På et bestyrelsesmøde i januar 2006 blev det oplyst, at der var solgt og bankgaranteret 29 enheder samt udsendt skøder på yderligere 33, ligesom der blev arbejdet med en alternativ løsning i form af etablering af et udlejningsselskab i forhold til Aktiv Gruppens køb af de 49 huse, da Aktiv Gruppen havde forudsat en provision på 15 mio. kr. ved videresalg.

Den 27. marts 2006 indgik Kaupthing Bank Luxembourg, EIK Bank DK og EIK Bank FO en interkreditor-aftale, hvorefter både EIK Bank DK og EIK Bank FO trådte tilbage for Kaupthing Bank Luxembourg ved RGW A/S' konkurs.

Den 19. maj 2006 blev engagementet udvidet med 25 mio. kr. til AB92-garantier, som dog sikkerhedsmæssigt var dækket via en sikringskonto i banken. Af kreditindstillingen (122/2006) fremgår, at projektet var under opførelse, banken havde udpeget et ingeniørfirma til at følge projektet, og at der var solgt 120 ud af de 200 huse, heraf de 49 feriehuse til Rømø Ferie ApS. De samlede omkostninger efter fradrag af momsrefusion var nu budgetteret til 464 mio. kr., heraf egenfinansiering på 20 mio. kr., og et forventet provenu på nu 51 mio. kr. Bankens break even havde ændret sig fra 140 solgte huse til 173, idet bankens 1. prioritetspant i wellness-centeret og golfbanen ikke blev tillagt sikkerhedsmæssig værdi.

På det telefonisk afholdte bestyrelsesmøde den 30. maj 2006 blev engagementet videreført med en række ændringer af sikkerhederne som følge af salget af 2S Ejendomsinvest ApS og dermed RGW-koncernen til Aktiv Gruppen Holding A/S, der var ejet af Eurotrust A/S. Det fremgår af kreditindstillingen (160/2006), at der var realiseret et forhåndssalg på 120 huse, heraf de 49 til Rømø Ferie ApS, og at der budgetteredes med en egenkapital for koncernen på 391,5 mio. kr. pr. 30. juni 2006. Aktiv Gruppen Holding A/S og Eurotrust A/S kautionserede fuldt ud for engagementet. Banken vurderede, at Eurotrust havde kompetencer og finansiell styrke til at gennemføre projektet, og at bankens break even henset til det realiserede forhåndssalg og den eksisterende købsinteresse ville kunne nås i løbet af 2006.

Rammen blev ved bevillingen af 23. juni 2006 (185/2006) forhøjet med 15 mio. kr., men AB92-garantistillelsen bortfaldt senere i forbindelse med projektets gennemførelse.

Finansiell Stabilitet har gjort gældende, at den manglende kontrol og/eller accept af den fortsatte overtrædelse af betingelserne om forhåndssalg var uforsvarlig og ansvarspådragende for de sagsøgte ledelsesmedlemmer, bortset fra C og D, jf. ovenfor. Finansiell Stabilitet har vedrørende bevillingerne den 19. maj, 30. maj og 23. juni 2006 ikke gjort gældende, at de isoleret set har ført til tab.

D har forklaret bl.a., at der blev "lirket" ved de stopklodser, som banken havde sat op, og at han ikke ved, om det skyldtes, at kunderne var smartere end banken. Han kunne ikke gøre andet end at gå videre med de oplysninger, han fik fra låntager og låntagers advokat om forhåndssalget, og at det ikke var ham, men Z, der skulle sikre, at de krævede bankgarantier m.v. forelå i banken. Z har forklaret, at hun ikke husker, at hun var involveret i sikringen heraf, og at det typisk ville være produktionsmedarbejderen, der samlede tallene ind og videregav dem til kunderådgiveren. Det var ikke sandsynligt, at hun alene skulle have stået for hele opgaven.

I perioden frem til Eurotrust A/S' overtagelse af RGW-koncernen i maj 2006 udviklede forhåndssalget af feriehusene sig ikke som forudsat. Der var i perioden flere forskellige og uoverensstemmende oplysninger om antallet af realiserede salg. For så vidt angår det oplyste om, at Aktiv Gruppen havde forpligtet sig til at købe 49 fritidshuse bemærkes, at dette ikke blev til noget, men at Aktiv Gruppen i stedet købte hele projektet.

Landsretten finder, at Cs samtidige rolle som kreditansvarlig og kunderådgiver for engagementet har medført en yderligere svækkelse af bankens i forvejen sårbare kontrolmiljø, jf. herved pkt. 3.3.3. Dette indebærer, at F som administrerende direktør og med kendskab til denne manglende funktionsadskillelse havde et særligt ansvar for at sikre, at der blev fulgt tilstrækkeligt op på administrationen af engagementet.

F har som følge heraf handlet ansvarspådragende ved ikke at sikre, at salgsprocessen forløb som betinget i bestyrelsens bevillinger.

Landsretten finder ikke tilstrækkeligt grundlag for også at anse bestyrelsen ansvarlig for det konkret utilstrækkelige kontrolmiljø i banken. Der er herved navnlig lagt vægt på, at bestyrelsen måtte kunne gå ud fra, at direktionen fulgte behørigt op på projektet, således som bl.a. Bs anmodning på bestyrelsesmødet i august 2005 om at få købsreservationerne til gennemsyn i banken er udtryk for.

Landsretten finder heller ikke grundlag for at anse bestyrelsen for ansvarlig for ikke at have foretaget sig yderligere i forbindelse med oplysningerne om det utilstrækkelige forhåndssalg ved årsskiftet 2005/2006, idet det fremgår, at bestyrelsen samtidig blev oplyst om, at der trods forsinkelse var fremdrift i projektet i form af deponering/garantier på 28-29 huse samt en aftale med Aktiv Gruppen om salg af 49 huse. Dertil kommer, at der ved årsskiftet 2005/2006 fortsat var en god økonomi og endnu ikke indikationer på et svigtende marked.

Landsretten finder endelig, at den ændring af ejerkredsen, der fandt sted ved Eurotrust A/S' overtagelse af RGW-koncernen, og som ubestridt betød, at der nu stod en væsentlig mere kapitalstærk ejer og selvskyldnerkautionist bag engagementet, også betød, at bankens risikoeksponering ved engagementet blev dækket ind. Herefter må den risiko for tab for banken, der fulgte af Fs ansvarspådragende adfærd som følge af det manglende kontrolmiljø, anses for afværget, idet banken ved sin accept af ændringen af sikkerhederne ved engagementet sikrede sig kaution fra selskaber, der ubestridt var i stand til at betale den udestående fordring.

Landsretten finder herefter og samlet set ikke grundlag for at anse de sagsøgte ledelsesmedlemmer erstatningsansvarlige for bevillingerne til og med juni 2006 eller den manglende kontrol med det forudsatte forhåndssalg.

4.7.3 Bevillingen den 1. september 2006 (kreditindstilling 252/2006)

Bestyrelsen bevilgede på et telefonmøde den 1. september 2006 en forhøjelse på 25 mio. kr., en afdisponering af garantirammen på 9 mio. kr. uden kontantdeponering samt en forlængelse af engagementet til den 31. december 2007, dog således at kreditterne i EIK Bank DK og EIK Bank FO tilsammen maksimalt måtte udgøre 75 mio. kr. pr. 30 september 2007. Bevillingen var begrundet i højere opførelsesomkostninger end hidtil beregnet, nu ca. 530 mio. kr., med et deraf følgende break even ved i realiteten et fuldt salg af feriehusene. Det fremgår af kreditindstillingen (252/2006), at salget af RGW-koncernen og den mellemliggende sommerferie havde medført, at der ikke var realiseret noget hussalg de seneste tre måneder. Der blev stillet en række betingelser for bevillingen, herunder bl.a. at Aktiv Gruppen Holding A/S skulle erklære at afdække eventuelle yderligere likviditetsbehov/- forskydning i projektet. Aktiv Gruppen tilførte yderligere sikkerheder i form af aktier i Tritel Media AB med en kursværdi på 34 mio. kr., som dog ifølge kreditindstillingen kunne have en begrænset realisationsværdi. Det fremgår, at koncernen Aktiv Gruppen/Eurotrusts forventede resultat efter skat for det foregående regnskabsår udgjorde 200 mio. kr., hvoraf en del udgjorde urealiserede kursavancer på aktier i Tritel Media AB, samt at egenkapitalen estimeredes til 800 mio. kr. Engagementet blev indstillet til bevilling bl.a. på baggrund af, at banken vurderede Aktiv Gruppen til at besidde både kompetencerne og den finansielle styrke til at færdiggøre projektet samt indfri forpligtelserne over for bankerne, såfremt det ikke lykkedes at sælge et tilstrækkeligt antal huse,

samt at der – som tidligere anført – var en god indtjening på engagementet for EIK-bankerne, i niveauet minimum 6 mio. kr. for de næste 12 måneder.

C har forklaret, at banken på dette tidspunkt var klar over, at der kun var solgt 51 feriehuse, og at banken drøftede dette med kunden. Banken vurderede, at det var i alles interesse, at byggeriet, som stort set var færdigt og af god kvalitet, blev færdiggjort. Han forventede, at Eurotrust kunne honorere garantien, men at man altid må tage højde for det modsatte, når man kalder en kaution, og at der var en stor risiko for tab for banken, hvis den i stedet havde valgt at opsige engagementet og kalde kautionen.

Finansiell Stabilitet har gjort gældende, at bevillingen var ansvarspådragende for de sagsøgte ledelsesmedlemmer, bortset fra C og D, der endnu ikke var tiltrådt.

Det må lægges til grund, at Aktiv Gruppen havde erfaring og kompetencer til at færdiggøre byggeriet, hvor der på tidspunktet for bevillingen var to færdiganlagte golfbaner og et næsten færdigopført wellness-center, ligesom koncernen i øvrigt var kapitalstærk og tilførte banken yderligere sikkerhed, dog med en mulig begrænset realisationsværdi. Engagementet blev endvidere overholdt og medførte som sådan en løbende indtjening til banken. Landsretten finder som følge heraf ikke grundlag for at finde det uforsvarligt, at banken forhøjede og forlængede engagementet, og ikke i stedet kaldte kautionen. Det er herved også indgået i vurderingen, at Finanstilsynet i foråret 2007 gav engagementet karakteren 2A (gode og mindre gode engagementer). Det ses ikke at have haft nogen betydning, at bevillingen blev meddelt på et telefonisk afholdt bestyrelsesmøde.

4.7.4 Bevillingen den 8. januar 2008 (kreditindstilling 388/2007)

I løbet af 2007 blev engagementet fortsat overholdt uden anmærkninger, der blev indhentet en vurdering af wellness-centeret, der ud fra bl.a. en række forudsætninger om lejers betalingssevne blev vurderet til 191 mio. kr., og centeret blev forsøgt udbudt som K/S-projekt gennem Capinordic. Årsrapporten for Rømø Golf & Wellness A/S viste et negativt resultat på ca. 15 mio. kr., men med lånetilsagn fra RGW A/S til dækning af det forventede finansieringsbehov. Engagementet blev pr. 31. december 2007 opgjort til ca. 94,5 mio. kr. med blanco på ca. 90,5 mio. kr., og det fremgik, at den aftalte indfrielse pr. 31. december 2007 ikke havde fundet sted.

Bestyrelsen bevilgede en forlængelse af engagementet til den 30. juni 2008 samt en reduktion af garantirammen med 33,7 mio. kr. til 6,3 mio. kr. ved et telefonmøde den 8. januar 2008. Samtidig blev der tinglyst pant for den fulde belåning, som efter bankens opgørelse var dækket af værdierne i projektet med en belåningsgrad på 81 %, ligesom der blev stillet krav om, at koncernen indleverede dokumentation for dets aktuelle likviditetsberedskab. Aktierne i Tritel Media AB havde nu en kursværdi på 4,8 mio. kr. Det fremgår af kreditindstillingen (388/2007), at byggeriet var færdig-

gjort, og at Aktiv Gruppen var i gang med at realisere salget af de resterende 140 feriehuse samt golfbane og wellness-center, hvor de to sidstnævnte dele forventedes på plads i 1. halvår af 2008. Det fremgår endvidere, at banken vurderede ejendomsmarkedet i Danmark "udpræget afventende". Engagementet blev indstillet til bevilling med den begrundelse, at Eurotrust-koncernen havde den finansielle styrke til at indfri forpligtelserne over for banken, der var tale om et kvalitetsbyggeri med konkurrencedygtige priser, samt at der var en god indtjening på engagementet på minimum 4,5 mio. kr. til EIK Bank DK og EIK Bank FO de næste 6 måneder. Bevillingen indebar endvidere et "forlængelsesgebyr" på i alt 4 mio. kr., hvoraf EIK Bank DKs andel udgjorde knap 1 mio. kr. Det fremgår, at engagementet (uden garantistillelsen) efter bevillingen udgjorde 93 mio. kr. for EIK Bank DK alene, hertil kom bevillingen i EIK Bank FO på 32 mio. kr. At det samlede udlån herved oversteg de 75 mio. kr., der var forudsat ved bevillingen i september 2006, ses ikke adresseret. Betalingsevne, -vilje og sikkerhed blev alle vurderet til "acceptabelt".

Eurotrust A/S' egenkapital blev i kreditindstillingen angivet til ca. 1,8 mia. kr. pr. 30. juni 2007 med en soliditetsgrad på 44,7 % og en markedsværdi på ca. 2,2 mia. kr. pr. 31. december 2007. Resultatet for regnskabsåret 2006/2007 var angivet til 108 mio. kr. Koncernen ønskede et frasalg af ejendomsdivisionen, hvilket ifølge bankens vurdering ikke var aktuelt muligt på grund af koncernens portefølje af udviklingsprojekter.

Finansiel Stabilitet har gjort gældende, at bevillingen var ansvarspådragende for alle de sagsøgte ledelsesmedlemmer undtagen D, der endnu ikke var tiltrådt som direktør. Finansiel Stabilitet har endvidere anført, at C, der indtrådte som direktør den 1. oktober 2006, er ansvarlig for det samlede lidte tab, idet Eurotrust A/S ville kunne have honoreret den fulde kaution vedrørende det samlede engagement på tidspunktet for bevillingen den 8. januar 2008.

Af de grunde, der er anført ovenfor vedrørende bevillingen den 1. september 2006 (252/2006), og henset til Eurotrust A/S' fortsatte soliditet og kompetencer til at forestå det fremadrettede salg samt den omstændighed, at der nok var en – også af banken erkendt – afmatning i ejendomsmarkedet, men endnu ikke en egentlig krise, finder landsretten ikke tilstrækkeligt grundlag for at anse bevillingen for uforsvarlig. Landsretten bemærker herved, at bevillingen angik en forlængelse, der indebar en fortsat indtjening til banken – også udover det modtagne "forlængelsesgebyr". Det forhold, at den tidligere fastsatte øvre grænse for et samlet udlån på 75 mio. kr. for EIK Bank DK og EIK Bank FO forud for bevillingen var overskredet, kan under de nævnte omstændigheder ikke føre til, at bevillingen var uforsvarlig.

4.7.5 Bevillingen den 25. juni 2008 (kreditindstilling 129/2008)

Ved kreditindstilling af 19. juni 2008 (129/2008) blev der indstillet en forlængelse af engagementet på 12 måneder i forbindelse med Eurotrust A/S' forventede salg af

ejendomsdivisionen (2S Ejendomsinvest ApS og Aktiv Gruppen Holding A/S), uden RGW-projektet. Eurotrust A/S' egenkapital var nu opgjort til 1,1 mia. kr., henholdsvis 583 mio. kr. efter frasalg af ejendomsdivisionen. Markedsværdien af Eurotrust A/S var faldet i værdi med mere end 60 %, årets resultat var negativt, og værdien af wellness-centeret var næsten halveret til 100 mio. kr. Der var fortsat ikke solgt flere end 60 feriehuse. Det var bankens vurdering, at koncernens ejerkreds uændret besad evnen til at bakke op om koncernen i tilfælde af likviditetsmangel, og banken var informeret om, at der blev arbejdet på en rettet emission på 150 mio. kr. betinget af frasalg af ejendomsdivisionen. Af indstillingen fremgik endvidere, at der fortsat var en forventning om, at Eurotrust-koncernen kunne indfri forpligtelserne over for banken, og at et frasalg af ejendomsdivisionen vurderedes meget positivt for koncernens langsigtede overlevelsesmuligheder.

Det fremgår af bestyrelsesprotokollen fra mødet den 25. juni 2008, at der netop var udsendt en pressemeddelelse om, at ejendomsdivisionen i Eurotrust A/S var solgt til halvdelen af den forventede pris. Dertil kom, at Eurotrust A/S tilsyneladende havde et likviditetsbehov på 10 mio. euro, hvilket direktionen dog ikke indstillede til bevilling, ligesom det blev nævnt, at en betalingsstandsning kunne være "worst case". C anmodede bl.a. om en udskydelse af rentebetalingen til den 30. september 2008. Bestyrelsen bevilgede en forlængelse i kun 3 måneder samt en udsættelse af betaling af renter og fee i samme periode.

Engagementet blev pr. 30. juni 2008 opgjort til ca. 96 mio. kr. med blanco på ca. 93 mio. kr. og var anført som et "watch-engagement".

Eurotrust A/S anmeldte betalingsstandsning den 24. november 2008, og den 5. december 2008 blev der afsagt konkursdekret over RGW-koncernen.

I forbindelse med Finanstilsynets funktionsundersøgelse i november-december 2008, hvor tilsynet bl.a. fik udleveret kreditindstilling 129/2008, fik engagementet karakteren 2B (svage engagementer uden nedskrivning).

Finansiell Stabilitet har gjort gældende, at bevillingen var ansvarspådragende for alle de sagsøgte ledelsesmedlemmer, bortset fra D.

Landsretten finder, at det må have stået bankens ledelse klart på tidspunktet for bevillingen, at Eurotrust A/S' kapitalmæssige styrke var aftaget betydeligt, og at der var likviditetsmæssige udfordringer i koncernen. Det fremgik imidlertid samtidig, at et frasalg af ejendomsdivisionen forventeligt ville have en positiv effekt på koncernens stilling, at der også var en forventning om, at ejerkredsen bag Eurotrust A/S ville bakke op om koncernen, og at koncernen kunne indfri forpligtelserne over for banken. Landsretten finder efter en samlet vurdering ikke, at det herved er godtgjort, at det var uforsvarligt for bankens ledelse ikke at opsig engagementet og kalde ga-

rantien over for Eurotrust A/S. Landsretten finder herefter ikke grundlag for at anse det for ansvarspådragende, at man fortsatte engagementet i de bevilgede tre måneder.

4.7.6 Opsummering

De sagsøgte ledelsesmedlemmer frifindes for erstatningskravet vedrørende dette engagement.

4.8 Æ German Assets

Engagementen, der angik finansiering af en ejendomsportefølje i Tyskland, der skulle udbydes som investorprojekt, omfatter tre bevillinger meddelt fra januar 2008 til november 2009. Udlånet var på 32.467.941 kr. Der er ikke indkommet noget provenu til Finansiell Stabilitet.

4.8.1 Bevillingerne

Banken kendte Æ Invest A/S fra en tidligere bridgefinansiering på 13,3 mio. kr., bevilget i november 2006 på 13,3 mio. til egenkapitaindsud i forbindelse med erhvervelse af en bolig- og retailsjendom i Tyskland. Denne ejendom skulle erhverves med henblik på efterfølgende udbud som investorprojekt. Som sikkerhed for dette engagement fik banken håndpant i aktiekapitalen i ejendomsselskabet tilige med selvskyldnerkaution af Æ Invest A/S, der efter det oplyste havde en egenkapital på 15,6 mio. kr. Det må efter oplysningerne i den nedenfor omtalte tilbagetrukne kreditindstilling (347/2007) lægges til grund, at den første bridgefinansiering var forløbet anmærkningsfrit.

Fra efteråret 2007 forhandlede banken og Æ Invest A/S om bridgefinansiering til brug for erhvervelse af en ejendomsportefølje bestående af i alt seks ejendomme i Hamborg og Hannover. Der blev i den forbindelse udarbejdet en kreditindstilling af 19. november 2007 (347/2007) vedrørende en fuldfinansiering fra banken på 80 mio. kr. Denne kreditindstilling blev dog trukket tilbage og blev således ikke bevilget.

Efter yderligere drøftelser mellem parterne blev den første bevilling i engagementet på 40 mio. kr. (kreditindstilling 37/2008) givet på et telefonisk bestyrelsesmøde den 14. februar 2008. Under disse drøftelser havde Æ Invest A/S oplyst sit finansieringsbehov til 37,2 mio. kr. Det fremgår af et likviditetsbudget, som banken modtog, at behovet pr. 15. februar 2008 var ca. 35,5 mio. kr. og pr. 15. marts 2008 ca. 63,1 mio. kr. Det var dog også forudsat, at ejendommene skulle belånes hos Deutsche Genossenschafts Hypothekbank (DG-Hyp), hvorved det samlede finansieringsbehov fra EIK Bank DK blev mindre. Det fremgår endvidere, at der var tale om ni ejendomme. Bevillingen blev givet som en bridgefinansiering, der skulle indfries senest den 30. september 2008.

Den første bevilling angik kundens erhvervelse af en portefølje indeholdende 140 boliglejemål og fem erhvervslejemål, fordelt på fire ejendomme i Hamborg og fire ejendomme i Hannover. Det fremgår af kreditindstillingen, at ejendommene var fuldt udlejet, men at der ikke var cash flow til at forrente gælden. Det var meningen, at disse ejendomme efterfølgende skulle udbydes som et investorprojekt, hvorefter lånet kunne indfries med provenuet herfra. Bankens sikkerhed bestod i håndpant i kapitalen i det nystiftede projektselskab, Æ German Assets A/S, og selvskyldnerkaution fra Æ Invest A/S. Banken fik således ikke pant i ejendommene. Det gjorde derimod DG-Hyp, der ydede lån til projektselskabet mod 1. prioritetspant i ejendommene med krav om, at der ikke var efterstillede pantebreve. DG-Hyps lån finansierede 80 % af nettokøbsprisen. EIK Bank DKs lån blev etableret som 100 % blanco. Banken fik heller ikke pant i anparterne i Æ Germany 1 GmbH, som lånebeløbet via Æ German Properties ApS blev videreformidlet til. Æ Invest A/S havde ifølge kreditindstillingen en egenkapital på ca. 20,5 mio. kr. i 2006. Ifølge kreditindstillingen vurderede banken betalingsevne, betalingsvilje og sikkerhed til "acceptabelt".

På bestyrelsesmødet den 20. oktober 2008 blev bevillingen forlænget til den 31. marts 2009 og samtidig nedsat til 32 mio. kr. (kreditindstilling 214/2008).

Endelig blev der på bestyrelsesmødet den 19. november 2009 bevilget en forlængelse til den 31. december 2010 og en forhøjelse med 8,425 mio. kr. (kreditindstilling 64/2009) til afdækning af tilskrevne og fremtidige renter til banken samt øvrige omkostninger, herunder vedligeholdelsesudgifter. Heraf blev der afdisponeret 2.294.265,85 kr.

Det må efter bevisførelsen, herunder kreditindstillingerne og korrespondancen mellem banken og Æ Invest A/S forud for og efter den første bevilling i engagementet samt forklaringerne i sagen, lægges til grund, at det var J, der var kundefrådgiver i forbindelse med bl.a. den første bevilling. J har også forklaret, at det var hans opgave at følge op på engagementet.

Det fremgår af kreditindstillingen vedrørende den første bevilling, at Æ Invest A/S bidrog med en egenfinansiering på 5 mio. kr. A har forklaret, at han ved bevillingen lagde vægt på dette.

Det fremgår ikke nærmere af kreditindstillingen, hvordan egenfinansieringen skulle erlægges. Samtidig kan det konstateres, at bevillingen på 40 mio. kr. på bevillingstidspunktet mere end dækkede det opgjorte finansieringsbehov, og at finansieringsmodellen således reelt ikke forudsatte egenbetaling fra låntagers side. Det er efter bevisførelsen, herunder forklaringerne fra C og J også uklart, hvorledes banken forholdt sig til betingelsen om Æ Invest A/S' egenfinansiering med 5 mio. kr. i den kreditindstilling, der lå til grund for den første bevilling (37/2008). Det bemærkes i den forbindelse, at J under drøftelserne forud for den kreditindstilling, der førte til den

første bevilling, havde spurgt, om Æ ville indbetale 5 mio. kr. eller have reduceret lånemaksimum med beløbet. Efter bevillingen henviste J – i forbindelse med at Æ Invest A/S anmodede om betaling af nogle fakturaer – til, at omkostninger udover det udbetalte beløb på ca. 32,67 mio. kr. skulle afholdes af egenfinansieringsandelen. Endvidere har J forklaret, at egenfinansieringen må være betalt, idet bankens finansiering endte på 32 mio. kr. Han har endvidere forklaret, at der muligvis kan være sket indbetaling direkte til Tyskland. Spørgsmålet om egenfinansiering er endvidere kun omtalt i den første kreditindstilling.

Der blev efter en længere forsinkelse i slutningen af august 2008 udarbejdet et prospekt – vedrørende tegning af B-aktier i Æ German Assets A/S. Da salgsprocessen ifølge kreditindstillingen (214/2008) havde trukket lidt ud i det aktuelle marked, forlængede banken i oktober 2008 engagementet til udgangen af marts 2009 med forventning om nedbringelse med 6 mio. kr. månedligt. Efter at det i slutningen af oktober 2008 viste sig, at der ikke var tegnet flere aktier i selskabet, og at nedbringelsen ikke kunne overholdes, ændrede låntager med bankens tiltræden strategi med henblik på salg af ejendommene, jf. engagementsoversigten pr. 31. december 2008.

Finansiell Stabilitet har gjort gældende, at bevillingerne er ansvarspådragende for den sagsøgte ledelse. Bevillingen den 16. oktober 2008 førte ikke til et isoleret tab.

Landsretten finder, at engagementet uanset de tidligere gode erfaringer med Æ Invest A/S ved etableringen var risikofyldt. Der var således ikke likviditet eller cash flow til forrentning af gælden til banken, banken havde ikke sikkerhed i ejendommene, DG-Hyp havde ydet lån på 80 % af købsprisen mod pant i ejendommene, og bankens lån var ydet på fuld blancobasis. Hertil kommer, at der var tale om et engagement, der i høj grad hvilede på en forventning om en markedsmæssig værdistigning og deraf følgende gevinst. Det må endvidere indgå ved ansvarsvurderingen, at det er uomtalt i kreditindstillingen, at kundens projekt angik ni ejendomme og ikke kun otte som nævnt i kreditindstillingen. Landsretten finder imidlertid, at der ikke er fuldt tilstrækkeligt grundlag for at tilsidesætte det skøn, som blev udøvet i forbindelse med den første bevilling. I denne vurdering indgår, at det er ubestridt, at Æ Invest A/S var en erfaren ejendomsinvestor, og at bestyrelsen i Æ German Assets A/S var professionel. Det må endvidere tillægges vægt, at den første bevilling blev meddelt i februar 2008 forud for den internationale finanskrisen. Det er også indgået i vurderingen, at engagementet blev tildelt karakteren 2A, som efter den daværende skala omfattede ”gode og mindre gode engagementer” i forbindelse med Finanstilsynets funktionsundersøgelse i november-december 2008. Det er dog samtidig tillagt vægt, at det fremgik af kreditindstilling 214/2008, som Finanstilsynet modtog i forbindelse med tilsynsbesøget, at engagementet forventedes nedbragt med 6 mio. kr. månedligt, og at Finanstilsynet ikke ses at have fået udleveret mailen af 30. oktober 2008 fra låntager om, at låntager ikke kunne overholde engagementet i forhold til afvikling primo november 2008. Endvidere finder landsretten, at der henset til usikkerheden om

forståelsen af betingelsen om egenfinansiering ikke er tilstrækkeligt grundlag for at tillægge opfyldelsen af denne betingelse vægt ved ansvarsvurderingen. Det ses ikke at have haft nogen betydning for behandlingen af kreditindstillingen, at den første bevilling (37/2008) skete under et telefonisk bestyrelsesmøde.

Den anden bevilling førte som nævnt ikke til et tab.

Det forhold, at der ikke blev udfærdiget en kreditindstilling om forlængelse i perioden 31. marts 2009 til den 19. november 2009, kan ikke antages at have indebåret en forøgelse af bankens risiko, og dette forhold er derfor ikke ansvarspådragende.

For så vidt angår den tredje bevilling angår denne udover tilskrevne og fremtidige renter til banken udgifter, der må anses for forsøg på tabsbegrænsende foranstaltninger i forhold til projektet. Herefter og efter bevillingens størrelse sammeholdt med engagementets størrelse finder landsretten heller ikke, at denne bevilling er ansvarspådragende.

De øvrige forhold, som Finansiell Stabilitet har anført, kan ikke føre til et andet resultat.

4.8.2 Opsummering

De sagsøgte ledelsesmedlemmer frifindes for erstatningskravet vedrørende dette engagement.

5. Revisionen

5.1 Indledning

Finansiell Stabilitet har overordnet gjort gældende, at G og Nota er ansvarlige sammen med de sagsøgte ledelsesmedlemmer for EIK Bank DKs tab som følge af uforvarlig kreditgivning, herunder tabene på de seks konkrete engagementer, jf. dagældende aktieselskabslovs § 141, jf. § 140, og selskabslovens § 361, stk. 2 og 3, jf. stk. 1. Finansiell Stabilitet har endvidere gjort gældende, at tabene var en konsekvens af, at revisor har tilsidesat god revisorskik, subsidiært en standard om professionel kompetence og fornøden omhu eller en standard om kravene til en god, fornuftig og rimelig kompetent revisor uden for revisorlovens område.

5.2 Generelle forhold

G og Notas væsentligste arbejdsopgave var at revidere EIK Bank DKs årsrapporter, som blev udarbejdet og aflagt af bankens ledelse. Hovedformålet med revisionen af en årsrapport er at konkludere, om årsrapporten er retvisende, således at årsrapporten kan forsynes med en revisionspåtegning. Dette udgør en egentlig revisionsopgave omfattet af den dagældende revisorlovs § 1, stk. 2, og erklæringsbekendtgørelsen, hvor revisor optræder som offentlighedens tillidsrepræsentant og skal udføre sit ar-

bejde under iagttagelse af god revisorskik (revisionsskik), således som dette begreb er fastlagt i lovgivningen og retspraksis.

Frem til 2008 omfattede revisionen også ledelsesberetningen, jf. den dagældende § 193 i lov om finansiel virksomhed. Siden den 1. juni 2008 har ekstern revision alene skullet afgive en udtalelse om, hvorvidt oplysningerne i ledelsesberetningen er i overensstemmelse med årsregnskabet.

Udover revisionen af årsrapporterne afgav ekstern revision også erklæringer og oplysninger i revisionsprotokollen efter reglerne herom i revisionsbekendtgørelsen for finansielle virksomheder.

Ansvarsbedømmelsen af G og Nota skal ske ud fra en professionsansvarsnorm baseret på et almindeligt culpaansvar. Ved bedømmelsen af, om revisor har handlet ansvarspådragende, indgår det, om revisoren har iagttaget de revisionsfaglige normer om god skik. En tilsidesættelse heraf indebærer dog ikke i sig selv, at der foreligger et ansvarspådragende forhold.

Det ansvar, der kan gøres gældende over for G og Nota, er ikke et ansvar for bankens drift. Revisionen havde således navnlig ikke til opgave at drive banken eller fastlægge bankens forretningsmodel, herunder bankens forretningsstrategi, risikoprofil og kreditpolitik.

Det påhviler Finansiell Stabilitet at løfte bevisbyrden for, at den eksterne revision har handlet culpøst, og at dette har ført til et adækvat og påregneligt tab. Ekstern revisions manglende fremlæggelse af interne arbejdsrapporter kan ikke føre til, at bevisbyrden vendes, eller at kravene til beviset lempes. Landsretten har herved navnlig lagt vægt på de af Finansiell Stabilitet fremsatte opfordringers generelle karakter sammenholdt med Højesterets kendelse af 24. juni 2015, gengivet i Ugeskrift for Retsvæsen 2005, side 3319.

Der er til brug for sagen foretaget syn og skøn og udarbejdet en skønserklæring af 31. januar 2017 samt en supplerende skønserklæring af 8. maj 2017.

Endelig bemærkes det, at Revisornævnet ved kendelse af 21. november 2014 afsagde kendelse i en sag mellem Finansiell Stabilitet og de statsautoriserede revisorer fra Deloitte, Ø og Å, vedrørende deres afgivelse af reviewerklæring om EIK Bank DKs regnskab for 1. kvartal 2010. Revisornævnet frifandt revisorerne for den rejste klage. Der har ikke været anlagt en klagesag ved Revisornævnet vedrørende G og Notas arbejde i relation til EIK Bank DK.

5.3 Revisionens manglende bemærkninger og forbehold vedrørende de generelt uforsvarlige forhold

Finansiel Stabilitet har gjort gældende, at G og Nota har handlet ansvarspådragende ved at undlade at gøre bemærkninger og tage forbehold i erklæringerne i EIK Bank DKs revisionsprotokoller vedrørende årsrapporterne i perioden fra 2005 til 2009 om de generelt uforsvarlige forhold i banken. Endvidere har Finansiell Stabilitet gjort gældende, at det er ansvarspådragende, at revisionen undlod at tage forbehold i revisionspåtegningerne i samme periode i relation til ledelsesberetningerne og undlod at udtale sig om de generelt uforsvarlige forhold i årsrapporten for 2009.

Den eksterne revision har i alle årene afgivet erklæring i revisionsprotokollatet om, at EIK Bank DKs administrative og regnskabsmæssige praksis på væsentlige områder, herunder forretningsgange og interne kontroller, var tilrettelagt og fungerede på betryggende vis, jf. § 6 i dagældende revisionsbekendtgørelser.

Landsretten har under pkt. 3 om den generelle drift og indretning af banken fundet, at Finansiell Stabilitet ikke har godtgjort, at EIK Bank DKs erhvervs- og kreditorganisation i perioden var utilstrækkelig eller uforsvarligt indrettet i strid med kravene i § 71 i lov om finansiell virksomhed, heller ikke i lyset af bankens risikoprofil og forretningsstrategi. Det kan allerede derfor heller ikke anses for godtgjort, at revisionen burde have konstateret, at dette var tilfældet, eller at revisionen burde have gjort bemærkninger herom i revisionsprotokollen eller ved påtegningen af årsrapporterne.

Det er endvidere ikke via det indhentede syn og skøn eller den øvrige bevisførelse godtgjort, at revisionen har tilsidesat de revisionsfaglige normer om god skik eller i øvrigt handlet ansvarspådragende. Det kan ikke føre til en anden vurdering, at Finanstilsynets afsluttende rapport af 7. oktober 2010 i skønserklæringen omtales som "muligvis" en undtagelse til konklusionen om, at der ikke ses at være dokumentation for, at ekstern revision ikke har medtaget kommentarer og bemærkninger i overensstemmelse med god revisorskik. Landsretten har herved navnlig lagt vægt på, at rapportens konklusioner er udarbejdet efterfølgende, at disse er bestridt af de sagsøgte, og at det som fastslået ovenfor ikke for landsretten er godtgjort, at de kritiserede forhold vedrørende bankens kreditpolitikker og forretningsgange, bankens porteføljesammensætning og dennes overensstemmelse med bankens kreditpolitik generelt har været ansvarspådragende for de sagsøgte ledelsesmedlemmer.

Landsretten finder det herefter ikke godtgjort, at revisionen har handlet ansvarspådragende ved ikke at gøre bemærkninger eller tage forbehold om EIK Bank DKs generelle forhold i erklæringerne i bankens revisionsprotokoller i perioden 2005-2009 eller i revisionspåtegningerne vedrørende ledelsesberetningerne i samme periode. Der er allerede derfor ikke grundlag for at tage bankens krav mod revisionen til følge.

Dertil kommer, at landsretten kun i ét tilfælde har fundet grundlag for ansvar som følge af en uforsvarlig bevilling, nemlig i relation til engagementet med Schaumann-koncernen. Det kan ikke lægges til grund, at uforsvarligheden i relation til dette engagement skyldtes de generelle forhold, som Finansiell Stabilitet har betegnet som generelt uforsvarlige. Landsretten har alene i relation til DK-Nordic Fastigheter-, Sydporten- og RGW-engagementerne fastslået, at der på direktionsniveau i enkeltstående tilfælde er handlet uforsvarligt i forbindelse med administrationen af – men ikke ved meddelelse af bevillinger i – disse engagementer.

5.4 Revisionens manglende forbehold vedrørende EIK Bank DKs nedskrivninger og solvensreservationer

Finansiell Stabilitet har gjort gældende, at G og Nota har handlet ansvarspådragende ved at undlade at tage forbehold i erklæringen i EIK Bank DKs revisionsprotokol vedrørende årsrapporten for 2009 om, at bankens store udlånsengagementer pr. 31. december 2009 ikke var målt korrekt. Endvidere er det gjort gældende, at revisionen endvidere har handlet ansvarspådragende ved at undlade at tage forbehold i revisionspåtegningen vedrørende bankens årsrapport for 2009 og ved afgivelse af review-erklæringen på 1. kvartalsregnskab 2010 om, at EIK Bank DKs regnskaber ikke gav et retvisende billede på grund af utilstrækkelige nedskrivninger og solvensreservationer.

Banken meddelte i de seks konkrete engagementer alene to bevillinger efter revisionens påtegning på årsrapporten for 2009. Den ene af disse angik Sydporten-engagementet og blev meddelt af bestyrelsen den 21. juni 2010 på grundlag af kreditindstilling 24/2010. Som anført i pkt. 4.3.9, blev denne vurdering meddelt med et tabsbegrænsende formål, og den var ikke ansvarspådragende for den sagsøgte bankledelse. Den anden bevilling vedrørte Schaumann-engagementet og blev meddelt af bestyrelsen samme dag på grundlag af kreditindstilling 19/2010, men blev aldrig til noget. Finansiell Stabilitet har ikke gjort et særskilt tab gældende som følge af disse forhold.

Det er herefter uforholdsmæssigt at tage stilling til, om revisionen i denne henseende har handlet ansvarspådragende som anført af Finansiell Stabilitet.

5.4.1 Opsummering

G og Nota frifindes for det rejste erstatningskrav.

6. Spørgsmål om lempelse

A, B, C og D er fundet erstatningsansvarlige for et beløb på 28,6 mio. kr. vedrørende Schaumann-engagementet.

Det er uafklaret, om ansvaret for de erstatningsansvarlige ledelsesmedlemmer vil være dækket af den tegnede ledelsesansvarsforsikring, og der verserer en retssag om

dette spørgsmål. Herefter og henset til ansvarets karakter og størrelsen af det krav, som Finansiell Stabilitet har fået medhold i, sammenholdt med oplysningerne om de økonomiske forhold hos A, B, C og D er der ikke grundlag for at lade erstatningsansvaret bortfalde eller lempe efter erstatningsansvarslovens § 24, stk. 1, eller aktieselskabslovens § 143 (nu selskabslovens § 363).

7. De sagsøgte påstande om fordeling og friholdelse

Der er efter de enkelte ledelsesmedlemmers andel i beslutningsprocessen ikke grundlag for i det indbyrdes forhold mellem de erstatningsansvarlige at foretage en anden fordeling end en ligelig fordeling af det idømte beløb, ligesom der af samme grund ikke er grundlag for at tage nogen af friholdelsespåstandene til følge.

A, B, C og D skal derfor i det interne forhold betale hver en fjerdedel. Det bemærkes, at det for dem alle er uafklaret, om ansvaret vil være dækket af den tegnede ledelsesansvarsforsikring.

8. Opsummering

A, B, C og D er fundet erstatningsansvarlige for et beløb på 28,6 mio. kr. vedrørende Schaumann-engagementet.

Landsretten har herudover ikke fundet grundlag for at tage Finansiell Stabilitets erstatningspåstande til følge.

9. Sagsomkostninger

Sagen har angået Finansiell Stabilitets erstatningskrav støttet på dels anbringender om generelt uforsvarlige forhold, dels anbringender om uforsvarlighed i forbindelse med seks konkrete engagementer. Finansiell Stabilitet har over for alle de sagsøgte ledelsesmedlemmer tabt sagen vedrørende den generelle del.

Finansiell Stabilitet har tabt sagen helt i forhold til E og F og har alene fået medhold for 28,6 mio. kr. over for A, B, C og D. Endvidere har Finansiell Stabilitet tabt sagen over for den eksterne revision, G og Nota. Finansiell Stabilitet har dog såvel under delforhandlingen som under denne del af sagen fået medhold i, at sagen ikke skulle afvises.

Herefter finder landsretten, at Finansiell Stabilitet skal betale sagsomkostninger til E, F, G og Nota. Finansiell Stabilitet skal endvidere betale delvise sagsomkostninger til A, B, C og D.

Sagens værdi er på 250 mio. kr. I en sag om så stort et beløb må sagsomkostningerne fastsættes skønsomt efter en vurdering af, hvad der kan anses for rimeligt, også under hensyn til sagens omfang og karakter. Der skal endvidere tages hensyn til både arbejdets omfang og det ansvar, der er forbundet med sagens førelse.

Finansiel Stabilitet har under sagen været repræsenteret af tre advokater, mens de sagsøgte ledelsesmedlemmer hver især har været repræsenteret af en advokat. Landsretten har beskikket de sagsøgte ledelsesmedlemmer hver en advokat. De beskikkede advokater har, indtil hovedforhandlingen blev påbegyndt, fået tillagt a conto-honorar på mellem to og tre mio. kr. Revisionen har været repræsenteret af tre advokater, der efter det oplyste har anvendt ca. 7.000 timer på sagen.

Sagen har været under forberedelse fra udgangen af 2011 til medio 2017.

Delforhandlingen vedrørende søgsmålskompetence varede to retsdage.

Hovedforhandlingen har fundet sted i perioden fra den 4. september 2017 til den 22. juni 2018 fordelt over 58 retsdage, hvoraf nogle har været kortere end en retsdag. Ekstrakten i sagen har omfattet ca. 25.000 sider. Der har til belysning af navnlig revisionens forhold været afholdt syn og skøn samt supplerende syn og skøn.

Finansiel Stabilitet frafaldt i sin replik af 21. december 2015 sit forbehold om at forhøje påstanden. Endvidere har Finansiel Stabilitet i processkrift af 1. juni 2017 frafaldet tidligere fremsat anbringende om, at de sagsøgte skulle anses erstatningsansvarlige for tab på pantebrevsafdelingen og for tab, der kunne henføres til selve bankens økonomiske sammenbrud.

Herefter fastsætter landsretten sagens omkostninger i forhold til de sagsøgte ledelsesmedlemmer, således at Finansiel Stabilitet til statskassen skal betale 33.125.000 kr. vedrørende advokatomkostninger og 15.333,50 kr. vedrørende vidnegodtgørelse og rejseomkostninger til et vidne i forbindelse med delforhandlingen den 6. oktober 2014, i alt 33.140.333,50 kr.

Landsretten har herved i relation til de sagsøgte, der skal tillægges fulde sagsomkostninger, fastsat udgangspunktet for den fulde sag til 6.250.000 kr. I relation til de sagsøgte, der skal tilkendes delvise sagsomkostninger, har landsretten lagt vægt på det merarbejde, som sagen vedrørende det tabte delengagement (Schaumann-engagementet) har medført. Landsretten har herved foretaget et fradrag på 625.000 kr., dvs. udgangspunktet er for disse 5.625.000 kr.

Landsretten har ved fastsættelsen af sagsomkostningerne til F tillige lagt vægt på, at Finansiel Stabilitet i forhold til ham ikke har gjort gældende, at han var erstatningsansvarlig for Schaumann-engagementet, og han ikke deltog i bevillinger efter sin udtræden af direktionen ved udgangen af 2008. Landsretten har som følge heraf fratrukket 625.000 kr.

I forhold til D er der lagt vægt på, at Finansiell Stabilitet ikke har gjort erstatningsansvar gældende for ham i relation til W - og RGW-engagementerne, og han ikke deltog i bevillingerne før sin indtræden i direktionen den 1. september 2008. Landsretten har som følge heraf i forhold til det ovennævnte udgangspunkt fradraget 1.250.000 kr. i det overnævnte udgangspunkt for D.

I relation til C er der lagt vægt på, at han først indtrådte i direktionen den 1. oktober 2006, men at sagen for hans vedkommende på grund af hans rolle som kreditansvarlig har berørt alle engagementerne, og herunder bevillinger foretaget inden hans indtræden i direktionen. Landsretten har på den baggrund ikke fundet grundlag for at fravige det ovennævnte udgangspunkt i forhold til C.

Landsretten fastsætter herefter sagsomkostningerne som følger:

- A 5.625.000 kr.
- B 5.625.000 kr.
- E 6.250.000 kr.
- F 5.625.000 kr.
- C 5.625.000 kr.
- D 4.375.000 kr.

Beløbene er fastsat inkl. moms.

Finansiell Stabilitet skal endvidere endeligt afholde udgiften til syn- og skøn samt afhjæmning af skønsmanden Steen Lauritzen.

Endvidere skal Finansiell Stabilitet til dækning af advokatomkostninger betale i alt 6 mio. kr. til G og Nota. Landsretten har herved lagt vægt på, at G og Nota, sådan som Finansiell Stabilitets påstande og anbringender er nedlagt, i væsentlig grad har måttet forholde sig til de anbringender, som Finansiell Stabilitet har gjort gældende i forhold til de sagsøgte ledelsesmedlemmer, samt de særlige anbringender, der er gjort gældende i forhold til revisionen. Som nævnt har der endvidere været afholdt syn og skøn, navnlig vedrørende revisionens forhold. G er ikke momsregistreret, mens Nota er momsregistreret på Færøerne. Det er oplyst, at Nota har afholdt selskabets og Gs sagsomkostninger. Selskabet har søgt refusion for den afholdte danske moms og har delvist fået refusion. G og Nota har meddelt, at i det omfang, de tilkendes sagsomkostninger, skal disse derfor tilkendes ekskl. moms. Endvidere skal Finansiell Stabilitet erstatte Nota udgiften på 78.750 kr. til afhjæmning af skønsmand Otto Johnsen samt udgiften på 3.599 kr. til rejse og ophold for vidnet AA.

G, der har bopæl på Færøerne, har anmodet om at få dækket sine udgifter til transport og hotel i forbindelse med deltagelse i hovedforhandlingen, opgjort til i alt 132.340,77 kr. Efter fast praksis kan en part, der er repræsenteret af advokat, i almin-

delighed ikke få dækket udgifter til transport og ophold m.v., jf. forslag til lov om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (sagsomkostninger, retshjælp og fri proces), lovforslag nr. L 132 af 30. marts 2005, de specielle bemærkninger til forslaget til retsplejelovens § 316, og betænkning 1436/2004, Reform af den civile retspleje III (adgang til domstolene), s. 268. Landsretten finder ikke tilstrækkeligt grundlag for at fravige dette udgangspunkt.

Finansiel Stabilitet skal således i alt betale 6.082.349 kr. til G og Nota.

Landsretten har under sagen efter retsplejelovens § 259, stk. 3, 2. pkt., beskikket advokat for A, B, nu afdøde E, F, C og D. Omkostningsbeløbene vedrørende disse skal derfor indbetales til statskassen.

De sagsøgte har alle nedlagt påstand vedrørende indbyrdes fordeling og/eller friholdelse vedrørende Finansiell Stabilitets krav. Ingen af disse påstande er taget til følge. Landsretten finder ikke grundlag for at pålægge nogen af de sagsøgte at betale sagsomkostninger til andre af de sagsøgte som følge af disse påstande.

THI KENDES FOR RET:

E samt F, G og Sp/f Nota frifindes.

A, B, C og D skal in solidum til Finansiell Stabilitet betale 28,6 mio. kr. med procesrente fra den 30. december 2011.

De nedlagte friholdelsespåstande tages ikke til følge.

I det indbyrdes forhold skal A, B, C og D hver endeligt betale en fjerdedel af det idømte beløb.

I sagsomkostninger for landsretten skal Finansiell Stabilitet betale i alt 6.082.349 kr. til G og Sp/f Nota og 33.140.333,50 kr. til statskassen.

Ingen af de sagsøgte skal betale sagsomkostninger for landsretten til hinanden eller til statskassen.

Det idømte skal betales inden 14 dage efter denne doms afsigelse.

Sagsomkostningerne forrentes efter rentelovens § 8 a.